

diyanet.
aile
dergisi

BİR İDRAK VE AHLAK MESELESİ OLARAK ÇEVRE

Haziran 2024 | Sayı: 66

46

PROF. DR.
ADNAN
DEMİRCAN İLE
SÖYLEŞİ

18

ÇEVRE BİZE
NE SÖYLER?

24

İSLAM'IN İKİ ŞİARİ:
HAC VE KURBAN

28

ÇOCUĞUN HAYATINDA
BABANIN YERİ

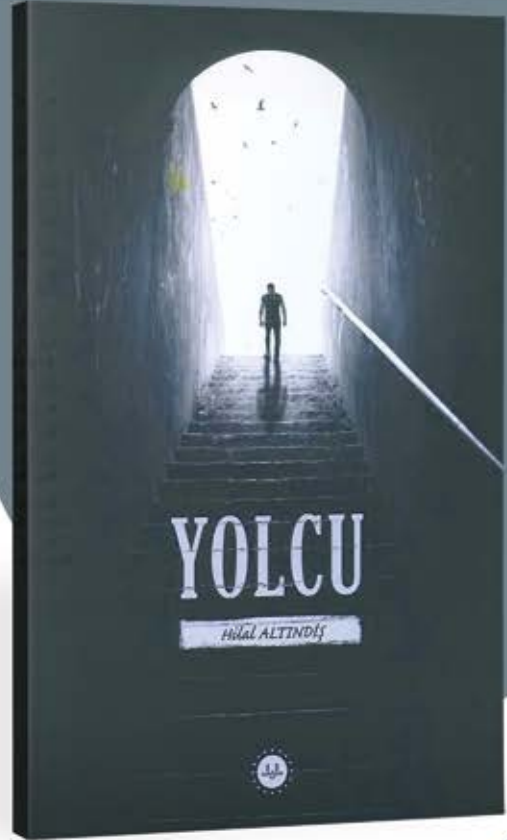
68

SÜRDÜRÜLEBİLİR
GELECEK İÇİN
ÇEVRE EĞİTİMİ

YENİ YAYIN- LARIMIZ

Eser, insanın kendini tanıma hikâyesidir. Nefsini, kalbini, ruhunu, birbiriyle olan ilişkisini, Yaradan'ın kuluna verdiği kıymeti, o kıymete mukabil insandan beklentisini ve beklentiyi karşılarken izlediği yolu konu edinmektedir.

Nefs-i emmare ile başlayan mücahede yolculuğu sırasında hikmeti ararken gördüğünü ve görüldüğünü, ahlakı güzelleştirmenin en büyük hikmet olduğunu fark eden kahramanın hayat hikâyesinde kendinizi bulacağınız güzel bir eserdir.

yayinsatis.diyaret.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ÇEVREYE EMANET NAZARIYLA BAKMAK

Dr. Lamia LEVENT ABUL

Kâinat, kendisini oluşturan bütün unsurların bir araya gelmesiyle muhteşem bir ekosistem oluşturur ve insanlar için yaşamın temelini sağlar. Yeryüzü bize Allah'ın gücünü, kudretini ve merhametini yansıtır. İnsanlığa hayat veren ve yaşamın sürekliliğini sağlayan bu eşsiz ahengi korumak biz insanların en asli görevidir. İslam dini, tabiatın korunması ve çevre bilinci konusunda bize rehberlik ederken aynı zamanda eyleme geçmemiz noktasında da bizi teşvik eder.

Bize emanet olan bu dünyayı korumak; tüm canlılara sevgi, saygı ve adaletle davranmak demektir. Çünkü her bir canlı varlık Yaradan'ın varlık hakkını taşır ve biz insanların görevi de tabiatı oluşturan her bir unsura aynı sevgi, saygı ve adalet ölçüsünde yaklaşımdır. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) çevreye bakışında da "emanet" fikri hâkim olmuştur. O, Müslümanları bu emanete sahip çıkma konusunda duyarlı davranmaya çağırmış, müminlere canlı cansız hiçbir varlığa hor gözle bakmamalarını salık vermiştir. Yaşadığı müddetçe tabiatın ekolojik dengesini koruma ve kollamaya yönelik uygulamalarda bulunmuştur.

Bizler de tabiatın düzenini korumak için insan yalnızca kendi varlığını değil, bütün canlıların hayata tutunmasını desteklemelidir, dedi ve *Diyanet Aile Dergisi* olarak haziran sayımızda penceremizi çevre bilincine açtık. Mustafa Irmaklı, "Bir İdrak ve Ahlak Meselesi Olarak Çevre" başlıklı yazısında, "İnsanın tabiata karşı sorumluluğu, tabiatın bir nimet ve emanet olduğu bilinciyle, onu tahrip etmeden imkânlarından istifade etmektir. Bu gerçeklik ve sorumluluk ihmal edildiğinde pek çok sorunun yaşanması kaçınılmazdır." dedi ve bugün insanlığı kuşatan küresel musibetlerin, afetlerin, çevresel krizlerin en büyük sebebinin, insanoğlunun tabiata karşı tamahkâr ve hoyrat şekilde davranması olduğunu altını çizdi. Nazım Tanrıku, dosyamıza "Mevsim Döngüsü" yazısıyla katkı sundu: "Derdin kabuk olup kabuğun sürekli cilalanıp durduğu şu zamanlarda, kalbin söylediklerini daha çok duymaya, insanlık olarak mevsimlerin hâllerine uyumlanmaya, doğamızı hatırlamaya derinden ihtiyacımız var." Dr. Mehmet Ekim, Bir Ayet Bir Yorum köşemizde ilahi kelamın tabiata bakışını Enbiyâ suresi 30. ayet-i kerime ışığında ele aldı. Yeşil Alan köşemizde Şule Tüzün, "Sürdürülebilir Gelecek İçin Çevre Eğitimi"nin önemine değindi. Bu ayki söyleşimizi "Prof. Dr. Adnan Demircan ile Tarih ve Medeniyet Üzerine..." üzerine gerçekleştirdik. Tarihin, toplumlar ve insanlık için geleceğe dair nasıl bir görev üstlendiğini konuştuk.

Sizleri dergimizle baş başa bırakırken çevreyi korumaya yönelik attığımız her adımın, gösterdiğimiz her hassasiyetin gelecek nesillere daha güzel ve yaşanabilir bir dünya bırakacağını unutmamalıyım diyor, herkesi çevre konusunda duyarlı olmaya davet ediyoruz. Dünya Çevre Günü'müz kutlu olsun.

TARİHİ

10. UZMANINA SORDUK

Su Yönetimi Genel Müdürlüğü

18. ÇEVRE BİZE NE SÖYLER?

Dr. Mehmet EKİM

20. CENNETTEN UZAKLAŞTIRAN KÖTÜ HASLET: KİBİR

Dr. Halil KILIÇ

22. Bİ' KAHVE?

Gülsüm KARAPINAR

28. ÇOCUĞUN HAYATINDA BABANIN YERİ

Cihan ULUÇ

32. SARSICI HABER TRAVMASI

Fazilet SEYİTOĞLU

34. KAPANMAYAN HESAP:

AZİZ

Ayşe ŞENTÜRK

04

BİR İDRAK VE AHLAK MESELESİ OLARAK ÇEVRE

Mustafa IRMAKLI

14

MEVSİM DÖNGÜSÜ

Nazım TANRIKULU

24

İSLAM'IN İKİ ŞİARİ: HAC VE KURBAN

Aliye DORUK

HAZİRAN 2024

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar DOYMAZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet BULUT

Yayın Koordinatörleri

Esmâ TÜRKSEVEN
Şule TÜZÜN
Dudu ALKAN

Sosyal Medya
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Ömer GÜÇLÜ
Şahin BODUR

Arşiv

Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım

ARKETİP AJANS
www.arketipajans.com

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
ailedergisi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları

Facebook: /dibailedergisi
Twitter: /diyanetailedergisi
Instagram: /diyanetailedergisi

54

SALİHLER ŞEHİRİ

AKSARAY

Hatice ERDAL BUDAKOĞLU

38. İZ NİYETİNE ARDIMIZDA KALANLAR

Gülşen ÜNÜVAR

40. "SIFIR" AMA HANGİ SIFIR?

Muhammed Kâmil YAYKAN

42. AİLEDE MAHREMİYET

F. Betül YILMAZ EMİNSOY

46. PROF. DR. ADNAN DEMİRCAN İLE TARİH VE MEDENİYET ÜZERİNE...

Mahir KILINÇ

50. GEÇMİŞİN AZİZ HATIRASINDA: KUTSAL YOLCULUK

Dudu ALKAN

58. HÜRREM SULTAN

Meryem DALĞIÇ

64. ŞEHİRLERİN ŞEHRİNE DOĞRU

İshak KOÇ

68. SÜRDÜRÜLEBİLİR GELECEK İÇİN ÇEVRE EĞİTİMİ

Şule TÜZÜN

70. BİR ZAMANLAR TELEVİZYON VE TELEFON

Seher MERİÇ

72. YAŞAMIN SIRRI: A, D, E, K VİTAMİNLERİ

Merve Bilge ATALAY

74. MEVLANA'NIN KADINA VERDİĞİ DEĞER

Doç. Dr. Derya COŞKUN

78. BULMACA

Ali OSMANOĞLU

80. KİTAPLIK

Süreyya MERİÇ

60

TEZHİP: AKIL, KALP VE RUHUN ESTETİĞİ

Feyza TURİNAY ŞEN

Abone İşlemleri

Tel: 0312 295 71 96 – 97

0312 295 72 05 – 06

Faks: 0312 285 18 54

e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

dosabone@diyanet.gov.tr

Online Abonelik

dergiabone.diyanet.gov.tr

yayinsatis.diyanet.gov.tr

Hesap No

Döner Sermaye Daire Başkanlığı

TC Ziraat Bankası, Mustafa Kemal

Mahallesi Şube IBAN:

TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57

Temsilcilikler;

Yurt içi: İl Müftülükleri,

İlçe Müftülükleri

Yurt dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri,

Din Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayın Türü: Aylık, Yaygın, Süreli
Yayın, Diyanet Aile Dergisi (Türkçe)

Basım Tarihi: 23.05.2024

Baskı

İhlas Gazetecilik A.Ş.

Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlas

Plaza No: 11 A/41

Yeni Bosna Bahçelievler, İstanbul

Tel: 0 212 454 30 00

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aile Dergisi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır.

İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

BİR İDRAK VE AHLAK MESELESİ OLARAK ÇEVRE

■ **Mustafa IRMAKLI**

DİB Strateji Geliştirme Başkanı

E vren tüm canlıları ve çeşitliliğiyle bir bütündür. Âlemde her varlığın ve nesnenin birbiriyle muhteşem bir bağı ve ilişkisi vardır. İnsanın varlık âlemindeki en temel özelliği ve yetkinliği ise söz konusu harikulade sistemi idrak edebilecek donanıma sahip olmasıdır.

Esasında varlığı ve varoluşu, evreni ve evrendeki konumunu, hikmet ve gayeyi anlamak ve anlamlandırmak insanoğlunun en kadim ve çetin meselesi olmuştur. Vahyin kılavuzluk ettiği tasavvura göre bütün unsurlarıyla âlem, yüce bir yaratıcı tarafından, yok iken var edilmiştir. Dolayısıyla hiçbir şey, tesadüf, anlamsız ya da gelişigüzel değildir. Kur'an-ı Kerim'de tabiattan ve evrenden bahseden yüzlerce ayet söz konusu hakikate vurgu yapar. Yerin ve göklerin yaratılışından, yıldızlardan, dağlardan, ovalardan, akarsulardan, hayvanlardan, mevsimlerden, bulutlardan, topraktan, bitkilerden bahseden ayetler bir yandan kâinattaki muhteşem nizamı dikkat çekerek Yüce Yaratıcı'ya işaret ederken diğer yandan insanın tüm bunlarla olan ilişkisine dair mesajlar da içerir. En açık ifadesiyle insan dünya dediğimiz gezegenin içindekilerle var olabilen ve yaşayabilen bir varlıktır. Bu meyanda âlemdeki her nesne ve zerre insana varoluşun hakikatini ve hikmetini gösteren birer ayet ve ibret vesikasıdır.

Çevre farkındalığının imanla sıkı bir ilişkisi vardır.

Bütüncül bir bakışla ele alındığında iman, her varlığı ve nesneyi Allah'ın varlığı ile beraber düşünmeyi gerektirir. Zira evreni ve çevreyi de bir düzen ve hikmet ile yaratan Allah'tır. Bu meyanda insanın ve evrenin varoluşunu yüce bir yaratıcının varlığı ve muradı ile izah eden İslam düşüncesi ve kelamı bu paradigmayı "gaye ve nizam delili" olarak formüle etmiştir. Buna göre kâinattaki varlıklar ve işleyen muhteşem nizam Allah'ın varlığının en güçlü delilidir. Nitekim içinde bulunduğumuz evren, yer-gök ve ikisi arasındaki her şey, ilahi bir düzen ve şaşmaz bir ölçü ile bir gaye ve hikmete dayalı olarak Yüce Allah tarafından yaratılmıştır. (Kamer, 54/49; Yûnus, 10/5) Tabiatın işleyişinden gezegenlerin hareketlerine kadar evrenin tabi olduğu tüm fizik, biyoloji ve sosyal yasaları da mükemmel bir düzen içerisinde tayin eden O'dur. Dolayısıyla en küçük zerresinden en büyük kütesine kadar, kâinattaki canlı cansız her şey, Yaradan'ın takdir ettiği bir nizam içinde varlığını devam ettirmektedir. Söz konusu devasa evren içerisinde insanın özel bir konumu ve görevi vardır. Başta akıl nimeti olmak üzere pek çok üstün özellikle donatılan ve vahye muhatap kılınarak ilahi rehberliğe mazhar olan insanın yeryüzünde en temel vazifesi varoluşunun gaye ve hikmetini idrak ederek ona uygun

» İnsan tabiatla ilişkisinde değerler ekseninde davranmaktan vazgeçtiğinden beri yeryüzü küresel musibetlerle kuşatılmakta ve insanoğlu kendi elleriyle yaptığı vahim hataların bedelini acı ve ağır şekilde ödemek zorunda kalmaktadır.

şekilde yaşamaktır. Bunun en açık ifadesi ise âlemlerin Rabb'ine samimiyetle iman ederek vahyin kılavuzluğunda, güzel ahlaka dayalı bir hayat yaşamak; yeryüzünde marufun, iyilik, merhamet ve adaletin teminatı olmaktır. Bu bağlamda insanın Rabb'ine, kendine, ailesine, topluma ve tabiata karşı sorumlulukları vardır. İnsanın tabiata karşı sorumluluğu, tabiatın bir nimet ve emanet olduğu bilinciyle, onu tahrip etmeden imkânlarından istifade etmektir. Bu gerçeklik ve sorumluluk ihmal edildiğinde pek çok sorunun yaşanması kaçınılmazdır. Nitekim bugün insanlığı kuşatan küresel musibetlerin, afetlerin, çevresel krizlerin en büyük sebebi, insanoğlunun tabiata karşı tamahkâr ve hoyrat şekilde davranmasıdır.

Çevreyle ilişki, sorumluluk duygusunun en açık görüldüğü alandır.

Dünya tüm insanların ortak evi olarak yaratılmış ve insanoğluna emanet edilmiştir. Bu evin tüm sakinleri ortak bir şuur ve sorumlulukla hareket ederse yeryüzünde huzur ve güven olacaktır. Dolayısıyla herkes yeryüzünün her yerine bu bilinçle bakmak zorundadır. Müminler için "Yeryüzü mescittir." (Nesâî, Mesâcid, 42) beyanıyla ortaya konan hakikat, küresel bir sorumluluk bilincini de ifade eder. Dünya tüm ekolojik unsurlarıyla insana emanettir. Ve insan yeryüzündeki hiçbir şeye gelişigüzel ve hoyratça yaklaşamaz. Her şeyden önce insan, Allah'ın evrene koyduğu ve sünnetullah kavramıyla ifade edilen evrensel yasalara uymaya mecburdur. Müslümanlara göre kâinat bir hakikat kitabı gibidir. Evrendeki her canlı ve her nesne insana Allah'ı hatırlatan bir ibret ve hikmet vesikasıdır. Çevreyle böylesine derin ve güçlü bir bağ kuran yaklaşımın elbette önemli ve vazgeçilmez ilkelerinin olması gerekir. Dolayısıyla çevre söz konusu olduğunda emanet, merhamet, nimet ve sorumluluk gibi temel kavramlar öne çıkmaktadır. Aynı şekilde yeryüzünde her canlının hakkı vardır. Zira havada, suda, karada yaşayan küçük büyük her canlının hayatta bir işlevi de vardır. Ekosistemin bozulması hayatın yaşanmaz hâle gelmesi sonucunu doğuracaktır. Bu

bağlamda küçük ya da büyük her davranışın insan olma ve insan kalma terazisinde bir ölçüsü vardır. Öyle ki adalet, zulüm, güzel ahlak gibi kavramlar insanın çevreyle ilişkisinde de merkezde yer alır. Örneğin Allah'ın yeryüzüne koyduğu doğal yasalara uymak ve onu korumak adaletin gereğidir. Söz konusu gerçekliği hiçe saymak, doğadaki kanunları dikkate almamak vahim bir hatadır. Çevreyi tahrip etmek, kirletmek zulümdür.

Çevreye duyarsızlık varlığa kötülüktür. Havayı, suyu, toprağı kirleten insan, gelecek nesillere ve kendi geleceğine en büyük kötülüğü yapmış olacaktır. Nezaket ve zarafetle yaklaşmak ise her şeyden önce güzel ahlakın bir göstergesidir.

Burada ifade edilmesi gereken önemli bir husus da çevreye karşı idrak ve sorumluluk bilincini kuşanmak aynı zamanda Allah'a karşı bir şükran ifadesidir. Çünkü tüm unsurlarıyla çevre

âdeti insanın iyiliği için var edilmiştir ve insana hizmet etmektedir. Kur'an-ı Kerim'de bu gerçek; "Göklerde, yerde ne varsa hepsini Allah'ın sizin hizmetinize verdiğini ve açıkça yahut gizlice üzerinizdeki nimetlerini tamamladığını görmediniz mi?" (Lokmân, 31/20) ve "Göklerdeki ve yerdeki her şeyi kendi katından (bir nimet olarak) sizin hizmetinize verendir. Elbette bunda düşünen bir toplum için deliller vardır." (Câsiye, 45/13) ayetleriyle çarpıcı şekilde beyan edilmektedir. Şükür, nimetin sahibini tazim etmek ve nimeti, Yaradan'ın istediği şekilde kullanmaktır. Bu bağlamda çevreye karşı duyarsızlık nimete karşı şükürsüzlük demektir.

Dünya tüm insanların ortak evi olarak yaratılmış ve insanoğluna emanet edilmiştir.

Bu evin tüm sakinleri ortak bir şuur ve sorumlulukla hareket ederse yeryüzünde huzur ve güven olacaktır. Dolayısıyla herkes yeryüzünün her yerine bu bilinçle bakmak zorundadır.

İnsan kendisiyle yüzleşmek ve hakikatle buluşmak zorundadır.

“Bilgi çağında” insan, varoluşun hikmetini, yaratılışın anlamını ve eşyanın tefekkürünü kaybetmiştir. Bireysel boyuttan küresel alana, yaşanan bunalımların, felaket ve trajedilerin en ciddi sebeplerinden biri, insani değerlerin ötelenmesidir. İnsanın çevreyle, varlıkla insicamının bozulmasıdır. Yani yaşanan esasında büyük bir mana ve merhamet krizidir. Hakikatin kaybedilmesi derin bir anlam krizine, merhametin yitirilmesi ise vahim bir ahlak krizine yol açmıştır. Böylece insan eşya, varlık ve toplumla ilişkilerde güzel ahlakı ve hukuku yok sayarak kendi huzuruna ve geleceğine

Çevreyi tahrip etmek, kirletmek zulümdür. Çevreye duyarsızlık varlığa kötülüktür. Havayı, suyu, toprağı kirleten insan, gelecek nesillere ve kendi geleceğine en büyük kötülüğü yapmış olacaktır. Nezaket ve zarafetle yaklaşmak ise her şeyden önce güzel ahlakın bir göstergesidir.

kastetmiştir. Nükleer, kimyasal, biyolojik silah denemeleri güç yarısına dönüşmüş, dünyayı defalarca yok edebilecek silahlar üretilmiştir. Modern dönemin anlam ve ahlak krizi, insanın tabiatla ilişkisini de âdeta bir kavgaya endekslemiştir. Açgözlülük, tamahkârlık, cehalet, insanı tabiat karşısında saldırgan bir konuma sürüklemiştir. İnsan, Allah'ın tabiata koyduğu yasalara uygun hareket etmek yerine doğayla savaşmayı tercih etmiştir. İnsanın ve tüm varlığın doğayla ontolojik bütünlüğü ve uyumu göz ardı edilmiştir. Binlerce yıldır insanoğlunun tabiata dair edindiği tecrübe ve birikim de hiçe sayılmıştır. Ürettiği devasa

makinelere ve ileri teknolojinin insana doğa karşısında üstünlük sağlamadığı, çevresel felaketlerle bir kez daha açıkça ortaya çıkmıştır. Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle, insanların elleriyle yaptıkları sebebiyle karada ve denizde düzen bozulmuş, yeryüzünde fesat ortaya çıkmıştır. (Rûm,30/41) Bu türbülânstan çıkışın ilk hamlesi, insanlığın kendisiyle yüzleşmesi ve varlığın anlamını tefekkür ederek yeni bir başlangıç yapma iradesini ortaya koymasındır. Doğayla ve toplumla ilişkisinde sorumluluk duygusunu ve hukuku egemen kılmasıdır. Zira insanı değerli kılan, kalbinden çevreye taşıdığı sevgi, merhamet ve sorumluluk

Yeryüzünde her canlının hakkı vardır. Zira havada, suda, karada yaşayan küçük büyük her canlının hayatta bir işlevi de vardır. Ekosistemin bozulması hayatın yaşanmaz hâle gelmesi sonucunu doğuracaktır.

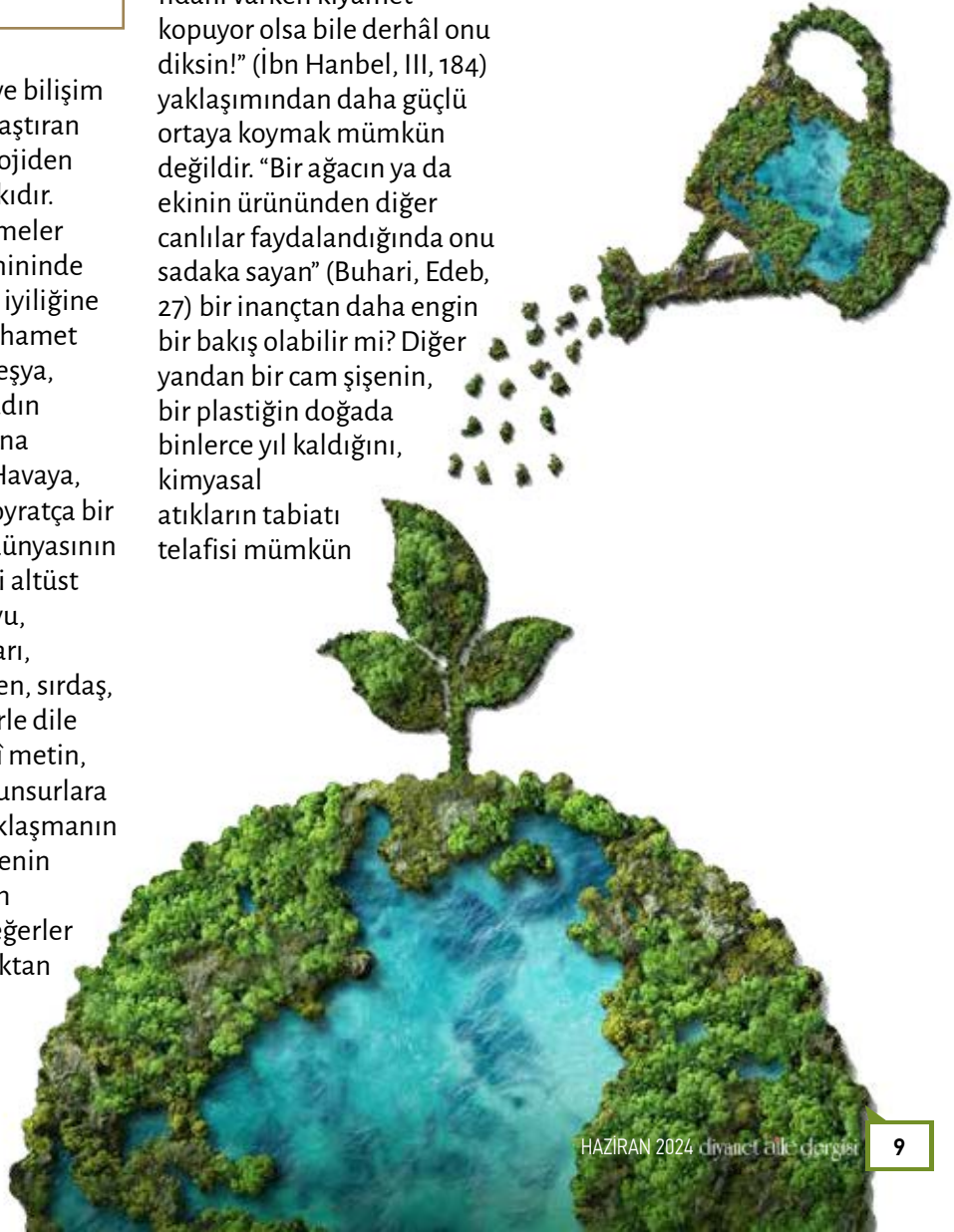
duygusudur. Ulaşım ve bilişim çağında hayatı kolaylaştıran gerçek imkân, teknolojiden önce merhamet ahlakıdır. Zira söz konusu gelişmeler ancak merhamet zemininde kaldığında insanlığın iyiliğine hizmet etmekte, merhamet olmayınca ekonomi, eşya, teknoloji küresel fesadın teknik enstrümanlarına dönüşebilmektedir. Havaya, suya, toprağa karşı hoyratça bir yaklaşım tüm varlık dünyasının hayatını ve geleceğini altüst edecektir. Havayı, suyu, toprağı, dağları, ovaları, nehirleri bir dost, yâren, sırdaş, yurt gibi benzetmelerle dile getiren pek çok edebî metin, esasında söz konusu unsurlara hikmet ve irfan ile yaklaşmanın ve onlara değer vermenin bir tezahürüdür. İnsan tabiatla ilişkisinde değerler ekseninde davranmaktan vazgeçtiğinden beri

yeryüzü küresel musibetlerle kuşatılmakta ve insanoğlu kendi elleriyle yaptığı vahim hataların bedelini acı ve ağır şekilde ödemek zorunda kalmaktadır.

Elbette çevre duyarlılığının en yüksek düzeyde Müslümanlarda olması beklenir. Çünkü Kur'an, çevreye bir nimet ve emanet şuuruyla bakmayı öğretmektedir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), hayatıyla çevre ahlakı konusunda çok üstün bir örneklik ortaya koymaktadır. Ağacın ve yeşilin önemini, "Birinizin elinde bir hurma fidanı varken kıyamet kopuyor olsa bile derhâl onu diksin!" (İbn Hanbel, III, 184) yaklaşımından daha güçlü ortaya koymak mümkün değildir. "Bir ağacın ya da ekinin ürününden diğer canlılar faydalandığında onu sadaka sayan" (Buhari, Edeb, 27) bir inançtan daha engin bir bakış olabilir mi? Diğer yandan bir cam şişenin, bir plastiğin doğada binlerce yıl kaldığını, kimyasal atıkların tabiatı telafisi mümkün

olmayacak şekilde tahrip ettiğini düşündüğümüzde, çevre hassasiyetinin, sorumluluk bilincinin, geri dönüşüm uygulamalarının önemi açıkça görülecektir.

Şimdi yegâne çözüm, daha da geç kalmadan idrak, sorumluluk, hukuk ekseninde yeni bir çevre ahlakı inşa etmektir. Bireysel boyutta, bir plastik parçasının tabiata verdiği zararın farkında olarak davranan, küresel düzeyde, bir nükleer denemenin sebep olduğu korkunç tahribatın bilinciyle tavır alan bir duruşu egemen kılmaktır.

UZMANINA SORDUK

■ Su Yönetimi Genel Müdürlüğü

Türkiye'nin su kaynakları bakımından zengin bir ülke olduğunu biliyoruz ancak son yıllarda artan nüfus ve iklim değişikliği gibi faktörler su kaynaklarını nasıl etkilemektedir? Ülkemizde suyun sürdürülebilir yönetimi ve gelecek nesillere temiz su temin etme konularında karşılaşılan en büyük zorluklar nelerdir ve bu zorluklarla başa çıkmak için hangi stratejiler ve politikalar izlenmektedir?

Ülkemiz, küresel iklim değişikliğinin etkilerinin yoğun olarak hissedildiği Akdeniz iklim kuşağında yer almakta olup iklim değişikliğinin olumsuz sonuçlarından en fazla etkilenecek ülkeler arasındadır. İklim değişikliğinin etkilerine hızlı nüfus artışı, artan sanayileşme ve kentleşme gibi faktörlerin de eklenmesiyle önümüzdeki 100 yıl için yapılan iklim değişikliği tahminlerine göre, ülkemizde su kaynaklarının yaklaşık %25 oranında azalması beklenmektedir.

Su kıtlığı veya stres durumunu tanımlamak için kullanılan uluslararası Falkenmark indeksine göre iklim değişikliği etkileri ve artan nüfusla birlikte kişi başına düşen kullanılabilir yıllık su miktarının 2030 yılından itibaren 1000 metreküpün altına düşeceği ve yakın gelecekte ülkemizin su kıtlığı çeken ülkeler sınıfında yer alacağı öngörülmektedir.

Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen iklim değişikliğinin su kaynaklarına etkisi çalışmaları kapsamında,

ortalama sıcaklıkların 60C'ye kadar artacağı, ülkemizin yıllık toplam yağış miktarının, bölgesel olarak değişmekle birlikte ortalama %10 civarında azalacağı öngörülmektedir. Artan sıcaklıklarla birlikte, gelecek dönemde yağışların kar yerine daha çok yağmur olarak düşmesi ve bu durumun özellikle yaz aylarında su stresine neden olması beklenmektedir.

Ülkemizde gelecek dönemde daha sık, şiddetli ve uzun süreli kuraklıklar, sıcak hava dalgaları ve orman yangınları beklenmektedir. Ayrıca kısa süreli fakat şiddetli sağanak yağış görülen günlerin sayısındaki artış ile beraber, ani oluşan taşkınlarda da önemli artışların olması öngörülmektedir

Ülkemizin iklim değişikliğinden bu derece olumsuz etkileneceği gerçeği, bu etkileri en aza indireyecek hatta fırsata çevirecek olan "iklim değişikliğine uyum" faaliyetlerinin önemini ortaya çıkarmaktadır.

Sektörel kullanımlarda su kayıplarının önlenmesi, suyun verimli kullanılmasını sağlayan teknoloji ve uygulamaların yaygınlaştırılması, bireysel ve kurumsal farkındalığın artırılması, su ayak izinin azaltılması, yağmur suyu, gri sular, kullanılmış sular gibi alternatif su kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması günümüzde artan su talebine karşı önemli çözümler sunmanın yanı sıra, iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak için de kritik uyum

faaliyetleridir.

Yağmur suyu hasadı ve gri suyun kullanımı faaliyetleri, Türkiye'de henüz yeterli uygulama alanı olmayan ancak uygulanması elzem olan iklim değişikliğine uyum faaliyetlerindedir. 2021-2023 yıllarında yürütmüş olduğumuz bir çalışma ile büyükşehir teşkilatına sahip olan 30 ilimiz için yağmur suyu hasadı ve gri suyun kullanımı faaliyetlerinin fayda-maliyet analizleri yapılmış, uygulama zorlukları araştırılmıştır. Uygulayıcı yerel birimlerin farkındalığı artırılarak söz konusu uygulamaların kullanımının 10 yıl içinde ülke

» Su kaynaklarının etkin ve verimli kullanımını çocuklara ve gençlere öğretmek, sürdürülebilirlik ve kaynakların geleceğe aktarımı açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda suyun önemi, iklim değişikliğinin etkileri ve suyun verimli kullanımı hakkında bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır.

genelinde yaygınlaştırması hedeflenmektedir.

İklim değişikliğinin en önemli olumsuz etkilerinden biri olan kuraklıklara karşı hazırlıklı olunması ve kuraklık risklerinin olumsuz etkilerinin asgari düzeye indirilmesi maksadıyla Su Yönetimi Genel Müdürlüğü tarafından ülkemizin tamamında 25 nehir havzasında "Kuraklık Yönetim Planları" hazırlanmıştır. 25 havzada tamamlanan Kuraklık Yönetim Planları kapsamında belirlenen tedbirlerin uygulanması ile yılda yaklaşık 11 milyar metreküp su tasarrufu sağlanabilecek olup bu miktar İstanbul ilinin 9, Ankara ilinin 23 veya Konya havzasının 2 yıllık toplam su ihtiyacına eşittir.

Ayrıca kuraklık tahmini ve erken uyarı sisteminin kurulması çalışmalarına 2024 yılında başlanması ve bu çalışmaların 2027 yılında tamamlanması hedeflenmektedir. Bu sistem ile sayısal hava tahminleri kullanılarak kısa ve orta vadede oluşabilecek yağış ve akış eksiklikleri tahmin edilerek kuraklık yönetim planlarının sağlıklı bir şekilde uygulanması ve kuraklık öncesinde su kullanıcılarına gerekli uyarıların yapılarak kuraklık kaynaklı kayıpların en aza indirilmesi hedeflenmektedir.

Değişen iklime uyum sağlanması, su kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir yönetiminin sağlanması maksadıyla 31 Ocak 2023 tarihinde Sayın Emine Erdoğan Hanımefendi'nin himayelerinde başlatılan ve Bakanlığımızın

koordinasyonunda yürütülen “Su Verimliliği Seferberliği” kapsamında yüksek su tüketimine sahip sektörlerde suyun verimli ve sürdürülebilir şekilde kullanılmasına yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

Verimlilik ifadesinin ihtiyaçların kısıtlanmasını ifade eden tasarruf ifadesinden ayrılan bir yönü var. Su verimliliğiyle doğru tüketim davranışları ve verimli tekniklerle hiçbir ihtiyacımızı ötelemeden birim sudan azami faydayı elde etmeyi amaçlıyoruz.

İlave olarak, ülkemizin mevcut su kaynaklarının miktar ve kalitesinin ortaya konması ve korunarak geliştirilebilmesi için su kaynaklarının izlenmesi elzemdir. Bu kapsamda Su Yönetimi Genel Müdürlüğü'nün misyon, vizyon ve politikaları doğrultusunda ülkemizin tüm havzalarını kapsayacak şekilde izleme programları hazırlanmıştır. Bu programlar aracılığıyla, tüm havzalarda su miktarı ve kalitesi takip edilmekte, su kaynaklarımız üzerinde baskı oluşturan kirleticiler tespit edilmekte ve gerekli önlemler alınmaktadır.

Su Yönetimi Genel Müdürlüğü tarafından yer üstü su kaynaklarımızın kalitesinin korunması, iyileştirilmesi ve sürdürülebilir yönetimi amacıyla çalışmalar yapılmaktadır.

Sizce su yönetimi konusunda eğitim sisteminde hangi alanlara daha fazla vurgu yapılmalıdır? Özellikle çocukların ve genç nesillerin su kaynaklarının korunması

ve sürdürülebilir kullanımı konularında bilinçlenmesi için ailelere düşen görevler nelerdir?

Su kaynaklarının etkin ve verimli kullanımını çocuklara ve gençlere öğretmek, sürdürülebilirlik ve kaynakların geleceğe aktarımı açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda suyun önemi, iklim değişikliğinin etkileri ve suyun verimli kullanımı hakkında bilinçlendirme çalışmaları yapılmalı; okullarda eğitim verilmesinin yanı sıra, ebeveynler de su verimliliğini temel alan davranışlarıyla çocuklara örnek olmalıdır.

Ailelerin evlerinde su verimliliği uygulamalarını göstermesi ve çocuklarına bu uygulamaların gerekliliğini aktarması, çocuklarıyla birlikte su tasarrufu uygulamalarını destekleyen ve suyun sürdürülebilir kullanımıyla ilgili toplumsal bilinci artırmaya yönelik hazırlanan etkinliklere katılmaları gelecek nesillerin bilinçlenmesinde faydalı olacaktır.

Su Yönetimi Genel Müdürlüğü olarak Millî Eğitim Bakanlığı ile iş birliği içinde 3 ve 4. sınıf öğrencilerimize su verimliliği konusunda eğitim kitleri hazırladık. www.suverimliliği.gov.tr adresinde eğitim kitimizi öğretmenlerimizin ve öğrencilerimizin erişimine açtık. Tarım ve Orman Bakanlığı ailesi olarak her şehrimizde düzenli olarak okullarımızda eğitimler veriyoruz.

Sadece Ankara'da Milli Eğitim Bakanlığı iş birliği ile 162 bin

öğrencimize öğretmenlerimiz tarafından su verimliliği eğitim kitimiz kullanılarak eğitimler verildi.

Su yönetimi evlerde sadece bir günlük kullanım alışkanlığı değil kaynakların korunmasına katkıda bulunma sorumluluğunu da içerir. Bu bağlamda, günlük hayatta su kullanımında farkındalık oluşturmanın yanı sıra, suyun doğru ve etkili bir şekilde yönetilmesini sağlamak için evlerimizde hangi önlemleri alabiliriz?

Seferberlik sürecinde vatandaşlarımıza örnek teşkil etmek amacıyla kamu kurumlarında su verimliliği çalışmalarını başlattık, “Binalarda Su Verimliliği Hedefi ve Uygulama Kılavuzu” ve “Binalarda Su Verimliliği Sistem Kurulumu Talimatı”nı tüm kamu kurum ve kuruluşlarımızla paylaştık. Kılavuzda yer alan su kullanımlarına yönelik “azalt”, “değiştir” ve “yeniden kullan” stratejilerinin hayata geçirilmesiyle binalardaki su kullanımlarında %25 oranında tasarruf sağlanmasını hedefliyoruz.

Suyun verimli kullanılması ve israfın engellenmesi adına şunlar yapılabilir: Ellerimizi yıkarken, dişlerimizi fırçalarken ve tıraş olurken gereksiz yere akan musluğu kapatmalıyız. Sensörlü musluklar ve tasarruflu musluk ucu aparatlarından faydalanabiliriz. Duş alırken suyun ısınmasını beklerken boşa harcanan suyu biriktirip çiçek sulamak gibi işlerde kullanabiliriz.

Duş sürelerini kısaltmalı ve tasarruflu duş başlıkları tercih etmeliyiz. Rezervuara su dolu pet şişeler yerleştirerek bölgenin hacmini azaltabiliriz. Sızıntıları tamir ettirmeli ve ön yıkama yapmadan çamaşır ve bulaşıkları yıkamalıyız. Sebze ve meyveleri bir kapta yıkayıp bu suyu çiçek sulamak gibi işlerde kullanmalıyız. Daha az su tüketen temizleme yöntemlerini tercih etmeliyiz. Bahçemiz varsa kurakçıl peyzaj kullanarak ve sabah erken veya akşam saatlerinde sulama yaparak su tüketimini azaltabiliriz.

Su Verimliliği Seferberliği Projesi'nin öncelikli hedefleri arasında yer alan su tasarrufu ve sürdürülebilir su yönetimi konularında, kamuoyu ve sektör paydaşlarıyla iş birliği ve farkındalık artırma çalışmalarının yanı sıra altyapı iyileştirme projeleri gibi somut adımların da olduğunu biliyoruz. Bu kapsamda, projenin farklı alanlarda (tarım, sanayi, evsel kullanım vb.) uygulanmasını planlarken hangi stratejileri öncelikli olarak belirlediniz? Ayrıca bu stratejilerin uygulanmasıyla beklenen sonuçları ve sürdürülebilirlik açasından öngörülen etkileri değerlendirirken dikkate aldığınız faktörler nelerdir?

Değişen iklimle Uyum Çerçevesinde Su Verimliliği Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2023-2033) kapsamında ölkemizin su kaynaklarının korunması ve verimli kullanılması ve kentsel su verimliliği hedeflerine

» Ailelerin evlerinde su verimliliği uygulamalarını göstermesi ve çocuklarına bu uygulamaların gerekliliğini aktarması, çocuklarıyla birlikte su tasarrufu uygulamalarını destekleyen ve suyun sürdürülebilir kullanımıyla ilgili toplumsal bilinci artırmaya yönelik hazırlanan etkinliklere katılmaları gelecek nesillerin bilinçlenmesinde faydalı olacaktır.

ulaşılması için 39, tarımsal su kullanım verimliliği hedeflerine ulaşılması için 26, endüstriyel su kullanım verimliliğinin iyileştirilmesi için 12 ve bütün sektörleri etkileyen su verimliliği bileşenlerinin yaygınlaştırılması için 37 eylem olmak üzere toplam 114 adet eylem belirlenmiştir.

Strateji Belgesi ile ortaya koymuş olduğumuz vizyonda, su verimliliği bileşenleri kapsamında öncelikle içme suyu temin ve dağıtım sistemlerindeki su kayıplarının azaltılması, tarımsal sulama randımanının artırılması, sanayide su verimliliğinin artırılması,

kişi başi su kullanımının azaltılması tedbirlerinin yanı sıra artılmış atık su, yağmur suyu, gri su, deniz suyu gibi alternatif su kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması, su verimliliğini teşvik edici fiyatlandırma politikalarının ve tarımsal planlamalarda özellikle "suya göre tarım" prensibinin benimsenmesi gibi tedbirlerin de ivedilikle hayata geçirilmesi son derece önemli.

Strateji Belgemiz ve Su Verimliliği Eylem Planlarımız paydaşlarımızın istifadelerine sunulmuş olup suyun tüm sektörlerde verimli kullanılmasına yönelik stratejilerin ve eylemlerin tüm kurum ve kuruluşlar tarafından hassasiyetle ve ulusal sahiplenmeyle uygulanması büyük önem arz ediyor.

Yağmur suları, gri sular, artılmış atık sular gibi alternatif su kaynaklarının yaygınlaştırılması, verimli tekniklerin, teknolojilerin, ekipman ve malzemelerin tercih edilmesi gibi önlemler ile artan su talebini cevaplar ken suyun etkin bir şekilde kullanılması ve çevresel etkilerin azaltılmasını sağlamak mümkün.

Sonuç olarak, ölkemizi bekleyen kuraklık ve su kıtlığı riskine karşı mevcut su kaynaklarımızı verimli ve sürdürülebilir şekilde kullanmak zorundayız. Bu kapsamda kentsel, endüstriyel, tarımsal ve bireysel su verimliliği hedeflerimize ulaşabilmek için çalışmalarımıza devam ediyoruz.

MEVSİM DÖNGÜSÜ

■ Nazım TANRIKULU
BAÇEM Şube Müdürü

Saatler, günler, haftalar, aylar, yıllar diyerek tanımlıyoruz zamanı şimdilerde. Fıtrattan, bizim dışımızdaki aslanan her şeyden kopuk, bağlamını yitirmiş zihnimizin dışavurumu âdeta bu tanımlama. Oysa deli bir fırtınayla, kasıp kavuran kasırgayla, bir hasadın sonuyla, çetin geçen kışla tanımlardı beniâdem mevsimleri, o doğasıyla bütün yaşanan zamanlarda. Yaprğını geç döken ağaca, dalını kıracak kadar bereketli meyveye, yuvasına kendi gıda atıklarından kalın duvarlar yapan karıncaya bakarak çetin kışı anlayıp hazırlığını bu ilhamlarla yapan atanın doğayla abartısız uyumu, belki şimdilerde ihtiyacımız olandır.

Bizim dışımızda tüm canlılar, gelene rıza ile uyumlanarak zamanı bekler. Adına ister teslimiyet diyelim ister uyum... Açık kalple bakıldığında bu hâlleri ile ilham verir de duyanı az olur. Mevsimlere göre neden günler uzar, kısalır; neden hava soğur, ısınır?

Sonbahar canlıların yavaşladıkları bir zaman; kış kendine, içine dönüş; bahar yenilenme; yaz uzun günleriyle hareket edip işe, aşı sarılma zamanı... Tüm canlılar mevsim döngülerine uyumlanırken insan, fıtratından gelen iç sesini duyamaz. Tüm mevsimleri hep yaz gibi yaşamaya meyleden sistemi, kendi başına kendisi dert eder. Kim bilir bunca mutsuzluğu, huzursuzluğu bundandır insanın. Durup

kendimize dönme olanağını vermediğimizde senelere yayılıyor yorgunluk hâli. Bu yönüyle belki de depresyon bir hâldir, bir etiket değil.

Birliğin hikmetini, bir, kendince ifade eder bir diğerine. Kimi hâl diliyle kimi zahirde ayan olan dille konuşur. Bazısı rengi, bazısı kokusu, bazısı “olduğu” zamanla açar sırrını. Zira sebepler âleminde her oluş yerli yerinde ve tam vaktinde zuhur eder derler, görünenin perde ardındakini hissedenler.

Vakta ki sebeplerin hepsi halk olur, dile gelir dilinden anlayana... Bizim en ihtiyacımız olan bitkiler tam da en ihtiyaç duyduğumuz zamanda olgunlaşır. Maviye, ala, mora boyalı olarak arz eder endamını. Sırasıyla kuşburnu, alıç, çakal eriği, ahududu, kızılıcık, kara mürver... Günümüz algısıyla bakarsak kızılıcık, kuşburnu c vitamini kaynağıdır, alıç kalp dostudur, kara mürver bağışıklık sistemini güçlendirir, çakal eriği ve mürver antosiyanince zengindir. Tam da mevsimsel geçiş döneminde, kışa girmek üzereyken ihtiyacımız olanı içerip sunarlar etrafındaki canlılarla... Her dönemin marazı için o mevsim kendini ifade eden bitki devadır belki de, kim bilir... Buradan bakınca insanı merkeze almış bir yorum gibi gelirse birlik idrakini hatırlamalı.

Doğasına uygun olmayan bir yaşam seyrini her mevsim aynı ritimde sürdürme çabası ne büyük bir çelişkidir. Oysa ağaç

Her şey devinip durur, durur devinirmiş. Ve her şey tam vaktinde aslına karışiverirmiş. Beklemesini, oluşa bırakmasını, gelene şükürle rıza göstermesini bilene mucizelerini sunarmış yaşam. O vakit görürmüş, duymuş da gönül, kararip pas tutmaktan beri olurmuş.

yaprağını dökerek üstündeki yükü atar, karınca yuvasına çekilir, yılan kış uykusuna yatar. Ezcümle derdin kabuk olup kabuğun sürekli cilalanıp durduğu şu zamanlarda, kalbin söylediklerini daha çok duymaya, insanlık olarak mevsimlerin hâllerine uyumlanmaya, doğamızı hatırlamaya derinden ihtiyacımız var.

Bereket

Bir zamanlar, zamanın bereketini her hâlimizle hissederdik. Yılı günlere, aylara; günü saatlere, mesailere bölmezdik. Takvim, duvara asılı duran, önümüzde devamlı bakıp durduğumuz, planlar yapıp karaladığımız, ilahi planı hiç hesaba katmadığımız bir unsur değildi. Senelerin, günlerin evveli, ahiri vardı. Evvelin ahire diyeceğini, ata, imbiğinden damıtarak özlü söze dönüştürür; söz, kulağımızda küpe gibi klavuzumuz olurdu. Bilirdik bir bildikleri olduğunu. Aya, göğe, güneşe, buluta bakar; işlerimize öylece niyet ederdik. Bağımızı, bahçemizi imece ile sürer; ekinimizi, bostanımızı eker; azıcık aşımız olsun, dertsiz olsun diyerek, ne gelirse, ne kalırsa, teslimiyet içre kabul ederdik. Önümüzü kış tutmayı bilir, yaz çıkarsa da şükürle şımarmazdık. Duyardık; duyan, gücenen olduğunu. Yemek yiyene afiyet olsun der; tarlada hasada durana, dalından meyve devşirenlere kazancın çok olsun demez, bereketli olsun derdik.

Sürdürülebilirlik değildi işlerin devamlılığını, çoğalmasını tanımlayan, iş bereketi ile gelirdi, katlanarak bereketlenirdi, göze az gelse de. Bir kâse çorba, on cana can katardı da kimse doymadan kalkmazdı sofradan. Sofra Halil İbrahim sofrası olur, görenin gönlü de doyardı. Misafir, Tanrı misafiri olduğunu bilir, el gibi durmazdı. Bakardık her gelene; sormazdık in misin yoksa cin mi diye.

Derlerdi ki herkes kalbinin ekmeğini yer. Yerdik, şeksiz kalplerimizin azığını. Hanelerin yakınında vardı mutlak bir ambar. Zamanın kileriydi ambarlar. Kiminin evinin avlusunda kimilerinin ki de hanelerin ortak alanında. Yazın çalışıp ürettiğimizi,

» Tüm canlılar mevsim döngülerine uyumlanırken insan, fitratından gelen iç sesini duyamaz. Tüm mevsimleri hep yaz gibi yaşamaya meyleden sistemi, kendi başına kendisi dert eder. Kim bilir bunca mutsuzluğu, huzursuzluğu bundandır insanın.

karınca gibi, kışın aş olsun, doysun kız kızancık diye saklardık ambarda. Ekinimizi doldurur; üzümü, elmayı, armudu ekinlerin üstüne aralarına koyardık. Kışın, cümle nebat kurduğunda haşerat çekilirdi yuvasına. Zaman çıkınından çıkarırken yiyeceğimizi, mest olurduk yayılan kokudan. Öğrenmiştik her yazın bir kışı olduğunu. Günler geçer, geceler ayaz olurdu. Azdık, özdük, bir avuç idik de huzur kalbimizde öylece dururdu. Yaşamı hep masalcı ninenin ocaklık başında anlattığı masallardaki gibi düşlerdik. Biz ardımıza bakar, gidenleri görür, masal kahramanlarımızın gittiğine üzüldük, gitmeye doğru yürüdüğümüzü öylece anlardık.

Zamanın izi, toprak yapılarda saklıydı, Sıvalar akar, hafıza toprağa karışırdı. Bir çocuk, yerdeki çiçeğin filizinden tohumun yaşamını; bir ihtiyar, yıkılan duvardan, kendi hatırasıyla akıbetini görürdü. Her şey devinip durur, durup devinirdi; herkes bakardı, kimi bakar görürdü. Hasılı aynasıydı eşya; gözün, gönlün ve dahi suretin aksiydi. Bir varmış, bir yokmuştu. Kuşlar da ruhlar da eser de uçar, geride hayali kalırdı.

“O zamanlar gökyüzü biçilmiş buğday kokardı / Çiğnenmiş üzüm, mısır püskülü, bostan yaprağı / Toprak kokardı insan emeğiyle yoğrulmuş / Rüzgâr serin sesli konuğuydu evlerin / Bulutlardan ağaçlardan

*saçlardan süzülen / Bir dirim
duygusuyla doldururdu odaları /
Yağmur ikinci adıydı akşamların
/ Günün yorgunluğu üzerine
dökülen / Bir düşünce incelğinde
akardı sular arklarda / Dilde
uzaklık türküleri tutuşturarak
/ İnsanlar bir soru imi gibi
girip çıkarlardı / Geçimin dar
kapılarından / Alın teri umut
ve kaygıdan örülü / Mutluluk
toprağın ve güneşin eline bakardı.”*

Şükrü Erbaş'ın bu dizelerini okuduğumda rahmetli dedem ve ebemin bu evleri geliyor hatırıma. İki göz odası olan bu evin önünde ahşaptan çatılma “hayat” bulunurdu. Hayat, balkon demekti dersem, kelimenin derinliğini karşılamıyor. İki göz odanın birinde kendileri yaşardı. Bir ocaklık başında yatakları vardı, yatak hiç kalkmazdı. Dedemin kulakları askerlikten sonra duymaz olduğundan hep yüksek sesle konuşurlardı. Yüksek sesle ama bağırmadan... Duyardık aralarındaki sevgi dolu kalpten seslerini. Pencere önü çocuklara şeker sakladıkları raflarıydı. Çocuklar geldiğinde bir top şeker, bir lokum ve bisküvi verirlerdi. Onlar verirken çocuklar alırken mutluluk yayılırdı. İki odada da yüklük vardı. Yüklük, yaşamın yüklerini atmak için banyo da barındırırdı. Banyo yerine sineklik veya hamamlık denirdi.

Evin diğer odasında beş çocuğunu baş göz etmişlerdi. Odalara ev denirdi. Aşağıki ev, yukarıki ev. Bir evde evlenilirdi,

dünya gördüğümüzden ibaret olduğundan, geçim derdi, geçimsizlik oluşturmazdı.

Evin altı da hayvanların eviydi. Hayvanların mırıltıları evde uyuyacaklara ninni olur, varlıkları güven verirdi. Hayvanlar da kış aylarında evin sıcaklığından nasiplenirdi. Her şeyin kadrinin bilindiği zamanlarda evlerin bir alanı da çaputtan kilimlerin dokuma tezgâhlarına ayrılırdı. Eskiler, eskimezdi; yamalanır elbise, dokunur kilim olurdu. Derlerdi ki aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz. Günler günleri kovalamış, zaman akıp gitmişti. Önce dedem gitti sonra çok geçmeden ebem. Ev de göçenlerle göçüp gitti.

Nadasa Bırakmak

Her şey devinip durur, durur devinirmiş. Ve her şey tam vaktinde aslına karışiverirmiş. Beklemesini, oluşa bırakmasını, gelene şükürle rıza göstermesini bilene mucizelerini sunarmış yaşam. O vakit görmüş, duymuş da gönül, kararıp pas tutmaktan beri olurmuş.

Saatin akrebi yelkovanı, günler haftaları, haftalar ayları, aylar yılları kovalar dururmuş. Su damlası denize, deniz yağmura hasret. Tohum çiçeğe, ağaç meyveye... Bir ağaç döker yaprağını salarak köklerini derinlere huşu ile durur bir vakit, bir böcek, bir kurbağa cümle haşerat çeker sinesine senenin yükünü, dalar derin uykusuna... Toprak bağrındaki her canı taşır, kabul eder, dönüştürür. Ölmeden ölenlere

de vakti gelip solanlara da barınak olur. Nadasa bırakırsın toprağı, dinlenir, yenilenir, onlarcası filiz sürer koynunda. Kimi yeniden uyanır kimi ölür ve gübre olur başka cana. Devran sürer böylece. A benim mirim! Her şey vaktini gözler, unutma.

Yenilenmek, tazelenmek için ara vermen gerekir. Durarak, uzaklaşıp yaklaşarak kendine, tözüne özünden bakmayı bil. Bir ağaç gibi ol. Yükünü, yüklediklerini bırak. Haşerat ol, çekil sinene, kapat duyargalarını, kendinle kal, durul...

Nadası düşün, istemeyi bırak, razı ol, yola çık, seyre dal... Kalbinin çocuk yanını koru, en yüce kalbe sığın, doğruluktan sapma, niyetini pak tut, duanın böylece kabul olunacağını unutma.

A benim canım, a cancağızım, bu da geçer ya hu ile kendini nadasa bırak, üzerinde neler ölüp bittiğini gör de anla.

Ezcümle akıp giden zaman der, yanılırsın. Sonsuzluktan bir başka sonsuzluğa seyretmededir oysa zaman. Bir başı bir sonu yoktur, kim bilir. Zamanın içinde gelip geçenlerden, izi silineceklerden birisin, bil. Çocuk saflığında ve ciddiyetinde kavra yaşamı, oyun yeri bu dünya; çocukça oyna, kayıt tutup kederini besleme.

Dur, bak, gör, duy! Akıp giden oluşa şahit ol. Önce seyret, sonra gelecek hayret, sabret.

ÇEVRE BİZE NE SÖYLER?

Dr. Mehmet EKİM

Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ
حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ

“İnkâr edenler, göklerle yer bitişikken bizim onları ayırdığımızı ve diri olan her şeyi sudan meydana getirdiğimizi görmediler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?”

(Enbiyâ, 21/30)

Dünyadan ahirete doğru yolculuk hâlinde olan insanın hayat serüveni doğumuyla başlayarak fiziki ve ruhi gelişimiyle birlikte çevresini ve dünyayı keşfederek devam ediyor. Özü sınanma olan bu yolculuk esnasında insanın belki en hazır bulunduğu yer, içinde yaşadığı dünya ve kendisini kuşatan çevresi oluyor. Sınanma yolculuğunda sağlam bir dünya ve çevre tasavvuruna ihtiyaç vardır. İnsanın hayat boyu etrafında konuşlandırılmış hâlde bulunan kâinat ve çevre üzerinde tefekkür etmek, iman ve itidale dayanan sağlam bir çevre tasavvurunun inşasında önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü insan, içinde yaşadığı dünyanın ve iç dünyasının huzuru için bu tasavvuru oluşturmak zorundadır.

Günümüzde genel hatlarıyla çevre dediğimiz yer ve göklerin oluşumuyla ilgili Yüce Rabb'imiz (c.c.) şöyle buyurur: “İnkâr edenler, göklerle yer bitişikken bizim onları ayırdığımızı ve diri olan her şeyi sudan meydana getirdiğimizi görmediler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?” (Enbiyâ, 21/30) Ayette açıkça belirtildiği üzere nasıl yaratıldığı yanı sıra asıl soru yerin ve göklerin yaratılışında sonsuz kudret sahibi Allah'a iman etmenin delili olarak ortaya konulmaktadır. Ayrıca yeryüzünün en büyük nimeti olan su vesilesiyle insana, toprağa, canlı cansız bütün varlıklara hayat verilmesine dikkat çekilmektedir.

Tarih boyunca insanoğlu, yer ve gökler üzerine daima

düşünegelmiştir. Göklerin ve yerin oluşumuyla ilgili her çağın kendine göre birtakım açıklamaları olmuştur, bundan sonra da olmaya devam edecektir. Böylece insan kâinatın yaratılışı üzerinde düşünmeye aralıksız devam edecektir. Kaldı ki bu, İslam'ın da tavsiyesidir. Allah (c.c.), insanın devamlı surette çevresine ibret nazarıyla bakmasını ve oradan iman hakikatlerine erişmesini ister. Birçok ayet, yerin ve göklerin nasıl yaratıldığına, nasıl ayakta durduğuna, yıldızların ve denizlerin varlığına, yerden çıkarılan madenlere, topraktan elde edilen sayısız bitki ve meyveye, çeşit çeşit hayvana dikkat çeker. Bütün bunların hepsinin temelinde tevhid akidesi yatar. Çünkü tevhidin

ihlal edildiği yerde bozulma başlar. Bundan dolayı çevre ve tabiata karşı sağlıklı bir tasavvurun temelinde tevhid olmalıdır.

Modern dönemlerde afetler ve hastalıklarla sık sık karşılaşan insanın bu tür sınamaları başarıyla geçebilmesi için dünyayı tanımaya ihtiyacı vardır. Bu tanıma, hem afetlere karşı daha bilinçli hâle gelmeye hem de yeryüzünde insanın hizmetine sunulan sayısız nimetten istifade etmede mutedil bir yaklaşım geliştirmeye yardımcı olacaktır. Çevrenin hoyratça kullanılması gereken bir ham madde yığını olarak görülmesi, iman penceresinden bakılması gereken çevrenin yok edilmesi anlamına gelir. Oysaki çevreyi etkileyen insan gibi insandan etkilenen çevre de aynı yaratıcının idaresindeki varlıklardır. Bundan dolayı insan da kâinat gibi Allah'ın iradesine teslim olarak insaf ve itidal ehli olmalı, yaratılan her şeye ibret, şefkat ve şükür gözüyle bakmalıdır.

Allah (c.c.) insanın içinde yaşadığı çevrede yarattığı büyük nimetlerden biri sudur. Su, her şey için bir canlılık vesilesidir. Su olmadan hayat düşünülemez ve sürdürülemez. Suyun bu yönüne dikkat çeken muhakkik âlimlerden İbn Âbidîn (ö. 1307/1889), suyu "büyüyüp gelişen her canlının onunla hayat bulduğu ince ve akıcı cisim" diye tarif etmiştir. (İbn Abidin, *Reddül-muhtar*, I, 179). Su, aynı zamanda çevrenin de hayat kaynağıdır. Allah (c.c.) kâinatın işleyişine

eşsiz bir sistem yerleştirmiştir; günümüzde buna "su dolaşımı" denilmektedir. Dünyadan yükselen gaz ve buharlar yoğunlaşarak tekrar dünyaya dönmektedir. Buharlaşma ve tekrar yeryüzüne inme şeklinde devamlı surette işleyen bu doğal mekanizma ile su temizlenmekte ve yeryüzünde birçok şekilde insanların hizmetine sunulmaktadır. (Nâziât, 79/30, 31; Nûr, 24/43; Mü'minûn 23/18; Zümer 39/21)

Hz. Peygamber (s.a.s.) de çevrenin içerdiği unsurlara hayatında ayrı bir ehemmiyet vermiştir. Çevredeki ahengi bozan ve insanlara eziyet veren şeylerin insanların geçtiği yerden kaldırılmasının sadaka olacağını ifade etmiştir. (Buhari, Cihâd, 128) Özellikle su kaynaklarının bulunduğu yerlerin, yol ortalarının ve insanların istifade ettiği gölgeliklerin kirletilmemesi için uyarıda bulunmuştur. (Ebu Davud, Tahâret, 14) Çevreyi güzelleştiren şeylerden asla vazgeçilmemesini, çevreyi güzelleştirerek insanlara devamlı surette faydalı işler peşinde koşmanın gerekliliğini ifade etmek üzere şöyle buyurmuştur: "Birinizin elinde bir hurma fidanı varken kıyamet kopuyor olsa bile derhâl onu diksin!" (İbn Hanbel, Müsned, III, 184) Çevrenin dilsiz sakinleri hayvanlara karşı son derece merhametli olmuş, müminlere de merhametli olmalarını emretmiştir. Hayvanlardan zararlı olanlara karşı da dikkatli olunmasını söylemiştir.

Zerreden kürraye bütün varlıklar, Allah'ı zikir ve tesbih

ettikleri (Hadîd, 57/1) için kıymetlidirler. Bitkiler ve ağaçlar Allah'a secde ettikleri (Rahmân, 55/6) için amaçsız varlıklar değillerdir. Hz. Peygamber (s.a.s.), hacıların telbiyelerine ağaçların eşlik ettiğini söylemiştir. (Tirmizi, Hac, 14) Bakıldığında cansız gibi görünseler de Allah'ın iradesine karşı tam bir teslimiyet içindedirler. Hz. Peygamber (s.a.s.) çevresindeki dağlara dahi özel muhabbet beslemiştir. Onun bu sevgisi, Tebük Gazvesi'nden dönerken Uhud Dağı'nı görünce "İşte bu Tâbe'dir (iyilik ve güzellik şehridir). Bu da Uhud'dur, öyle bir dağdır ki o bizi sever biz de onu severiz." (Buhari, Meğâzî, 82) sözünde kendini gösterir. O, bütün yeryüzünün aslının temiz olduğuna da dikkat çekerek bütün yeryüzünde namaz kılınabileceğini ifade etmiştir. (Müslim, Mesâcid, 5) Bir nevi her bir karış toprak parçasını "ibadet mekânı" olarak görmüştür. İbadet mekânları manevi temizlenme yerleri olduğu gibi maddi olarak da temiz tutulan yerlerdir.

Hülasa bir yönüyle imanın, bir yönüyle de amelin konusu olan çevre bilinci sayesinde dünya daha yaşanılabilir bir dünya olacaktır. Yeryüzünde yaşayan insanların ve gelecek nesillerin çevreyi tahrip etmeden, kirletmeden Allah'ın yeryüzünde insan için yarattığı nimetlerden dengeli şekilde istifade etmesinin yolları bulunacaktır. Böylelikle insan da bütün bir kâinat gibi ebedî saadetin kapısını aralamak için Allah'ın iradesine teslim olacaktır.

CENNETTEN UZAKLAŞTIRAN KÖTÜ HASLET: KİBİR

Dr. Halil KILIÇ

Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ) :
”...بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْوَرَ أَخَاهُ
الْمُسْلِمَ...”

Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “...
Müslüman kardeşini küçük görmesi, kişiye
kötülük olarak yeter...”

(Müslim, Birr, 32)

Küçük görmek, kişinin, başkalarını değersiz sayması ve onları önemsememesidir. Bu yönüyle küçümsemek, kişinin kendisini başkalarından üstün görmesi demek olan kibir kelimesiyle yakından ilişkilidir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) de “Kibir, hakikati inkâr etmek ve insanları küçük görmektir.” (Müslim, İmân, 147) buyurmak suretiyle bu hususa dikkat çekmiştir. Dolayısıyla kendisini üstün gören kibirli kişi, başkalarını hor ve küçük görür; başkalarını hor ve küçük gören kişi de kibirli olur.

“...Müslüman kardeşini küçük görmesi kişiye kötülük olarak yeter...” buyuran Hz. Peygamber (s.a.s.), insanları küçük görmeyi yani kibri, bir insanın başına gelebilecek en büyük şer ve felaket olarak tanımlamıştır.

Kibir, Allah’a ait “büyüklük” vasfını kişinin kendisine atfetmesidir.

Kibir kelimesi ile Allah’ın büyüklüğünü ifade etmek için kullanılan el-Kebîr, el-Mütekebbir gibi isimler Arapçada aynı kökten (k-b-r) türemişlerdir. Allah’ın bu isimlerini bilen bir Müslüman, büyüklüğün Allah’a mahsus olduğunu da bilir. Günde beş kez semalarda yankılanan ilahi çağrının ve namazların en kilit ifadesi olan “Allahu Ekber” (Allah en büyüktür.) lafzını sürekli terennüm eden bir Müslüman’ın, büyüklüğü Allah’a mahsus kıldıktan sonra başkalarını küçük, kendisini büyük görmesi, Allah’a ait bir sıfatı (büyüklük) kendisine atfederek haddi aşmasıdır.

Kibir, iblisi şeytanlaştıran kötü bir davranıştır.

Yüce Allah, Hz. Âdem’i yarattıktan sonra meleklerin ve iblisin Âdem’e secde etmesini emretti. O’nun bu emrini melekler hemen yerine getirirken iblis bu emre karşı geldi. Hadisenin devamını Yüce Rabb’imizin kelimelerinden dinleyelim:

"Allah, 'Sana emrettiğim zaman seni saygı ile eğilmekten ne alıkoydu?' dedi. (O da) 'Ben ondan hayırlıyım. Çünkü beni ateşten yarattın. Onu ise çamurdan yarattın.' dedi. Allah, 'Şimdi in aşağı oradan. Çünkü senin orada büyüklük taslamak haddine değil! Hemen çık! Çünkü sen aşağılıklardansın.' dedi." (A'râf, 7/12-13)

Yüce Allah'ın bu emrine kadar değerli bir konumda bulunan iblis, Hz. Âdem'i hor ve küçük görerek büyüklük taslamış ve bunun neticesinde de kovulmuş bir şeytan hâline gelmiştir. Hiç şüphesiz iblisi şeytana dönüştüren kibir, eşref-i mahlukat olarak yaratılan insanın da esfel-i sâfilîne (en aşağı mertebeye) düşmesine sebep olacaktır.

Kibir, inançsızlığın karakteristik bir özelliğidir.

Bir insanın başına gelebilecek en büyük felaket ve musibet

İslam kardeşliğine zarar veren, kişiyi şeytana yoldaş kılan, onu Allah katında değersizleştirip cennetten uzaklaştıran kibir gibi kötü bir hasletten uzak durması bir Müslüman'ın yapacağı en faziletli iş olacaktır.

hiç şüphesiz inançsızlıktır. Zira dünya hayatında kişinin maruz kaldığı felaket ve musibetler sadece dünya hayatıyla sınırlıyken inançsızlık ebedî hayatta (ahirette) sürekli bir hüsrana sebep olacaktır. Böylesine bir felakete düşenlerin en bariz özelliklerinden biri de kibir ve başkalarını küçük görmektir. İnançsız olanlar kendilerini âdeta dev aynasında görebildiklerinden bir olan Allah'a kayıtsız şartsız teslim olamadıkları gibi samimi müminleri iman ettikleri için alaya alabilirler. Nitekim Hz. Nuh'un kavminden ileri gelen inkârcılar, "...Biz, senin ancak bizim gibi bir insan olduğunuzu görüyoruz. İlk bakışta sana uyanların da ancak en aşağılıklarımızdan ibaret olduğunuzu görüyoruz..." (Hûd, 11/27) demek suretiyle kibire kapılarak iman etmemişlerdir. Benzer durum Hz. Peygamber başta olmak üzere diğer peygamberlerin de başına gelmiştir (bk. Zuhuruf, 43/31).

Kibir, Müslümanların birlik ve beraberliğinin düşmanıdır.

Müminlerin "İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız." (Müslim, İmân, 93) hadisi sırrınca birbirlerini sevmeleri imanlarının bir gereğidir. Kibre kapılıp bir Müslüman'ı hor gören kişi ise o Müslüman'ı iman kardeşi olarak göremez, onunla aynı safta duramaz ve onun bir hayır ve güzellik elde etmesini istemez. Kibir aynı zamanda bencillik, kıskançlık ve cimrilik gibi kötü hasletlere

de zemin hazırladığından kibirli kimseler, mümin kardeşlerini gerçek manada sevemez. Dolayısıyla makamı, mevkisi, serveti ne olursa olsun kibri yüzünden müminlerden beden ve gönül olarak uzak bir hayat süren bir Müslüman için bundan daha beter bir konum olmasa gerek.

Kibir, kişiyi Allah katında değersizleştiren ve cennetten uzaklaştıran kötü bir haslettir.

Hiç şüphesiz kibirli kimseler tarafından dünyada hor veya hakir görülmek, kişinin Allah katındaki değerini düşüren bir durum değildir. Hatta dünyada hor ve hakir görülen bir kişi Allah katında daha değerli bir konumda olabilir. Allah katında daha değerli olan birini küçük gören kimse de bu tavrından dolayı Allah katında iyice değersizleşebilir. Bilinmelidir ki Allah katındaki yegâne üstünlük/değer ölçütü takvadır; takvanın yeri ise kalptir ve bunu insanların bilmesi mümkün değildir.

Öte yandan kibir, müminlerin cennete girmelerine engel olacak derecede büyük bir günahdır. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.s.) "Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez." (Müslim, İmân, 147) buyurmuştur.

Öyleyse İslam kardeşliğine zarar veren, kişiyi şeytana yoldaş kılan, onu Allah katında değersizleştirip cennetten uzaklaştıran kibir gibi kötü bir hasletten uzak durması bir Müslüman'ın yapacağı en faziletli iş olacaktır.

Bi' Bilgi

Vegan Sinek Tipula

Halk arasında “bostan sineği”, “dere sineği”, “çayır sineği” olarak bilinen tipula, ilkbahar ve yaz aylarında genellikle akarsu kenarlarındaki çayırliklar, fundalıklar ve ormanlar gibi nemli, gölgeli yerlerde görülür. İri vücudu, uzun bacakları ve hantal uçuşu ile kolayca tanınabilir. Sivrisineğe göre büyük olması insanlarda tedirginlik yaratır. En büyük türlerinin kanat açıklığı 10 cm olabilir.

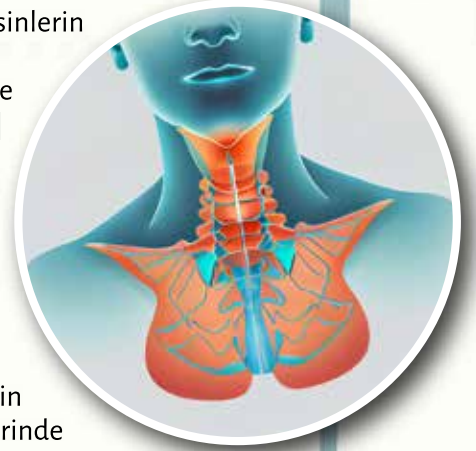
Yaygın kanının aksine tipula, iğnesi olmadığından kesinlikle sokamaz, kan ememez ve hastalık taşımaz. Bundan dolayı da insan sağlığı açısından herhangi bir tehlike arz etmez. Ergin evrede pek azında beslenme vardır, bu da nektar veya bitki öz sularını emme şeklindedir.

Tipulalar kısacık ömürlerini polen yayıp çiçeklerin döllenmesini sağlayarak geçirir, nisan ayının son günlerinde pasif duruma düşerek yok olurlar. Tipula larvaları genellikle çürümüş organik maddelerle beslenir ve bu, yaşam döngümöze aslında bir nevi yakıt sağlar.

Bi' Kelime

Epiglot

Epiglot, besinlerin soluk borusuna ve akciğerlere girmesini önleyen, boğazda bulunan yaprak şeklindeki kapaktır. Ses tellerinin hemen üzerinde bulunur. Solunum sırasında açık durur ve havanın gırtlığa girmesine izin verir. Yutma sırasında besinlerin akciğerlere ulaşmasını önlemek için kapanır ve yutulan sıvıları/yiyecekleri yemek borusu boyunca mideye doğru gitmeye zorlar. Epiglot, bir mukoza zarı ile kaplı elastik kıkırdaktır. Epiglotun iltihabı epiglotit olarak bilinir. Epiglotit esas olarak “hemofilus influenza” isimli bakteriden kaynaklanır. Epiglotitli bir kişide ateş, boğaz ağrısı, yutma güçlüğü ve nefes almada güçlük olabilir. Genellikle antibiyotiklerle tedavi edilir ve nefes almak zorsa trakeostomi gerektirebilir. Hava yolu tıkanırsa ölümcül olabilir. Bu nedenle epiglotit tıbbi bir acil durum olarak kabul edilir.

Bİ' SORU

Ağrı Kesiciler Ağrıyan Bölgeyi Nasıl Bulur?

Vücudumuzun herhangi bir yerinde bulunan hücelere zarar veren bir komplikasyon meydana geldiğinde hücre "araşidonik asit" denilen bir madde salgılar. Araşidonik asit hücrede bulunan siklooksijenaz (COX) adı verilen enzimlere bağlanarak prostaglandin oluşmasını sağlar. Prostaglandinler ise sinir uçlarını uyararak ağrıyı tetikler. İlgili reseptörler aldığı bu bilgiyi hızlıca beyne gönderir ve bu şekilde ağrıdan haberdar oluruz.

Siklooksijenaz enzimlerinin aktif bölgeleri, arşidonik asit ile anahtar kilit misali uyumludur. Ağrı kesiciler, ilgili enzimin aktif bölgesine yerleşir, siklooksijenaz enzimini inhibe ederek prostaglandin sentezini engeller. Böylelikle arşidonik asit enzim bölgesine bağlanamadığı için reaksiyon oluşamaz ve ağrı sinyalinin beyne iletilmesi engellenmiş olur.

Sonuç olarak; ağrı kesiciler ağrıyan noktayı tespit edip doğrudan üstüne gitmeseler de nerede ağrı sinyali gönderen kimyasallara rastlarsa hemen reaksiyona girip işlevlerini durdururlar ve beynin ağrı sinyallerini almasına engel olurlar. Aslında ağrı kesiciler ağrıya neden olan faktörü ortadan kaldırmazlar, beynimizin ağrı durumunu algılamasını geçici süreliğine önler ve kendimizi iyi hissetmemizi sağlarlar.

Bİ' ALINTI

Gözlerinde gördüm.
Hükümdarlığın esaret olduğunu
Ve anlaşılmanın azalmak olduğunu
Ve idrakin tamamlanmaktan başka bir şey olmadığını
Ve meyvenin ancak olgunlaşıp yere düştükten sonra tadına varılabildiğini.

Deli, Halil Cibran

İSLAM'IN İKİ ŞİARİ: HAC VE KURBAN

■ Aliye DORUK

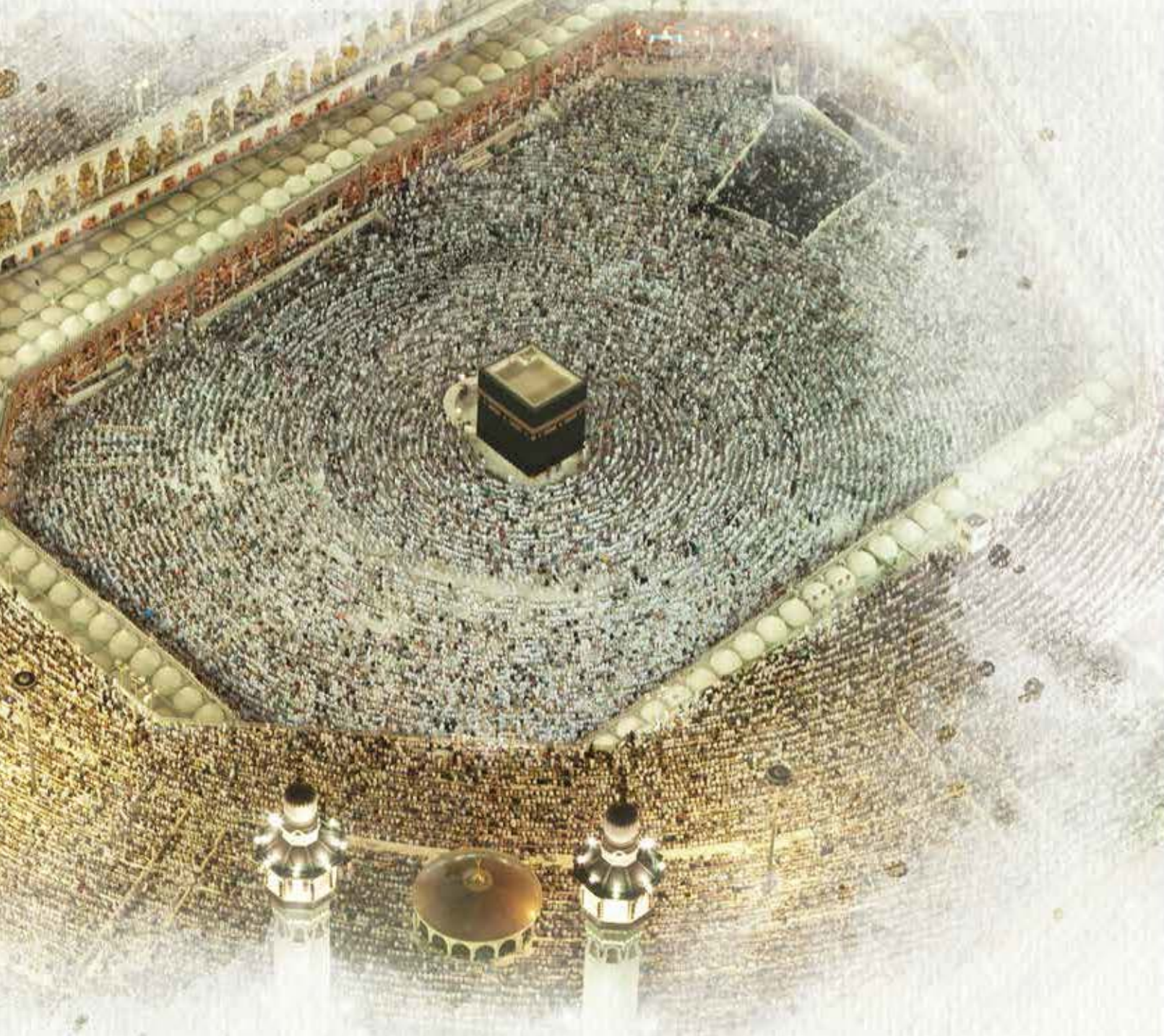
İslam'ın sembolleri, şairi olan pek çok değerimizde İbrahim Halilullah'ın hatırası vardır. O, Kâbe'i Muazzama'yı oğlu İsmail'le birlikte yeniden inşa etmiştir. Türlü hikmetlerle dolu hac ibadetini insanlığa o göstermiştir. Allah'a yakınlık arayışımız olan kurban ibadeti onunla özdeşleşmiştir. İbrahim'in (a.s.) inkârcılara Allah'ın varlığını ispat etme gayreti, ümmete öncülüğü, tevhid yolundaki kutlu yürüyüşü, hicreti, sabrı ve metaneti, şükürü ve cömertliği, Kerim Kitabımızda yer alan ve her biri kulluk şuurunun bir yansıması olan duaları bizim için güzel örneklerdir.

İbrahim (a.s.) denince akla

onun tevhid mücadelesi gelir. İbrahim Peygamber, inancı uğrunda yanardağlar misali ateşe atılmayı göze almıştır. Allah'a iman ve kulluğun nasıl olması gerektiğini bütün insanlığa göstermiştir. Kula kul olmayı reddetmiştir. Hak, hakikat, adalet ve doğruluk yürüyüşünden asla geri dönmemiştir.

İbrahim (a.s.) denince akla vahdet gelir, ümmet gelir. O, bir evlat ile bir ümmet kurmuştur. Kendisinden sonraki bütün peygamberlerin, bütün müminlerin atası olma şerefine ulaşmıştır. Hz. İbrahim'den sonra gelen her bir peygamber, onun duasında yer almıştır.

İbrahim (a.s.) denince akla teslimiyet ve sadakat gelir. O, ciğerparesi İsmail'le zorlu bir imtihana tabi tutulmuştur. Bu imtihanında bütün varlığını Allah'a adama kararlılığını göstermiştir. İşte tam da sözün burasında gelin yaşanan hadiseye bir göz atalım: "Hz. İbrahim, eşi Hz. Hacer ve oğlu Hz. İsmail'i çölün ortasında Rabb'ine emanet ettikten yıllar sonra tekrar yanlarına geri döndü. Ancak Hz. İbrahim'i bekleyen ağır bir imtihan daha vardı. Bu imtihan, Allah'ın emri karşısında gerektiğinde canından ve cananından vazgeçebileceğini göstermek olacaktı. Bu imtihanın asıl amacı, Hz. İbrahim'in tevhid mücadelesinden alınacak

dersleri hatırlatmaktır. Onun çok sevdiği oğlunu bile Allah uğrunda feda etmekten kaçınmayacak kadar ilahi iradeye teslim oluşundan ders almamızı sağlamaktır. Yine oğlunun da yaşının küçüklüğüne rağmen aynı teslimiyet şuuruna sahip olduğunu bir ibret vesikası olarak ortaya koymaktır.

Hz. İbrahim ile oğlu İsmail'in,

Allah'a olan aşklarının sınıdığı yerdir Mina. Bu sınavda Hz. İbrahim, ahir ömründe kendisine bahşedilen biricik oğlunu Allah için kurban etmek; İsmail ise bu uğurda canını vermek gibi çok ciddi bir sınavdan geçmektedir. Bir tarafta Allah'ın emri ve aşkı, diğer tarafta ise ciğerparesi vardır ve her ikisi de sınanmaktadır. Allah sevgisi

mi, evlat sevgisi mi? Allah sevgisi mi, yaşama arzusu mu?

Hz. İbrahim, durumu oğluna açar ve görüşünü sorar. Hz. İsmail'in cevabı kısa ve nettir: "Babacığım! Emrolduğun şeyi yap! İnşallah beni sabredenlerden bulacaksınız!" (Saffât, 37/102) Bu cevap üzerine Hz. İbrahim, sevgili oğlunu Allah yolunda kurban etmeye karar verir ve Mina'nın

yolunu tutar. Allah'ı her şeyden, herkesten daha çok sevdiğini, Allah'a olan aşkının her şeyin üstünde olduğunu ispat etmek üzere çıkar yola. Ancak peygamber de olsa baba olabilmek için neredeyse tam bir asır bekleyen Hz. İbrahim'in karşısına o esnada şeytan çıkar. Bu kez, bir tarafta Allah'ın emri, diğer tarafta şeytanın vesvesesi vardır. Hz. İbrahim, tercihini Allah sevgisinden, ebedî aşktan yana kullanır. Kendisini Allah'a yaklaştıran yolda karşısına çıkan şeytani, bugün taşlamanın yapıldığı yerlerde defalarca taşlar. Neticede baba-oğul ikisi de Allah'ın emrine teslim olurlar ve bu ağır sınavı kazanırlar. (Sâffât, 37/103-107)

Hız. İbrahim, daha önce yakılmayı göze alacak derecede tehlikelere göğüs gererek putperestlere karşı mücadele verdiği gibi bu defa da evladını kurban etme buyruğuna da tereddütsüz boyun eğmiş; bu büyük özveriye karşı Yüce Allah hem onun vaktiyle ateşte yanmasını önlemiş hem de şimdi oğlunu ölümden kurtarmıştır. Bu olay bize İbrahim'in (a.s.) sadakatini İsmail'in (a.s.) teslimiyetini gösteriyor. Bir hakkı da teslim edelim ki o da Hacer annemizdir. O öyle bir çocuk yetiştirmiştir ki ferman Hak

Teâlâ'dan ise canını seve seve verecek kemale ermiş imana sahip bir çocuk.

Bu Kur'an kıssasından alacağımız hisse, Allah yolunda kendimiz veya ailemizin başına bir musibet geldiğinde hatta musibetlerin en büyüğü olarak gördüğümüz ölüm geldiğinde sabretmek olacaktır. Küçük yaşına rağmen, "İnşallah beni sabredenlerden bulacaksınız." diyerek sabır dersi veren Hz. İsmail misali sabrı kuşanmamız gerekecektir.

Oğlu İsmail (a.s.) ile Kâbe'yi inşa eden (Bakara, 2/127) Hz. İbrahim ve ailesinin yaşadıkları, her hac mevsiminde âdeta yeniden canlandırılır Müslümanlar tarafından. Onların mücadelesi bir kez daha hatırlanır bütün güzellikleriyle.

Dünyaya ait her şeyi terk ederek Allah'ın emrine uymak

ve O'nun rızasını kazanmak üzere çıkılan kutlu bir yolculuktur hac. Bu yolculuğun her bir durağında hayatımıza rehberlik edecek nice ibret ve hikmet vardır.

Kefen misali ihrama girmekle başlar hac yolculuğu. İhrama girmekle sadece elbiselerinden kurtulmaz mümin. Aynı zamanda kin, nefret, öfke ve hasetten de arınır. Dünyevi hırs ve arzularından sıyrılıp sadece Rabb'ine yönelir.

Bir vuslattır hac. Rahmet dolu bölgeye yapılan yüce bir özlemdir. Bu özlem; Hz. Âdem (a.s.) ile başlayan; Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. Hacer ve Resûlullah'ın (s.a.s.) zamanına ulaşan bir süreçtir. Efendimizin yaşadığı yerleri görme, onun ve ashabının soluduğu havayı teneffüs etme arzusu için yapılır. Müslüman; renkleri, dilleri, ülkeleri farklı ama gayeleri aynı olan mümin

kardeşleriyle birlikte telbiye getirerek şöyle niyazda bulunur: "Buyur Allah'ım buyur! Emrindeyim buyur! Senin hiçbir ortağın yoktur. Allah'ım buyur! Hamt sana mahsustur. Nimet de senin, mülk de senindir. Senin hiçbir ortağın yoktur." (Buhari, Hac, 26; Müslim, Hac, 19-21) Dünyalıklarından sıyrılıp ihrama bürünen her Müslüman, Allah katında değerli olanın mal, makam ve mevki değil,

yalnızca iman, ibadet ve güzel ahlak olduğunu idrak eder. “Müminler ancak kardeşirler.” (Hucurât, 49/10) ilahi hitabındaki din kardeşliğini yürekten hisseder.

Günde en az beş vakit kendisine yöneldiğimiz Kâbe, yeryüzünde âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk binadır. (Âl-i İmrân, 3/96) İlk defa Hz. Âdem tarafından inşa edildiği rivayet edilen Kâbe-i Muazzama, pek çok defa tamir edilmiş veya yeniden yapılmıştır. Daha sonra Kâbe, Allah’ın emriyle Hz. İbrahim (a.s.) ve oğlu Hz. İsmail (a.s.) tarafından yeniden inşa edilmiştir. Hac yolcusu Kâbe’yi tavaf ederken, ilahi iradeye teslimiyetini pekiştirir. Yolculuğunun ölümle bitmeyeceğini hatırlar; sonsuz ahiret hayatı için hazırlık yapar.

Hepimizin bildiği üzere Allah’ın evini ziyaret edenler Allah’ın misafirleridir. Böyle bir misafirliğe icabet, insan için güzel bir lütuftur. Bu misafirlerin yaptığı ibadetler sevap hanelerini taçlandırır. Bir hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Benim mescidimde eda edilen bir namaz, Mescid-i Haram hariç, diğer mescitlerde eda edilen bin namazdan daha hayırlıdır.” (Nesai, Mesâcid, 4)

Safa ile Merve arasında say eden hacı, Allah’ın rahmetini ve manevi kurtuluşu arar. Allah ve Peygamber’den habersiz bütün çocukların acısını yüreğinde hisseder. Ümmetin ismaillerine; çocuklarına ve

gençlerine dua eder, onların istikamet üzere yetişmeleri için gayret gösterir.

Resul-i Ekrem Efendimizin müjdesi, adım adım hacı yaşayan her Müslüman’ın yüreğinde karşılık bulur: “Allah tarafından kabul edilmiş haccın karşılığı ancak cennettir.” (Buhari, Umre, 1) Bu müjdeye nail olmak isteyen hacı adayları Arafat’a çıkar, mahşerin provasını yapar. Arafat; hakikati bilmek, marifete ermek, ölmeden önce kendini hesaba çekmektir. Vakfe; Rabb’imizin huzuruna mal, makam şöhret gibi dünyalıklarla değil, iman, ibadet, salih amel ve güzel ahlakla çıkacağımızı öğretir bizlere.

Arafat vakfesinden sonra bir sel gibi akarak Müzdelife’ye gelen hacılar, buradan Mina’ya geçer. Müzdelife, ikinci kez Allah’ın huzurunda vakfeye durarak bilinçlenmek; Mina ise dünyalık sevgileri aşırıp sadece Allah’ın rızasını temenni etmektir.

Cemeratta şeytan taşıyan mümin, aslında şeytanla beraber kendisini günaha davet eden nefsini, hırsını, tutkularını da bir bir taşın tutar. Sonra ziyaret tavafını yapmak üzere Kâbe’ye yönelir. Bakışlarını Kâbe’ye, gönlünü Hakk’a çevirir.

Hac esnasında kesilen kurbanlar ise Allah’ın nişaneleridir. Ancak kesilen hayvanların ne etleri, ne de kanları Rabb’imize ulaşacaktır. O’na ulaşacak olan yalnızca takvamızdır. (Hac, 22/37)

Hac, mümin için tam manasıyla bir dönüm noktasıdır. Hacılar Hz. İbrahim’in vefasını, Hz. İsmail’in teslimiyetini, Hz. Hacer’in tevekkülünü kuşanır. Onlar gibi Hak yoluna canını kurban etmeye adanır. Peygamberimizin ayak izlerinin olduğu yerlerde dolaşan her hacı; sabrı, şükrü, dirilişi ve huzuru bir arada yaşar. Bu kutsal yolculuk için heybesini takva azığıyla dolduran mümin, azığını tüketmemek adına her türlü kötü söz ve olumsuz davranıştan uzak durmalıdır. Hac ibadetini yaparken hiçbir canlıyı incitmemeli ve tabiata asla zarar vermemelidir. O güne kadar yaptığı hataları ve işlediği günahları arkasında bırakarak mübarek beldelerden ayrılan hacı, kalan hayatında bir daha bu yanlışlara dönmemelidir.

Dünyaya ait her şeyi terk ederek Allah’ın emrine uymak ve O’nun rızasını kazanmak üzere çıkılan kutlu bir yolculuktur hac. Bu yolculuğun her bir durağında hayatımıza rehberlik edecek nice ibret ve hikmet vardır.

ÇOCUĞUN HAYATINDA BABANIN YERİ

■ Cihan ULUÇ

Türkiye gibi dinamik bir nüfusa sahip ve etkiye açık toplumlarda roller, değerler, kavramlar çok hızlı değişim göstermekte olup nesil geçişlerindeki kuşak süreleri de oldukça kısalmış durumda. Babalık da bu hızlı değişimden nasibini alan kavramlardan biri. Çok değil, otuz yıl öncesine gittiğimizde o günkü baba figürü ile bugünkü baba figürünün epey değişime uğradığını rahatlıkla tespit edebiliriz. O günkü babaların evin geçimini sağlaması, ailesini fiziki olarak koruması, dış dünya ile olan ilişkileri düzenlemesi kâfi gelirken günümüz babalarının sorumluluk hanesine, annelerin çalışma hayatında daha sık yer almasının da etkisiyle, çocuk bakımında aktif rol üstlenmek, evle ilgili daha fazla sorumluluk almak gibi yeni beklentiler eklenmiş durumda. Günümüz babalarına kendi babasından gördüğü babalık mirası artık yeterli gelmiyor fakat babaların zihninde başka türlü babalık yapmaya dair bir örnek de yok. Bu çağın babalarının zihninde kocaman bir “Nasıl bir babalık yapacağım?” sorusu bekliyor.

İlk Yılların Önemi

Yaşamın ilk yıllarının çocuk gelişiminde etkisi her geçen gün yeni bir çalışma ile ortaya konuyor. İlk altı yıl olarak formülize edilen bu zaman diliminde çocuğun anne baba ile kurduğu ilişki belirleyici bir etkiye sahip. Fakat yaşamın ilk yıllarında -özellikle bebeklikte- genelde akla ana sorumlu

olarak anne geliyor ve baba, çeşitli nedenlerle ikinci planda değerlendirilebiliyor. Hâlbuki baba-çocuk bağlanması üzerine yapılan araştırmalar babanın da tıpkı anne gibi etkili bir figür olduğunu ortaya koyuyor.

Babalık Çeşitleri

Son dönemde Türkiye’de yapılmış bir araştırmadan ilhamla babalık tutumlarını geleneksel babalık, yeni geleneksel babalık, gayretli babalık, hevesli babalık şeklinde sınıflandırabiliriz.

Geleneksel babalık; değişime kapalı, otoriter, çocukla mesafeli bir babalığı ifade ederken yeni geleneksel babalık ile geleneksel

babalığın değerlerini kabul etmekle birlikte özellikle kız çocuğu ile ilişkisinde daha yakın olabilen babalık kastedilmektedir.

Gayretli babalıkta ise geleneksel cinsiyet rollerinin aksine davranan fakat bunu bir zorunluluğun gereği olarak yapan babalar işaret edilirken hevesli babalıkta geleneksel babalık algısını miras olarak kabul edip kendi tercihiyle gayretli babalık davranışları sergileyen ve fark oluşturan babalar işaret edilmektedir. Babalık hususunda bir dönüşüm olacaksa o da kuvvetle muhtemel hevesli babalar eliyle gerçekleşecektir.

Babalar Neler Yapabilir?

Anne, çocuğu henüz gebeliğinin ilk zamanlarından itibaren hissetmeye ve onun varlığına uyum sağlamaya başlar. Bu anlamda annede meydana gelen fiziksel, duygusal ve hormonal değişiklikler anneyi, çocuğunu koruyacak, ona bakım verecek en optimum ortamı sağlamak için güdüler. Fakat erkeklerde anneninki kadar radikal bir biyolojik hazırlık evresi yoktur. Bunun yanına ise annenin aşırı koruyucu tutumları, annenin babaya çocuk bakımı hususunda güvensizliği, babanın öz güveni, babanın çocuk bakımı konusunda istekliliği gibi etkenler göz önünde bulundurulduğunda baba ve çocuk arasındaki bağın çok daha ileri yaşlarda kurulabildiğini görmekteyiz. Hatta “Baba olduğumu ancak çocuğum konuşmaya

İyi bir baba,
çocuğunun
fiziksel ve maddi
ihtiyaçları
kadar duygusal
ihtiyaçlarının
da çok önemli
olduğunun
bilincindedir.
O yüzden
çocuğunun
duyguları ile alay
etmez, onları
küçümsemez
ve görmezden
gelmez.

başladığında hissettim.” diyen babalara rastlamaktayız.

Bir hususta ne kadar gayret gösterirsek o meseleyi sahiplenmemiz ve bizim dünyamızdaki kapladığı yer o kadar önemli hâle gelir. Babalık da biraz böyledir. Çocuk bakımı konusunda hamilelik, doğum ve bebeklik gibi süreçlerin içerisinde ne kadar yer alırsak baba kimliğimiz de bir o kadar gelişecek ve çocuğumuzla nitelikli bir bağ kurmanın imkânı oluşturacaktır.

Yeterince İyi Babalığın Psikolojisi

- İyi bir baba, çocuğunun doğduğu andan itibaren onun üzerinde etki sahibi olduğunu bilir ve etkileşimlerini buna göre düzenler.
- İyi bir baba, çocuğu için hayattaki en önemli kişi olduğunu bilir, çocuğunun, yaşamın ilk yıllarından itibaren kendisini izlediğinin farkındadır. Bu yüzden öncelikle kendi hayatı üzerinde sorumluluk sahibidir. Kendisi iyi olmadan, yeterince iyi babalık yapamayacağını farkındadır.
- Yeterince iyi baba olmanın sürekli müsamaha göstermek, çocuğunun her yaptığını hoşgörülle karşılamak olmadığını, iyi babalığın yeri geldiği zaman sınır koymak, hayır demek ve engelleyici olmaktan geçtiğinin bilincindedir. Yeri geldiğinde “kötü polis”i oynamaktan

çekinmez. “Çocuğumla aram bozulmasın, beni kötü bilmesin, bana karşı öfke, kızgınlık geliştirmesin.” diye sınır koymaktan çekinmez, bu sorumluluğu eşine havale etmez. Baba olarak zaman zaman çocuğu ağlasa da üzülse de ya da zorluk çıkarsa da onlar için iyi olanı yapmak gibi sorumluluğu olduğunu bilir. Çocuklar zaman zaman kendilerinin aleyhinde bir durumda diretebilirler, burada babanın dik ve tutarlı durması gereklidir.

- İyi bir baba, çocuğunun fiziksel ve maddi ihtiyaçları kadar duygusal ihtiyaçlarının da çok önemli olduğunu bilincindedir. O yüzden çocuğunun duyguları ile alay etmez, onları küçümsemez ve görmezden gelmez. Onları duyar, anladığını ifade eder, yaşadığının onu ne denli zorladığını söyler. Bir ayna işlevi görerek duygularını işlemesine yardımcı olur. Böylece çocuğunu zorlayıcı duyguları yaşarken nasıl yatıştıracağını bilir. Babası ve ebeveyni tarafından yatıştırılan çocuğun bir süre sonra kendi kendini yatıştırma ve sakinleştirme becerilerinin gelişeceğinin bilincindedir. Çocuğun duygularının değişkenliğinin farkındadır. Bazen çocuklardan “Seni sevmiyorum, sana kızdım, sana küstüm.” gibi cümleler duyarız. Burada paniklememek, reaktif tepkiler vermemek “Aaa anneye babaya küsülür mü, çok ayıp, anneye babaya

kızılmaz.” gibi ifadeler yerine “Evet şu an çok kırgınsın sana istediğin çikolatadan ikinciyi almadım diye, ama ben seni seviyorum.” şeklinde karşılıklı bulunulabilir.

- İyi baba çocuklarında yakınlık kurma konusunda cinsiyetçi yaklaşmaz ve ayrıma gitmez. Onları olduğu hâlleri ile sever, çifte standart oluşturmaz.
- İyi baba, çocuğun topluma uyum sağlaması, örf, görgü kuralları, büyük-küçük ayrımı gibi hususları öğrenmesi ve uygulaması konusunda destekleyicidir.
- İyi bir baba, yakınlık kurmanın, sevgisini ifade etmenin çocuğu şımartacak şey olmadığını, çocuğu şımartan şeyin ona herhangi bir konuda sınır koymamak olduğunun farkındadır.
- İyi bir baba, çocuğunun bebekliğinden itibaren bakım vereni ve yatıştırıcısı olabileceğinin farkındadır. En az anne kadar sorumlulukları olduğunu bilir, bu görevlerin tek bir ebeveyn üzerinde yürütmesine rıza göstermez, işlere katılım gösterir. Sorumlulukları paylaşır.
- İyi bir baba, babalık süreçlerinin kendisine de iyi geldiğini, onu da olgunlaştırdığını hatta kendi çocukluk yaralarına dahi iyi gelebileceğini bilir. Ayrıca çocuğu ile ilgili sorumluluk aldıkça anne ile arasındaki ilişkinin de bundan olumlu yönde etkilendiğini fark eder.

- İyi bir baba, çocukların hayatındaki en mühim işin oyun olduğunu ve onlarla oyun oynadığında dünyalarına kolayca dâhil olabileceğini bilir ve oyunun önemini küçümsemez. Bu konuda üretken olmaktan çekinmez.
- Son olarak; iyi bir baba kendi ebeveyniyle yaşadığı ilişkiden kalan yüklerin farkındadır, bunları kendi çocuğuna yansıtmamak adına gayret sahibidir.

Baba Örnekliliğinin Önemi

Baba, çocuğun, neyin nasıl yapılacağı, nasıl söyleneceği, nasıl ilişki kurulacağı üzerine bir hayat tasavvuruna sahip olmasına yardımcı olur ve çocuğun dünya algısını şekillendirir. Örneğin; katı ve sert, dediğim dedik ve duyguları önemsemeyen bir babalık gören çocuğun yetişkinlik hayatındaki dünya algısı ve ilişkilere bakış açısının benzer şekilde olması şaşırtıcı olmayacaktır. En hızlı öğretme biçimlerinden biri, rol model olarak öğretmedir. Bu, "Şunu yap, bunu yap." gibi nasihat edici bir tonda, buyurgan bir ilişki biçiminden ziyade örneklilik teşkil ederek, bizatihi beklenen o davranışı kendisi sergileyerek öğretme biçimidir. Baba; kurduğu ilişkilerle, söylemleriyle ve hayata karşı olaylara yaklaşımıyla bir modeldir.

İyi Babalık Gören Çocukların Özellikleri

Destekleyici ve iyi babalık gören çocukların sosyal olarak daha güvenli ilişkiler

kurdukları, olumlu akran ilişkileri geliştirdikleri, empati sahibi oldukları, sosyal kurallar ve değerlere uyum sağlayabildikleri saptanmıştır.

Destekleyici babalık, çocuğun zihinsel gelişimini de etkiler. Düşünme, problem çözme, neden-sonuç bağlantısını kurabilme, okul ve akademik süreçlere kolayca uyum sağlayabilme gibi yetileri olumlu yönde destekler.

Bunun yanında iyi babalık psikolojik iyi oluşa hizmet eder. Psikolojik dayanıklılığı, yaşam memnuniyetini artırır. Çocuğun hayata karşı daha umut dolu, iyimser bir bakışı olur.

Baba ve Çocuk Nasıl Nitelikli Vakit Geçirebilir?

Öncelikle nitelikli vakit deyince uzak bir yerlere gitmek, pahalı

etkinliklere katılmak, uzun zamanlar ayırmak gibi şeyler anlaşılmalıdır. Nitelikli vakit sizin tüm dikkatinizle orada var olduğunuz her andır. Bu sebeple son derece sıradan olan işlerin bile çocuk için yeni deneyimler olduğunu göz önünde bulundurarak birlikte alışverişe gitmek, bozulan aracımızı tamire götürmek, bir devlet dairesinde işimizi halletmek, birlikte yürüyüşe çıkmak gibi hayatın içerisinde sıradan yaşam olaylarına onları dâhil edebiliriz. Bunun yanında elbette ki birlikte oyun parkına gitmek, orman yürüyüşleri düzenlemek, yaşına ve cinsiyetine göre oyunlar oynamak, kitap okumak, hikâyeler uydurmak, evde yapılması icap eden işleri yapmak gibi örnekler eklenebilir.

İyi Babalığa Niyet Etmek

Son zamanlarda anne babaları desteklemek adına "kusursuz ebeveynlik" yerine "yeterince iyi ebeveynlik" kavramından bahsedilmektedir. Bu tabirde ebeveyn "mükemmel" değildir, olamayacağının da farkındadır. Fakat iyi niyetle, yanlışlarından ders alarak anne babalığını her gün geliştirir. Bunu babalığa tahvil edersek mükemmel babalık da gerçekçi bir tutum olmayabilir. Fakat babalık yapmaya niyetimiz varsa süreç içerisinde hatalarımız olsa da bunları düzeltmek ve kendimizi revize etmek adına bir duyarlılığa sahip oluruz. Umarım, adımız yeterince iyi ebeveynler sınıfına yazılır.

İyi bir baba,
yakınlık
kurmanın,
sevgisini ifade
etmenin çocuğu
şımartacak şey
olmadığının,
çocuğu şımartan
şeyin ona
herhangi bir
konuda sınır
koymamak
olduğunun
farkındadır.

SARSICI HABER TRAVMASI

■ **Fazilet SEYİTOĞLU**

Uzman Klinik Psikolog

Çocuklarımızı ne yazık ki olumsuz olaylardan, sıkıntılardan her zaman koruyamayız. Bu durum bazen çocuklarımızın yakınlarını kaybettiklerinde hissettikleri acı veya yakın çevresinde gerçekleşen rahatsız edici olaylardaki şiddetli korku olabilir.

Başımıza bir felaket geldiğinde ebeveyn olarak kendi yas ve üzüntü hislerimizi anlamlandırmak, aynıısını yapması için çocuğumuza yardım etmek durumunda kalırız. Keşke çocuklarımızı, arkadaşlarını ya da anne babalarını kaybettiklerinde acıdan ve özellikle eve yakın gerçekleşen rahatsız edici olay sonrasında şiddetli korkudan nasıl koruyabileceğimizi söyleyebilseydim. Bunu yapamam ama rahatsız edici

olaylar sürecinde çocuklara en sağlıklı yolla nasıl yardım edeceğimiz hakkında öğrendiklerimi paylaşabilirim.

Bir ebeveyn olarak çocuklarınızı yastan koruyamazsınız ama onların hislerini ifade etmelerine yardım edebilir, onları teselli edebilir ve daha güvende hissetmelerine yardımcı olabilirsiniz. Çocukların duygularını ifade etmelerine izin vererek ve bunu cesaretlendirerek ileride işe yarayacak sağlıklı başa çıkma yetenekleri geliştirmelerine ve zorlukların üstesinden gelebilmeleri için güven inşa etmelerine yardımcı olabilirsiniz.

Haberi siz verin.

Üzücü bir olay olduğunda, benim ilk ve en önemli önerim, çocuğunuza neler olduğunu

söylemeyi ertelememenizdir. Söyleyenin siz olması çocuk için çok daha iyidir. Onun bunu bir başka çocuktan, televizyondaki haber bülteninden ya da sosyal medyadan duymasını istemezsiniz. Ne kadar acı olursa olsun gerçekleri ortaya koyabilmek ve duygusal ortamı belirleyebilmek sizin elinizde.

Önce çocuğunuzu dinleyin, ipuçlarını ondan alın.

Ondan, nasıl hissettiği ve olay hakkında bildiği her şeyi size söyleyebilmesini isteyin. Ona sorular sorabileceği bol fırsatlar verin. Üzücü detaylar hakkında soruları cevaplamaya (hızlı cevaplar değil) hazırlıklı olun. Çocuğunuzun üzücü detaylara girmeyerek korkutucu hayaller kurmasını engellemeniz gerekir.

Sakin olun.

Üzgünseniz, bunu çocuğunuzun bilmesine izin vermek sorun değildir ama eğer çocuğunuzla travmatik deneyim hakkında çok duygusal bir şekilde konuşacaksanız bu durumda muhtemelen sizin duygularınızı özümseyecektir. Diğer yandan sakın kalırsanız muhtemelen neyin önemli olduğunu kavrar. Trajik olaylar hayatınızı son derece altüst edebilir ancak kötü deneyimlerden tecrübe edinir ve birlikte güçlü olmaya çalışabilirsiniz.

Güven verici olun.

Ölüm hakkında konuşmak her zaman zordur. Trajik bir kaza ya da bir şiddet olayı yaşandığında ise böyle bir

olayın ne kadar olağan dışı olduğunu ve bir daha onların başına böyle bir şey gelmemesi için bütün önlemlerin alındığı konusunda güven verici olmanız önemlidir. Yaşanan trajik olayın sebeplerinin belirlenmesi ve bir daha tekrarlanmaması için dikkatlice araştırıldığı konusunda da teminat verebilirsiniz. Negatif deneyimlerden dersler çıkardığınızı bilmek çocuklar için güven inşa edicidir.

Çocuklarınızın duygularını ifade etmelerine yardım edin.

Sohbetiniz esnasında çocuğunuza kaybettiklerini hatırlayabilmesi için yollar önerebilirsiniz; resimler çizmek ya da birlikte yaptığınız şeyler hakkında hikâyeler anlatmak gibi. Camiye gitmek ve birlikte dua etmek yararlı olabilir.

Çocuğunuzun gelişim düzeyine uygun davranın.

Bunaltıcı olabileceği için çok fazla bilgi vermeyin. Bunun yerine çocuklarınızın sorularına cevap verin. Dürüstçe ve açıkça cevaplar vermek için elinizden geleni yapın. Her şeyi cevaplayamazsanız da bu sorun değil, önemli olan onun yanında olmanız. Böyle zor konuşmalar bir seferde bitmez, onun bu deneyimi kabullenmeye ihtiyacı olduğu sürece konuya geri dönmeniz gerekebilir.

Yanında olun.

Eğer çocuğunuz üzgünse, birlikte sadece zaman geçirmek bile ona daha güvende olduğunu hissettirebilir. Çocuklar rutinlerde büyük rahatlık bulurlar ve bir aile olarak sadece sıradan şeyleri yapmak bile etkili iyileşme türü olabilir.

Sınırlamaya çalışın.

Çocuğunuzun üzücü haberlere ve korkutucu görüntülere maruz kalmasını sınırlamaya çalışın.

Kaybedilen o kişileri anın ve ihtiyaç sahiplerine birlikte yardım edin.

Resimler çizmenin, bir ağaç dikmenin, hikâyeler

paylaşmanın ya da balonlar salmanın hepsi çocuklara bir sonlanış sağlamaya yardım etmenin iyi, pozitif yollarıdır. Çocuğunuza, o kişinin diğerlerinin kalplerinde ve zihinlerinde yaşamaya devam ettiği konusunda güven vermek önemlidir. İhtiyaç içindekilere yardım etmek için bir şeyler yapmak çok terapötik olabilir. Çocukların sadece kendilerini iyi hissetmelerine yardım etmekle kalmaz, aynı zamanda yasa karşı çok sağlıklı bir tepki vermelerini sağlar. Çocuğunuza iyilik yaparak travma ile başa çıkabileceğini ve yola, hayata devam edebileceğini gösterin. Buna travma sonrası büyüme deniliyor.

KAPANMAYAN HESAP: AZİZ

■ Ayşe ŞENTÜRK

“Haydee bismillah” diyerek yüklendi ciğer küfesini Hasan Emmi. Hamdini de şükürünü de peşi sıra ekleyiverdi. Naime Hatun yine hünerini döktürmüş, kavurmanın kokusundan belli, diyordu kendi kendine. Her defasında aynı ayarı tutturup aynı lezzeti yakalamayı nasıl da başarıyor diye şaşırırmaktan kendini alamıyordu. Öyle ki müşteriler, daha küfenin kapağını kaldırır kaldırmaz “Bugün Naime Teyze yapmamış Hasan Emmi, sen yapmışsın.” deyiveriyorlardı. Aynı malzemeyi aynı ölçüde kullansa bile bir türlü Naime Hatun’unki gibi olmuyordu Hasan Emmi’nin yaptığı.

Dile kolay, yirmi sene önce genç bir delikanlı iken hayata tutunma mücadelesiyle başlamıştı bu işe. Sonra eşi Naime, oğlu Aziz, kızları Fahriye, Kibar, Emine ve Fatma da dâhil olmuş, âdeta küçük çaplı bir aile şirketi kurmuşlardı. Ve bu şirkette Naime Teyze’nin ünü Hasan Emmi’yi çoktan geçmişti.

Çarşamba ve pazar günleri satışa çıkmazlardı, pazar günü alet edavatın temizlik, bakım zamanıydı. Çarşamba

ise merkezdeki büyük pazara giderlerdi, mezbahanelerin haftalık kesim zamanı olan bu günü taze ve kaliteli ürün alabilmek için kaçırmamak gerekiyordu.

Yufka yürekli ama işinde pek mahir ve titizdi Hasan Emmi. Tüccarlar bunu bilir, asla kötü malzeme veremezlerdi ona. Daha eline almadan görünüşünden, kokusundan anında fark ederdi kalitesini. Kavurmalarının lezzeti meşhursa bunu Naime Teyze’nin hünerli elleri kadar bu konudaki Allah vergisi becerisine de borçluydular. Kabul etmek lazımdı, her alışveriş esnasında içinden bu düşünceler geçer ve bunun haklı gururunu yaşardı Hasan Emmi. Tabii iyi ürünü anlamak kadar doğru vakti, doğru zamanı da bilmek, kollamak, sabah daha tan yeri ağarmadan yola çıkmak gerekirdi, yol uzundu.

Aziz hiç sevmezdi çarşambaları. Bir hengâme, bir koşturmaca, bir telaşe giderdi o gün. On altı yaşındaki Aziz bir an önce bu alışverişi tamamlayıp mahalledeki arkadaşlarıyla buluşmayı

isterdi. Tamam satışı babasıyla beraber yapındı ama mal almaya onun gitmesine ne gerek vardı. Böyle düşünerek hisleniyordu tazecik yüreği. Oysa kendi yaşadığı zorlukları yaşamasın istiyordu oğlu için Hasan Emmi. Kendi göremediği, alamadığı baba desteğini sonuna kadar ona verme gayretindeydi. Hayata hazırlıyordu kendince can pasesi Aziz’ini.

O çarşamba da aynı oldu, evin erkekleri alışveriş yolculuğu dönüşü istirahat için köşelerine çekildiler. Evlerinin yağ yeşili, geniş oymalı ahşap kapılarının tokmağına vurulduğunda akşam ezanını yeni okuyordu mahalle camisinin hocası. Güneş koyu kızılık görüntüsünü akşam karanlığına yeni yeni bırakıyordu. Naime Teyze kim o diyerek dışarıdan gelecek sesi bekledi. “Ben Selman Naime Anne, Aziz geldi mi diye sormak istemiştım.” Aziz’in en yakın arkadaşlarından bu genç ve mahallenin diğer delikanlıları gibi Naime Anne diye sesleniyordu. Çocukluklarından beri beraber oynar, beraber gezerlerdi Aziz’le. İki-üç ev ötede, tam dönemeçteydi evleri. Anne-babası da kimseye karışmayan, işlerinde güçlerinde insanlardı. Fakat pek hazzetmezdi Hasan Emmi ve Naime Anne Selman’dan. Adını koyamadıkları bir huzursuzlukları vardı, özellikle de Naime Anne’nin. Akşam akşam ne demeye gelip de Aziz’le görüşmek istedi ki, diye düşündü Naime Anne. Zira

Selman da en az Aziz kadar iyi bilirdi ki akşam namazı sonrası dışarıda gezmelere izin vermezdi Hasan Emmi. Ailenin mahrem vaktiydi bu vakitler ve çok önemli bir sebep olmadıkça kimse evden çıkmazdı.

Böyle düşünceler içindeyken “Geldi, bekle evladım, sesleneyim Aziz’e, arka sofada dinleniyordu.” deyiverdi Naime Anne. İki arkadaş evin geniş merdivenli, biraz küçükçe ancak bir sedir sığabilen ön sofasında sohbet

başladılar. Hâllerinden koyu bir muhabbete daldıkları anlaşılıyordu. Bahçenin sonundaki taş yola geldiklerinde sesleri iyice duyulmaz olmuştu. Bu ana şahitlik eden avlu kapısı dile gelip konuşabilseydi her şey

daha farklı olur muydu acaba, kim bilir. Belki bazı hesaplar ahirete kalacaktı ya da.

Ertesi gün baba-oğul her zamanki gibi sabah evden çıktılar. Haziran sıcaklarında kavurmaların bozulmaması için sabah ve ikindi vakti iki kez çıkıyorlardı satışı. Kuşluk vaktinin ikinci yarısında ilk satışlarını yapar, eve gelirlerdi bu nedenle. Sonra Hasan Emmi öğle kaylulesi yapar, namazını kılar ve Naime Anne'nin taze taze yaptığı kavurmaları küfeye koyarak dumanı üstünde yola koyulurlardı oğluyla.

Aziz, arkadaşlarıyla vakit geçirirdi öğle molalarında. Bugün de Selman'la buluşacaklardı akşam anlaştıkları gibi. İki genç sıcak yaz havasında biraz ferahlamak için evlerine çok da uzak olmayan baraj ırmağına gidecekler, yüzeceklerdi. Aziz başta pek yanaşmasa da bu teklife arkadaşının isteğine kayıtsız kalamadı. Babası ne derdi emin olamıyordu. Ama neden olmasındı.

"Olmaz." dedi Hasan Emmi, "Biraz dinlenip, namaz kılacağız oğul, olmaz. Hem yarın büyük pazara gideceğiz ya, hazırlık yapmamız lazım." "Gitme oğul." dedi Naime Anne, "Baban doğru diyor, işimiz çok. Hem bir pazar günü babana deriz, götürür nasılsa." Öğle namazı için tekbir aldı Hasan Emmi, Naime Anne de kavurma işlemlerine başlamış, ocağa geçmişti. Aziz söz vermişti arkadaşına, istiyordu gitmeyi, babam namazdan sonra

biraz uyur, anam da işlerini ancak bitirir nasılsa, o sırada ben çoktan dönmüş olurum diyerek sessizce yol aldı bahçe kapısından. Sessizce gidiyordu Aziz, sessizce gidiyordu evlerinden, bahçelerinden ve hayatlarından... Öyle bir gidiş...

Hasan Emmi namaz sonrası uyuduğundan ancak kalktığı anda anlayabilmişti Aziz'in gittiğini. Yemek hazırlığıyla uğraşan Naime Anne ve kızlar da sonradan fark etmişlerdi evin delikanlısının yokluğunu. Tamam bir çocukluk yapıp izin vermedikleri hâlde gitmişti ama bu vakit olup da neden hâlâ gelmemişti.

Gelemedi Aziz, öyle bir gelemedi ki altı gün süren aramalar sonunda ulaşabildiler ancak bedenine deli çağlayan ırmak boylarında. O gün ne olmuştu orada, Selman arkadaşını görüp de nasıl yardım etmemiş ve dahi evine gidip sessiz sedasız yatağına yatıp uyumuş, kimselere tek kelime etmemişti. Bir muamma olarak kaldı orada yaşananlar, Selman o günlerde de aylar sonra da hiç konuşmadı bununla ilgili. Gel gör ki yangın yeri Hasan Emmi'nin evi şimdi, yangın yeri gönüller... Ah oğul, ah kıymetli oğul, baba yadigârı ismi taşıyan ciğerpare oğul. Gidişine mi yanayım, gidişindeki bu bilinmezliğe mi? Allah'ın emanetiydin bize, aldı emanetini, imanımız var elbet ama bu suskunluk ama bu yaşananların bilinmeyişi kahrediyor be oğul. Güzel evlat, Peygamber'e komşu olasın oğul.

Hiçbir şey eskisi gibi olmadı olamadı o meçhul haziran gününden sonra. Bir daha ciğer satışına çıkmadı Hasan Emmi, bir daha o lezzetli kavurmalarını yapmadı Naime Anne. O zamana dek olan birikimleriyle küçük bir dükkân aldılar mahallelerinden. Üzüm, helva, ekmek satan küçük bir lokanta işletmeye başladılar. Yağ yeşili kapısı, çitlerle çevrili küçük avlusu olan evlerini bırakarak taşı tarağı toplayıp Naime Anne'nin köyüne yerleşmeyi düşündüler bir ara, aynı sokakta Selman ve ailesini her gördüklerinde yaraları kanıyor ve dahi Hasan Emmi kendine hâkim olamayıp Selman'ın yakasına yapışmaktan, kendinden korkuyordu. Acının insana yaptırabileceklerinden korkuyordu. Ancak gerek kalmadı bu fikri hayata geçirmelerine. Selman'ın ailesi belki de mahallelinin ve çevrenin bakışlarından, suçlamalarından uzaklaşmak için olay üzerinden çok geçmeden terk etmişlerdi mahalleyi. Sonradan duyduklarına göre Mahmut Emmi ailesini Gavlan Köyü'ndeki akrabalarının yanına kaçırmıştı hızlıca. Oysa vicdanlardan kaçmak ne mümkündü.

Aradan geçen yıllar bu yaranın üzerinde kabuk bağlasa da gönüllerdeki yangını hiç söndürmedi. Evin küçük kızı Fatma kocaman bir genç kız olmuş, lokantada babasına yardıma bile gidiyordu. Diğer kızlar evlenip çoktan yuva kurmuştu geçen on sekiz yıl içinde. Bir tek Aziz yoktu.

Civar köy ve beldelerden gelenlerin çok olduğu çarşamba günü lokanta tıka basa dolardı. Bir hafta arayla burada buluşup görüşenler, sırf muhabbete gelenler bile oluyordu. Hasan Emmi'nin ekmek teknesi bu helvacı dükkânı. Dedikoduların havada uçtuğu böyle zamanlarda ara ara Selman'dan da haberler çalındığı oluyordu kulaklarına; askere gitmiş, evlenmiş, oğlu olmuş diyorlardı. Ömer... Eskilerin delikanlısı ciğer satan kavurmacısı cengâver Hasan Emmi yarası hâlâ ilk gün gibi kanadığı hâlde duymazdan gelip işlerine aynen devam ediyordu böyle zamanlarda. Ama Fatma çok iyi biliyordu ki bu muhabbetlerin olduğu her günün akşamında annesiyle babası konuşur, dertleşir, sonra köşelerine çekilirlerdi. Ah be

oğul, ah be güzel evlat, diye iç geçirip sessizce yanaklarına düşen gözyaşlarını usulca siliverirlerdi. Özlem dolu hasret ateşi içerlerinde her daim yanıyordu yanmasına da böyle anlarda bu ateş daha da alevleniyordu.

Naime Anne de gelmişti bu çarşamba farklı olarak, ramazana iki gün kalmıştı ve oruçlu olunan bu bir ay boyunca tadilat yaptırmak için kapatıyorlardı lokantalarını. İkindiye doğru sıcaklık yavaş yavaş çekilince insanlar daha bi kalabalık gruplarla daha bir hararetle konuşmalara başlamıştı. Bir yandan Hasan Emmi, ver şurdan soğuk soğuk bi tabak üzüm, diye sipariş verirken bir yandan da ramazanın bu sene pek sıcak mevsimlere denk geldiğinden

dem vuruyorlardı. Kendilerini ortama iyice kaptıran bu insanlar öyle yüksek sesle konuşuyorlardı ki Hasan Emmi de duyuyordu bu muhabbetleri arka mutfak bölümünde yer alan Naime Anne de. "Selimlerin Yaşar borcunu ödeyemeyince tarlasını satmak zorunda kalmış, yan komşuları Hüseyin Amca pek ucuz fiyata almış, yazık olmuş. Karaların Celal İstanbul'a çalışmaya gitmiş, anasını babasını yaşlı hâliyle bi başına bırakıvermiş köy yerinde. Kunduracı Sadık'ın kardeşi traktörüyle kaza yapmış, Gavlan Köyü'ndeki Mahmut Emmilerin Selman'ın on üç yaşındaki oğlu Ömer, iki gün önce yüzmeye gittiği barajda kaybolmuş, hâlâ arıyorlarmış."

Son cümle âdeta mıh gibi çakıldı Hasan Emmi ve Naime Anne'nin yüreğine, birbirlerinin gözlerine baktılar ve son kelimeleri tekrar ettiler istemsizce. Gavlan Köyü, Mahmut oğlu Selman oğlu Ömer, ırmakta kaybolmuş...

O an zaman durdu sanki âlem-i cihanda onlar için. Gökyüzü kara bulutlarla kaplandı. Bütün çiçekler soldu ve bütün renkler siyaha durdu zihin dünyalarında. On sekiz yıl öncesi bir film şeridi gibi geçerken gözlerinin önünden Aziz'in cenaze namazında hoca efendinin okuduğu ayet çınliyordu kulaklarında:

"Kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükafatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir." (Zilzâl, 7-8)

İZ NİYETİNE

ARDIMIZDA

KALANLAR

■ Gülşen ÜNÜVAR

Dinle yürüyen!

Kelamımla sana hoş seda gönderir, kalemimle selam dilerim. Sıhhatinden bihaberim ancak iyi ve hoş olman için hayır dua ederim. Beni soracak olursan, şükür ki gözlerim hâlâ

şu fâni dünyanın güzelliğine dalacak kadar görür, kulaklarım işitir, dilim söyler, elim yazar. Yürür ayaklarım, sabahın seherinde küçük gezintilere çıkarım, kuşların henüz uyandığı vakitlere denk gelir güneşin doğuşu, güneşi ayakta karşılamayı pek severim.

Dağlar öyle çok yüksek değildir buralarda, erkence yüzünü gösteriverir güneş. Nazlanmaz, salınmaz, aheste çıkmaz tepeliklerin ardından. Bu iklimin güneşi bile bir acelenin içindedir evlat. Belki de bir an evvel doğayım da aynı ivedilikle de batıvereyim, biraz kıymet bilsin insanoğlu der, biz anlamayız.

İnsan yaş alınca ne gün aynı gün oluyor ne gece aynı gece. Âlimlere sorsan bu mümkün değil ama gel bir de bana danış. Çarçabuk geçiveriyor günler, aylar, mevsimler. Evvelki vakitlerde bir saate bin iş sıkıştırır, binbir bereket görürdük. Şimdiyse kalemi elime aldım, mürekkebinı koydum, kâğıdı hazır ettim, çırayı yaktım diyeyişe oldu mu sana bir saat! Haydi buradan buyur. Ömür böyledir işte evlat, yaptım, yapacağım, yapıyorum diyene kadar geçiveriyor bak. Ben sana derim ki genç iken ayağın elin çalışsın, ihtiyarlayınca dilin.

Böyle deyince gülüyor bana gençler; dil ihtiyarlamaz mı hiç diye. İhtiyarlamaz ya. Dil dediğin konuşur da konuşur, bildiğini de söyler bilmediğini de. Cördüğünü de söyler görmediğini de. İhtiyarlamaz dedimse öyle dizginlerini de salıvermeyesin ha! Serbest bırakıverirsen seni rezil de eder vezir de, göklere de çıkarır yerin ta dibine de batırır. Sözlerimin ölçüsünü, kıvamını ayarlamak sana düşer, zira onu da ben üstlenirsem ne kalacak senden yana?

Ömür diyordum, bakmışsın var, bakmışsın yok. Ayak izlerin kalır bir tek geriye, o da zamanla silinir gider. İzini bile bırakamayan insanoğlu ne diye bunca didinir durur hiç anlamam. Onun yediği de bir lokma ekmek benimki de. Ben de bir bardak su ile kaniyorum o da. Bir çatının altında geçiyor ömrüm, yetiyor bana bu. Fakat çoğa tamah edenin ne gözü doyuyor ne gönlü, ne çatıdan memnun ne saçaktan, ne pencereyi beğeniyor ne kapıyı, ne bahçeden hoşnut ne perdeden. Bak ne diyor bilge; **Göçecek kişi köşk ve saray yapmaz. Yürüyen kişi aylarca, yıllarca yolda kalmaz.***

Köşk geçici evlat, yol geçici, saraylar, hanlar, hamamlar geçici. Biz yalnızca yolda

Durup dinlemeyi bilmez, duyduğunu özümsemez isen söylenen her şey sana anlamsız gelir. Hâlbuki en anlamsız zannettiğin şeyin içinde saklıdır bazen yaşamın sırrı.

yürüyen insanlarız. Ne konaklayacağımız yeri bilebiliriz ne de süresini. Sadece yürüyor ve iz bırakıyoruz biz, onun da ne kadar kalacağı muamma. Ama derinlere sirayet ederse izlerimiz elbet kaybolma süresi daha uzun olacaktır. O hâlde ayağını pek basasın evlat. İzin has olsun, derin olsun, emin olsun. **Bil ki; Kendin göçeceksin, adın göçecektir.*** Senden geriye bir namın kalır, işte odur iz denilen. İyi bir nam bırakmak olmalı gayretin, hoş seda ile göçüp gitmek olmalı niyetin. Adın unutulur, namın kalır. Nam denilene merhamet ile varılır, hoşgörü ile adalet ile hak ile can ile varılır. Kolay değildir öyle, ha deyince nam sahibi olamaz kişi. Ha, hazırladım da nam salmaya gidiyorum diye de bir şey yok. Düzen ile plan ile olacak iş değildir. Dosdoğruca yaşarsan, haklıyı haksızdan ayırırsan, iyinin yanında, kötünün karşısında olursan, karıncanın dahi yuvasını korursan, bir serçenin bile rızkını savunursan, gönül alıp gönül kırmazsan nam gelir, senin hayatının içine kuruluverir. Kişi göçüp gittikten sonra da iz niyetine ardında kalır. Yürümek hakkında sana verebileceğim öğüt bundan ibarettir evlat.

Mektubuma son vermeden evvel küçük bir öykü anlatmak isterim sana. Dinleyesin!

Dağda gezen meczubun birine bir çoban rastlar zamanın behrinde. Selam verip selam alırlar. Sorar çoban; ne yaparsın a ihtiyar bu ıssız dağın

başında? Meczup der, ararım! Merak eder çoban; insan böyle kuş uçmaz kervan geçmez yerlerde ne arar ki? Adam; ağarmış, birbirine dolaşmış uzun saçlarını gösterir; bir ak yel esti, ak tellerimden birini bu taraflara savurdu. Çobanın komiğine gider bu cevap. İnsan bir saç telinin peşine nasıl, neden düşer yahu? Adı üstünde meczup, neyin ardına düştüğü, ne için senelerce yürüdüğü sorulur mu hiç. Üzerinde durmaz çoban, kendi hâline bıraktığı meczuptan uzaklaşır, sürüsünü de alıp varır köyüne. Üç gece mi beş gece mi geçti bilinmez; yatar, yatar, uyanır çoban. Bir merak sarar içini, sağına dönse de aynı soru soluna dönse de, gözünü yumsa da aynı merak açsa da; dağda gördüğü meczup uçup giden saç telini neden arıyordu acaba? Günlerce hatta aylarca sürüsünü aynı dağlarda gezdirse de bir daha göremez ihtiyar adamı. Yanar kavrulur cevabı duymak için ama ne çare.

İşte evlat; durup dinlemeyi bilmez, duyduğunu özümsemez isen söylenen her şey sana anlamsız gelir. Hâlbuki en anlamsız zannettiğin şeyin içinde saklıdır bazen yaşamın sırrı.

Çoban, ihtiyarın arayışını komik bulmayıp da dinleseydi şayet şöyle bir cevap duyacaktı: Bir ak tel de olsa benden bir yük kalmasın isterim dünyaya.

Dünyanın yükünü azaltanlara çıksın yolumuz. Selametle...

*Kutadgu Bilig

"SIFIR" AMA HANGİ SIFIR?

■ Muhammed Kâmil YAYKAN

Otur! "Sıfır"!

Her ne kadar ciddi anlamda bir kış geçirmemiş olsak da yaz mevsiminin kapısını aralıyoruz şu günlerde. Sıcaklıklar belirgin bir şekilde artmaya, kıyafetlerimiz de yaza uygun hâle gelmeye başlıyor. Peki, "Dolabımda hiç yazlık kıyafetim yok." cümlesindeki "yok" ile "Evde ekmek yok." cümlesindeki "yok" aynı anlamda mı? Bildiğimiz kadarıyla "yok" kelimesi sayısal anlamda "sıfır" sayısının dengi. Kafalar karışmaya başladı değil mi? O hâlde bir soru daha soralım ve konumuza giriş yapalım: Sıfır her zaman yokluk mu ifade eder; sıfırı biz kaç anlamda kullanırız?

BİLİYOR MUSUNUZ?

- İstatistik bilimi bugün her yerde karşımıza çıkan, hayatımızın fark etmesek de merkezinde olan bir alan. Saatlerden mesajlara, ekran başındaki süreden alışveriş alışkanlıklarına ve hatta ekonomiye kadar tüm alanlarda kullanılıyor istatistik veya bir diğer adıyla ölçme ve değerlendirme.
- Sınavlarla aşinalığı olanların tanıdığı bir ders aslında ölçme ve değerlendirme. Ama bu köşe sadece sınava hazırlananların değil herkesin yaşamına temas eden hususları konu edinmeye gayret gösteriyoruz. Dolayısıyla ölçme ve değerlendirmeye bambaşka bir zaviyeden yaklaşıyoruz.
- İstatistik veya bu yazıdaki adıyla ölçme ve değerlendirmenin en temel konularından biri “sıfır”. Yukarıda bir öğretmenin serzenişine yer verdik. Sorusunu bilemeyen öğrenciye “Oturl! Sıfır!” dedi. Acaba öğrencisinin bilgisi gerçekten hiç mi yoktu?
- Termometreler 0°C gösterdiğinde sıcaklık gerçekten mi yok oluyor? Öte yandan banka hesabındaki 0 lira ile termometredeki 0 aynı sıfırı mı bildiriyor?

SIFIR HER YERDE...

- Sıfır deyip geçmemek lazım. Alt tarafı bir sayı, rakamların ilk başı dememek, sıfıra bile bir değer biçip ona göre hareket etmek lazım. Hayatımızın gerçekten her yerinde. Farklı türlerde olsa bile...
- Son olarak sıfır denince akla tabii ki Harezmi geliyor. Sıfırın babasını, matematiği baştan sona değiştiren büyük âlimi yâd ederek bitirelim yazımızı. Rivayet bir çıkarma işleminde hiçbir şey kalmadığında kâğıda küçük bir daire çizdiği ve buna “sıfır” dediği yönünde.
- Hep soruyla başlıyoruz ya yazılara bu sefer de bir soruyla bitirelim ne dersiniz? Bir önceki cümlede Harezmi'nin sıfırından bahsettik. İşte geliyor sorumuz: Harezmi'nin sıfırı hangi tür sıfırdır, mutlak mı yoksa izafi mi?

İKİ TÜR SIFIR

- Sorular kendi içlerinde cevapları taşıyor aslında. Hep iki şeyi kıyasladık yukarıdaki sorularda. Dolayısıyla iki tane sıfır türü olmalı diye geliyor insanın aklına. Biri gerçekten sıfır olan sıfır. Diğeri de yokluk bildirmeyen bir ölçü noktası olan sıfır.
- “Mutlak sıfır” olarak adlandırılıyor ilk sıfır türü. Yani kelimenin tam anlamıyla yokluğu bildiriyor. Evde biten un, yeni alınmış sıfır bir arabanın kilometre sayacı, mesaj kutusundaki tüm iletileri okuduğunuzdaki rahatlık... Bu ve bunun gibi sayılabilir birimlerin yokluğunu ifade eden sıfıra deniyor mutlak veya gerçek sıfır.
- Kilo, hız, uzunluk, yoğunluk, adetler hep gerçek sıfır ile ifade ediliyor.
- Diğer sıfır ise “izafi sıfır” adıyla tanımlanıyor ölçme ve değerlendirme alanında. “Bağlı sıfır” olarak da adlandırılıyor bazı kaynaklarda. Bu sıfır ise bir yokluk bildirmiyor anlamında. Gerçek bir yokluk anlamı taşımaz izafi sıfır. Mesela apartmanın giriş katında duran bir asansör ekranı 0 sayısını gösterir. Bu sıfır giriş katının var olmadığını bildirmez bize. Sadece diğer katları ölçmek için bir başlangıç noktası belirler.
- Karnelerdeki sıfır, sınavlardan alınan sıfır, gece 23.59.59'dan bir saniye sonra başlayan yeni günün ifade eden 00:00 veya deniz seviyesini anlatan sıfır rakım. Bu ve buna benzer pek çok izafi sıfır var hayatımızda ve gün içinde sıkça kullanıyoruz bu sıfırı da.

AİLEDE MAHREMİYET

■ F. Betül YILMAZ EMİNSOY

Aile Danışmanı

En genel anlamda kişinin özel alanını ve sınırlarını ifade eden mahremiyet; dinî, ahlaki, hukuki, toplumsal müeyyidelerle başkalarından korunan yaşam alanımızdır.

Mahremiyet anlayışı kültürden kültüre farklılık gösterir. Bazı toplumlarda bireyin özeli korunurken bazılarında topluluk merkezli yaklaşımlar ön plana çıkar. Batı kültürlerinde genellikle bireysel mahremiyet hakları daha çok önemsenirken Doğu toplumlarında aile ve toplumsal değerler bireyin haklarından daha önceliklidir.

Bireysel mahremiyet, kişinin kendine ait alanını ve bilgilerini koruma hakkını ifade eder. Bu hak; bireylerin kendi düşüncelerini, duygularını, fiziksel sınırlarını ve kişisel verilerini yönetme yetkisini içerir.

Mahremiyet, kişilerin özel bilgilerini istedikleri gibi paylaşma, fiziksel alanlarını koruma ve özel kararlarını başkalarının müdahalesi olmadan alma özgürlüğünü

sağlar. Bireysel mahremiyet, sadece kişisel özgürlük ve bağımsızlık açısından değil, aynı zamanda bireyin saygınlığını ve onuru korunması açısından da temel bir insan hakkıdır.

Evliliğin ve Ailenin Mahremiyeti

Mahremiyet kavramı, bireyin kişisel alanını ifade ettiği gibi aile kavramıyla da yakından ilişkilidir. Aile içinde tutulması gereken özel bilgilerin veya sadece aileyi ilgilendiren konuların, aile dışına aktarılması veya gizlice araştırılması ailenin mahremiyetinin ihlal edilmesi anlamına gelir.

Kadın-erkek ilişkileri, tüm zamanların en önemli kabul edilen konuları arasında yer almıştır ve mahremiyet kavramıyla doğrudan bağlantılıdır. Bu özel ilişkiye ait mahrem detayların, sanal ya da gerçek ortamlardaki arkadaş ve aile gruplarında veya herkese açık sosyal medya platformlarında paylaşılması, günümüzde aile birliğine yönelik en büyük tehditlerden

Mahremiyet, sadece kişisel özgürlüklerin bir parçası değil, aynı zamanda bireyin sahip olduğu soyut varlıkları da kapsayan, korunması gereken; toplumun ahlaki yapısını ve değerlerini şekillendirmede de kritik bir role sahip, temel bir değerler ve haklar bütünüdür.

birini oluşturmaktadır. Sosyal medyada veya küçük gruplarda yapılan bu tür paylaşımlar, ilişkinin mahremiyetini ihlal etmekle kalmamakta, çiftler arasında ciddi güven sorunlarına ve anlaşmazlıklara da yol açmaktadır.

Tam bu noktada diyebiliriz ki evlilik ilişkisi içinde mahremiyet, bir hak olduğu kadar sorumluluktur da. Kadının erkeğe, erkeğin kadına, evlatların ana babaya emanet edildiği aile içerisinde ailenin her bireyi, mahremiyeti de ömür boyu özenle korunacak bir emanet olarak görmelidir.

Eşlerin birbirlerinin özel eşyalarına, örneğin çanta, telefon veya bilgisayarlarına izinsiz erişimi de benzer şekilde mahremiyet ihlali oluşturarak, ilişkide güven sorunlarını doğurmaktadır. Karı-koca ilişkisi dünyadaki en yakın ilişkidir ancak bu yakınlıkta dahi kişisel alanın dokunulmazlığına saygı duyulmalıdır. Eşinin peşinde bir hafiye gibi iz sürmek, güven ortamını temin etmenin aksine huzuru yerle bir eder. Özel alanda sürülen izler ile kontrol altına alınmaya muhtaç bir ilişki zaten bir aile ilişkisi olmaktan çok uzaktadır. Karı koca arasında şeffaflık ile kişisel alanların dokunulmazlığı, bir çelişki değil, güvenli ve huzurlu bir ilişkinin temel taşlarıdır. Eşlerin ilişkilerini güvenli ve sağlam temellere oturtmaları için, hem birbirlerine karşı dürüst ve şeffaf olmaları hem de birbirlerinin mahrem alanlarına saygılı bir mesafede durmaları gerekmektedir. Bu, ilişkinin

güven, anlayış ve huzur içinde gelişmesini sağlar.

Evin Mahremiyeti

Tarih boyunca, tüm kültürlerde evler, aile yaşamıyla doğrudan ilişkili bulunduğundan mahremiyet ihtiyacının en yoğun hissedildiği yerler olmuştur. Mahremiyet, konutların tasarım ve kullanımını şekillendiren temel unsurlardan biri olarak karşımıza çıkar. Özellikle geleneksel Türk evlerinde, İslam dininin aileyi ve kadını dış dünyanın tehditlerinden korunması gerektiği yönündeki öğretileri, mahremiyetin nasıl ele alındığının belirleyici bir faktördür.

Modern kent hayatındaki konutlaşma biçiminin aile mahremiyeti üzerindeki etkileri

giderek karmaşıklaşmaktadır. Kentlerdeki yüksek nüfus yoğunluğu, genellikle birbirine olabildiğince yakın, çok katlı binaları gerektirir. Bu durum, apartman dairelerinde yaşayan aileler arasındaki fiziksel mesafelerin azalmasına ve komşular arası mahremiyetin de büyük ölçüde etkilenmesine sebep olmaktadır.

Ayrıca günümüzde teknolojik entegrasyon da aile mahremiyeti üzerinde önemli bir etkiye sahip. Güvenlik kameraları, akıllı ev sistemleri gibi teknolojik çözümler, güvenlik ihtiyacını karşılarken kaçınılmaz şekilde mahremiyet ihlallerine de neden olabilmekte, özellikle veri koruma ve gizlilik konularında zafiyete yol açabilmektedir.

Evin mahremiyeti konusunu aile apartmanları bağlamında da değerlendirmemizde fayda var. Aile apartmanında yaşamak, modern hayatın getirdiği bireyselleşme ve yalnızlaşmaya karşı koruma sağlayarak aile üyelerine zor zamanlarda ekonomik, fiziksel ve sosyal destek alma imkânı sunar. Ayrıca, çocukların sosyal olarak zengin bir çevrede büyümelerine olanak tanır. Bununla birlikte, bu yaşam biçimi, mahremiyet sınırlarının korunması ve karşılıklı saygıya dayanan dikkatli bir yaklaşım gerektirir. Aileler arasında yapılan ziyaretlerin zamanlamasına ve sıklığına özen gösterilmesi, eşlerin ve çocukların birbirlerine yeterince zaman ayırmaları, her bireyin özel alanının tanınması, günlük rutinlere özen gösterilmesi,

Evlilik ilişkisi içinde mahremiyet, bir hak olduğu kadar sorumluluktur da. Kadının erkeğe, erkeğin kadına, evlatların ana babaya emanet edildiği aile içerisinde ailenin her bireyi, mahremiyeti de ömür boyu özenle korunacak bir emanet olarak görmelidir.

misafir kabul etme ve ev dışı planların hepsini daima birlikte yapmaktan kaçınılması ve kuşaklar arası tecrübe ile düşüncelerin paylaşılması önemlidir. Bu unsurlara dikkat edilmediğinde aynı binada yaşamının potansiyel faydaları, istenmeyen sorunlara dönüşmektedir.

Teknoloji ve Dijital İletişim Çağında Mahremiyet

Diğer yandan, toplumsal değişiklikler ve teknolojinin ilerlemesi de mahremiyet algısını dönüştürmektedir. İçinde bulunduğumuz dijital çağda, sosyal medya kullanımının hızla yaygınlaşması ve veri toplama tekniklerinin genişlemesiyle mahremiyet sınırları yeniden tanımlanmaktadır. Bireylerin kendilerini ifade etme biçimleri ve mahremiyete dair beklentileri, dijital ortamın yapısından ötürü hızla evrilmektedir.

Günümüzde insanlar, nerede olduklarını, nasıl yaşadıklarını, görünümelerini, düşüncelerini ve hatta en özel duygularını başkalarıyla paylaşma eğilimindedir. Bu geniş kapsamlı bilgi paylaşımı, bireyin özel ve kamusal alanlar arasındaki sınırlarını belirsizleştirmekte ve içsel mahremiyet koruma eğilimlerinin azalmasına yol açmaktadır.

Bu gidişat dünyamızı âdeta dev bir Panoptikon hapishanesine (18. yüzyılda tasarlanan bir gözetleme ve denetleme sistemi modeli.) döndürmektedir. Modern dönemde, Bentham'ın

Panoptikon modeli, teknolojinin ilerlemesi ve iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla metaforik bir dönüşüm yaşamıştır. Artık yüksek duvarlar, gözetleme kuleleri, pencereler veya gardiyanlara ihtiyaç duymadan, teknoloji bizi sürekli gözetlenen bir yapı içine mahkûm etmiş durumdadır. Bıraktığımız dijital izlerle her birimiz kendi hücremizi aydınlatmakta ve sanal hapishane içinde kendimizi sürekli bir gözetim altında hissetmekteyiz. Teknoloji ve sosyal medya kullanımı aracılığıyla daha fazla özgürlüğe ve erişime sahip olmanın bedeli olarak daha fazla gözetlenen, denetlenen ve düzenlenen bir toplumsal yapının içinde yaşamaktayız. Gözetim ve kontrol artık fiziksel hapishaneler yerine dijital dünya aracılığıyla yürütülmekte. İşin ilginç, günümüz dünyasında cazip hâle getirilmiş olan gözetim sistemine çoğu zaman zorla değil, gönüllü ve hatta keyif alarak dâhil olmaktadır.

Sosyal medya kullanıcıları, özellikle de on binlerce, yüz binlerce takipçili yeni gelinler evlerinin en mahrem hâllerini; ebeveynler çocukların fotoğraflarını kullanarak maddi ve/veya duygusal gelir elde etmekte. Bu tür paylaşımların büyük takipçi kitleleri tarafından beğenilmesi, desteklenmesi, paylaşımların daha fazlasının, daha özeline talep edilmesi; toplumun birey, aile ve ev bağlamında mahremiyet algısının ne şekilde değiştiğine dair önemli bir göstergedir.

Neil Postman'ın onlarca yıl önce sorduğu “Televizyon, kültürü şekillendirir mi yoksa sadece yansıtır mı?” sorusunu bugün “Sosyal medya, kültürü şekillendirir mi yoksa sadece var olan kültürü mü yansıtır?” şeklinde güncelleyebiliriz.

Sonuç olarak; mahremiyet, insanın yaratılışından beri var olan bir sınır ifadesidir ve bireylerin giyim kuşamından çocuklarına, yaşam alanlarının mimari tasarımından kamusal alanın sınırlarına, aile içi güvenden toplumsal çözülmeye kadar pek çok dengeli etkilemektedir. Mahremiyet, sadece kişisel özgürlüklerin bir parçası değil, aynı zamanda bireyin sahip olduğu soyut varlıkları da kapsayan, korunması gereken; toplumun ahlaki yapısını ve değerlerini şekillendirmede de kritik bir role sahip, temel bir değerler ve haklar bütünüdür.

Toplumsal normlar ve mahremiyet arasındaki etkileşim, bireylerin özel hayatlarını nasıl yaşayacaklarını ve toplumun bu özel alanlara ne derece müdahale edebileceğini belirler. Mahremiyet sadece bireysel bir hak değil, bir toplumun kültürel ve ahlaki çerçevesini de oluşturan yapı taşıdır. Dolayısıyla, mahremiyet hem bireysel hem de toplumsal düzeyde dinamik bir etkileşim içinde olan, korunması ve saygı gösterilmesi gereken temel bir insan hakkıdır. Çağın getirdikleri güncellendiyse mahremiyeti koruma biçimimiz de akışına bırakılmamalı, hassasiyetle güncellenmelidir.

PROF. DR. ADNAN DEMİRCAN İLE TARİH VE MEDENİYET ÜZERİNE...

■ Söyleşi: Mahir KILINÇ

Geçmişten geleceğe taşınan bir değer olarak düşündüğümüzde tarih, toplumlar ve insanlık için geleceğe dair nasıl bir projeksiyon görevi üstlenir?

İnsanların hafızaları olduğu gibi toplumların da hafızaları var. İnsanlar, bugünü geçmişlerinden bağımsız yaşayamazlar. Günümüzde karşımıza çıkan birçok sorunun geçmişte yaşadıklarımızla ve yaptıklarımızla ilgisi açık. Toplum olarak ekonomiden siyasete, sosyal hayattan dinî hayata geçmişte yaşananların, alınan kararların ve ortaya çıkan uygulamaların sonuçlarıyla karşılaşıyoruz. Bir taraftan sonuçları yaşarken diğer taraftan geleceğin sebeplerini inşa ediyoruz. Bundan dolayı geçmiş, şimdi ve gelecek bir sürekliliğin, bir bütünün, deneyimimizin zamanına ilişkin duraklarımız olarak şekilleniyor. Hiçbiri diğerinden bağımsız değil.

Bilinmeyen geleceğe doğru yol alırken insanların da toplumların da "hakikat" ve "gerçeklik" merkezli bilgiye ihtiyaçları var. Geçmişteki deneyimlerden ders almak ve daha az hata yapmak için... Geçmişe dair sahil bilgi, toplumun yönünü tayininde önemli bir referans noktasıdır. Buna sahip olmayan insanlar ve toplumlar aynı hataları sık sık tekrar ederler.

Tarih eğitiminin bugüne yansımaları hakkında neler söylersiniz? Tarih bilgisi, bireysel ve toplumsal hayata hangi bakımlardan dokunabilir? Ya da dokunabilir mi?

Devletler, ideolojiler, dinî yapılar başta olmak üzere bütün kurumsal yapılar kendilerini merkeze alan ya da iddialarını meşrulaştıran bir tarih okuması yapmaya önem verirler. Bununla birlikte tarih bilgisi olarak sunulanların nasıl anlaşıldığı da önemlidir.

Tarih bilgisi müspet veya menfi anlamda insanların ve toplumların hayatını etkileyebilir. Bundan dolayı tarih, istismara açık alanlardan biridir. Onu istihdam etmek isteyenler, arzularına göre bir tasavvur ortaya koymaya imkân bulabilirler. Öte yandan sahil tarih bilgisinin de insana ve topluma önemli katkılar sunması mümkündür. Dolayısıyla tarih istismar edildiğinde de sahil bilgi eksenli anlatılması hedeflendiğinde de bireysel ve toplumsal hayata dokunabilir. Olumlu ya da olumsuz etkilere açık olarak istihdam edilebilir. Neticede okuduğumuz ya da dinlediğimiz tarih anlatısı, bize anlatılmak istenenden daha çok bizim anladığımız kadardır.

İbn Heysem'in "Bilgimizin iki ayağı vardır: Bir ayağı dışarıdan gelen unsur, yani malzeme; ikinci ayağı ise bizim aklımızdaki yapılar, yani şemalar." sözü, tarihin çok erken dönemlerden itibaren salt/nesnel bilgi kaynağı olmadığını söylüyor. Nitekim bugün de tarihçilerin pek çok konuda birbiriyle zıt çıkarımlar yaptığını görüyoruz. Bu bağlamda şu iki sorunun cevabını merak ediyoruz: Tarih, her isteyeninin istediği gibi konuşturabildiği

bir kuyu mudur? Okur bütün bu manipülasyonlara karşı kendini nasıl koruyacaktır?

Hayatı anlama ve anlamlandırmada genellikle nesnel olmayan yaklaşımlarla sahil olduğumuz yargılarımız var. Sosyal ilişkilerimizde yargılarımızı oluşturan temel etkenleri düşündüğümüzde genellikle etrafı ve derinlikli bir bilgiye sahil olmadan yargılarda bulunuyoruz. Hatta çoğunlukla zanda bulunuyoruz. Yargılarımız genellikle bizim ilişki kurduğumuz varlıklar hakkındaki bilgiyle şekilleniyor. Bu durum, çoğu zaman iradi tercihimiz olmasa da böyledir. Diğer taraftan yönlendirici, manipüle edici bir yaklaşım da arzu edilerek insanı etki altına almak mümkündür. Eğer insanın yönlendirilmesi hedeflenmişse bundan en az zararla kurtulmak, sorgulama ve bilinçli bir okumayla mümkün. Okur açısından doğru metinleri okuma yönündeki çabanın yanında metnin inşa hedefinin ve verdiği mesajın sorgulanması, alternatif anlatımlarla karşılaştırılması önemlidir. Metne teslim olmamak, soru sormak ve cevap aramak önemli açılımları sağlayacaktır.

Hakikate ulaşma gayreti içinde çözümlemeler yapmak isteyen okuyucu ve araştırmacılara yol gösterici değerler taşıyan Tarih ve Tarihçi adlı eserinizden mülhem sormak istiyoruz: Tarih, insanların hakikate ulaşmasında nasıl bir tesire sahiptir?

İnsanın hakikate ulaşma hedefi, onun

Zümrüdüanka'sıdır. İnsanoğlunun mutlak hakikate vâkıf olması imkânsız ise de doğruya ulaşma çabası ona yol katettirir, başka insanlardan farklı ve anlamlı bir duruşa sahip olmasını sağlar. İnsan ve toplumun duruşu ve geleceği açısından hafızaya işaret ederken sahip olunan hafızanın istikamet bulmasına katkısının önemini vurguluyoruz. İlgi duyduğumuz konu ya da alan ne olursa olsun tarih, besleyici bir role sahip olabildiği gibi tahrip edici bir role de sahip olabilir. Bunu belirleyen, tarih anlatısının istihdam edilme amacıdır. Ancak tahripkâr bir anlatının zararlarından sahil bir anlatıyla kurtulabiliriz. Ulaşılabilen bilgi doğru kritik edilirse önümüzü aydınlatır ve bizi doğruya ulaştıran araçlardan biri olur.

İslam tarihinin bilinmesi ve öğrenilmesinin, Müslüman kimliğinin inşasındaki rolünden ve öneminden söz edebilir misiniz?

İslam medeniyeti, tarihin en büyük ve en etkili medeniyetlerinden biridir. Son birkaç asra kadar insanlığa yön veren değerleriyle ve gücüyle büyük etkiye sahiptir. Etkisini geçmişte yetişmiş olan binlerce âlimiyle ve telif edilen yüz binlerce kitabıyla varlığını sadece askerî ve siyasi başarılarla değil, kültür ve bilim tarihine katkılarıyla da inkâr edilemeyecek şekilde kabul ettirmektedir. Maalesef günümüz eğitim sistemi, Batı merkezli şekillendiği için aidiyetlerimiz hususunda bir bilinç oluşturmakta

zorlanıyoruz. Tarih bilgisi ve bilinci Müslüman'ın hem kulluk bilincine sahip bir birey olmasını hem de sahip olduğu değerlerle insanlığa katkısını destekleyecektir.

Tarih bilmek, kimliğin önemli ayaklarından biridir. Tarih, toplumun hafızası olduğuna göre hafızasız bir insanın hayatını sürdürmesi nasıl zor ise tarih bilinci olmayan bir toplumun varlığını ve kimliğini devam ettirmesi mümkün değildir.

Tarihi, geçmişte vuku bulmuş olayların zamanını bilmekten ibaret görmediğimizde; toplumu, değerlerini, ürettiklerini, insanlığa katkılarını ve hatta zaafalarını anladığımızda daha gerçekçi bir etki ortaya çıkar.

Bugüne dair yakıcı bir gündemimiz var: Filistin ve İsrail'in Gazze'de aylardır sürdürdüğü soykırım. Tarihi

Tarih bilmek, kimliğin önemli ayaklarından biridir. Tarih, toplumun hafızası olduğuna göre hafızasız bir insanın hayatını sürdürmesi nasıl zor ise tarih bilinci olmayan bir toplumun varlığını ve kimliğini devam ettirmesi mümkün değildir.

bir perspektiften baktığımız zaman bu insanlık dışı saldırıyı ve saldırı karşısında dünyanın sessizliğini, İslam dünyasının acziyetini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Gazze'de yaşanan soykırımın bir benzeri 1995 yılında Bosna Hersek'te yaşandı. İnsanlığın bugüne kadar büyük bedeller ödeyerek ulaştığı ve esasen bir kısmı hassaten Müslümanlar tarafından asırlardır savunulan evrensel değerler büyük yara aldı. Batı'nın ikiyüzlülüğü bir kez daha müşahade edildi. Gazze'de ve Filistin'in işgal altındaki diğer bölgelerinde bir asra yaklaşan bir süredir devam eden soykırım, katliam ve imha politikası son birkaç aydır pervasızca bütün dünyanın gözü önünde devam ediyor. Buna karşı çıkmak için insan olmak yeterli, başka bir özellik aramaya gerek yok. Nitekim Batı başta olmak üzere dünyanın hemen her yerinde her gün vicdanlı insanlar tarafından protestolar yapılıyor. Ancak başta Batı ülkelerini yönetenler olmak üzere yöneticiler kulaklarını ve gönüllerini her türlü çağrıya kapatmış durumdadır. Planladıkları hedeflerine ulaştıktan sonra yine ve yeniden utanmadan insan haklarından, demokrasiden ve özgürlüklerden bahsedecekler. Batı'nın insanları despot yönetimlerden kurtarmak için girdiğini ilan ettiği ya da karıştırdığı Irak'ta, Libya'da ve Suriye'de milyonlarca insan öldü. Ne yazık ki Batı, İslam dünyasının geleceğine ilişkin kötü niyetini her yeni olayda izhar ediyor. Gazze

soykırımında da bunu bir kez daha gördük. Esas üzücü olan halkının çoğunun Müslüman olduğu bazı ülke yöneticilerinin pasif kalmaları ve düşük düzeyli açıklamalarla işi geçiştirmeleridir. Bunun istisnası olan birkaç ülkenin tepkisi ise gözü dönmüş İsraili yöneticileri durdurmaya yetmiyor. Müslümanların elinde bu işi sonlandıracak büyük imkânlar var. Mesela ekonomik güçlerini kullanabilirler. Batı'yı dize getirmenin en önemli yollarından biri bu. Ancak maalesef İslam İşbirliği Teşkilatı, etkisiz olmayı seçmiş durumda. Tabii söylediklerimizin gerçekleşmesi için Müslüman ülkelerin liderlerinin soykırımın bitmesini samimi ve gönülden arzu etmeleri gerekiyor. Oysa İslam ülkelerinin çoğunun başında onlarca yıldır yönetimi elinde bulunduran kişiler ve aileler var. Onlar için yönetimlerini korumak Gazze'de soykırıma maruz kalan çocuk, kadın, erkek sivillerin kanlarından daha değerli. Bir bakıma iktidarlarını Batı'nın himayesine borçlular... Bunun için de bedel olarak Gazze soykırımı karşısında sessiz kalıyorlar. Üzücü bir durum, ama insanlık bir kez daha sınıfta kaldı.

İslam tarihine ilgili, o alanda eğitim görmek isteyen gençlere hangi tavsiyelerde bulunmak istersiniz?

Ülkemizde İslam tarihi alanında lisans seviyesinde ilahiyat fakülteleri ile tarih bölümlerinde okutulan dersler var. Ayrıca imam-

hatip liselerinde de ders olarak okutulduğu gibi diğer okulların müfredatı içinde tarih derslerinde ele alınan İslam tarihi konuları mevcut. Ancak ortaöğretim ve lisans düzeyinde genel bir çerçeveye veriliyor. Bunu ileri bir düzeye taşımak için daha derinlikli okumalar yapmak gerekir.

İslam medeniyeti hakkında sağlam bir bilgiye ve bakış açısına sahip olmak için İslam tarihi alanında uzun zamana yayılmış, istikrarlı okuma ve çalışmalara ihtiyaç var. Medeniyet perspektifi, dünyayı ve tabii İslam tarihini sahih kaynaklardan okuyarak öğrenmekle elde edilebilir. Bu anlayışa ve birikime sahip insanlara çok ihtiyacımız var. Sadece İslam tarihi alanında çalışacaklara değil, yöneticilerimize, bürokratlarımıza, aydınlarımıza gerekli olan ve onların önünü aydınlatacak bir bakış açısından söz ediyorum. Bu bakış açısı ve sahih tarih bilgisi İslami ilimlerin herhangi bir alanında çalışan herkes için geçerli. Ancak İslam tarihi, oldukça geniş bir alan. Alana hâkim olabilmek için ciddi bir çalışma gerekiyor. Yayımlanmış birçok makale ve kitap var. Tamamını okumak mümkün değil. Bu sebeple sağlıklı bir seçim yapmak ve alanın uzmanı araştırmacıların çalışmalarını okumak yerinde olur. Ayrıca ilgi duyulan alanın belirlenmesi ve bu alanla ilgili çalışmalara yönelmek gerekir. Okunan metinleri kritik etmeli, hem yazarın üslubundan hem de metodundan istifade edilmelidir.

ÖZ GEÇMİŞ

Prof. Dr. Adnan Demircan, 1964 yılında Mardin'in Ömerli ilçesinde doğdu. 1987'de Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Aynı yıl Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde İslam Tarihi ve Uygarlığı Bilim Dalında yüksek lisansa başladı. 1989 yılında yüksek lisansı, 1994 yılında aynı enstitüde doktora'yı tamamladı.

Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesine 1992'de İslam tarihi araştırma görevlisi olarak başladı. Aynı üniversiteye 1994 yılında yardımcı doçent olarak atandı; Ekim 1996'da doçent, Şubat 2003'te profesör oldu. Aralık 2012'den beri İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde çalışmaktadır.

Çalışmalarını İslam tarihinin ilk dönem siyasi ve sosyal tarihi üzerine yoğunlaştıran Demircan'ın yayımlanmış birçok kitabı, müşterek çalışmalarda bölüm yazarlığı ve makaleleri, ulusal ve uluslararası birçok sempozyumda alanıyla ilgili tebliğleri bulunmaktadır. Adnan Demircan ayrıca çeşitli çeviri ve telif projelerinde editörlük yapmıştır.

GEÇMİŞİN AZİZ HATIRASINDA: KUTSAL YOLCULUK

■ Dudu ALKAN

İnsan tabiatı gereği sosyal bir varlıktır. Bazen yalnız kalmayı tercih etse de genelde dost, arkadaş ister. Geçmişteki mahalle kültürü sana aranan dostu buluverir. Ortak derdin hüznünü paylaşan, mutlulukların etrafında halka oluşturan, aynı kuyudan su içen, gülüşün ve hüznün kıvrımlarında birlikte kaybolabilen sahici insanlarla dolu mahallelerdik. Mahallenin âdeta canlı bir varlık olarak yaşadığı yıllara gidelim mi? Ramazanlarda aynı sokakta iki üç mukabelenin takip edildiği, okul önlüklerine tertemiz dantelli yakalıkların takıldığı, bölmeli kalem kutularının çocukları çok mutlu ettiği, tavus kuşlu duvar halısının odanın başköşesine asıldığı, bir düdüklü şekerin insanı gülümsettiği, el örgüsü yün yelek örneklerinin elden ele dolaştığı, kaldırımda açan çiçeklere basılmadığı yıllara götürmek istiyorum sizi.

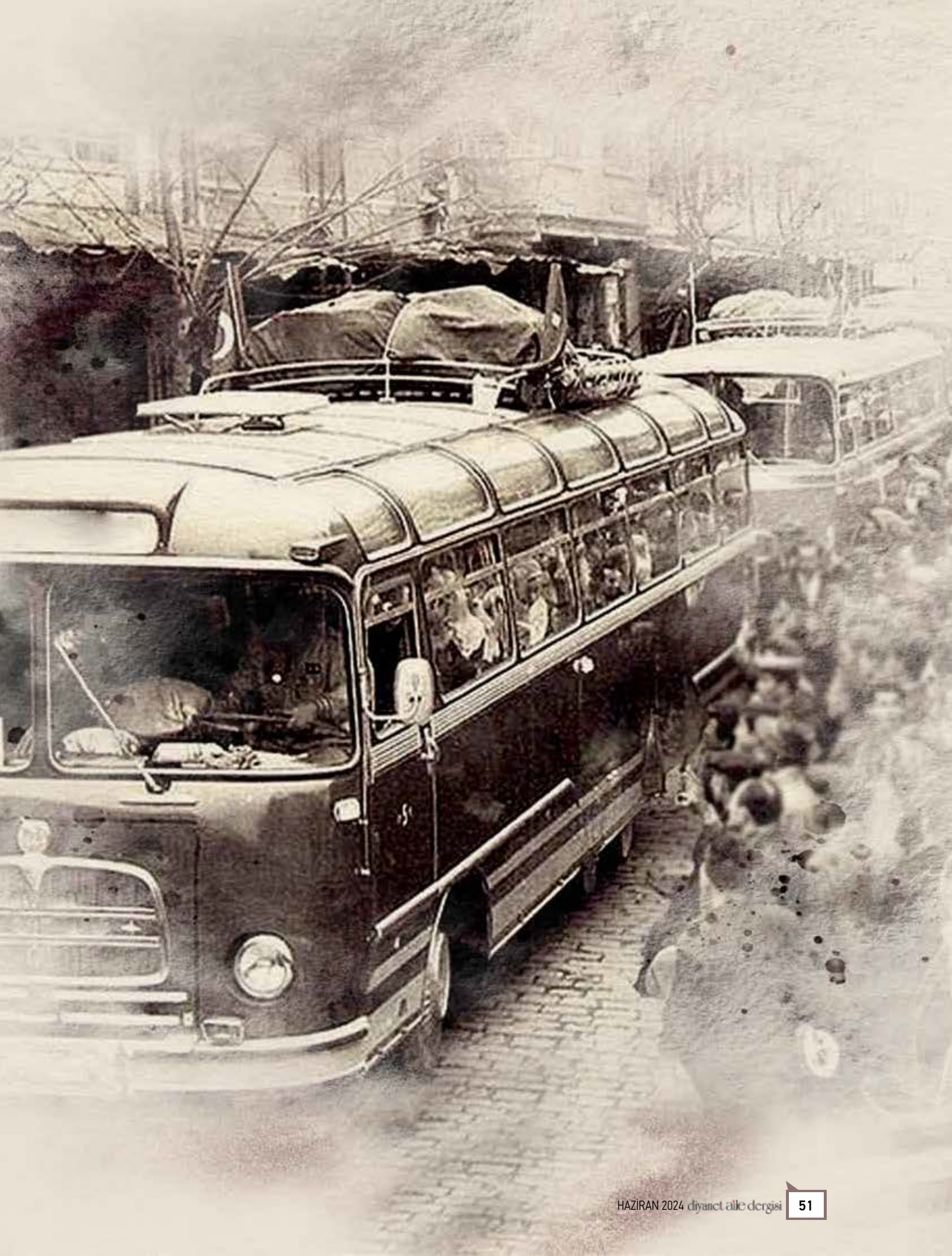
Her insanın bir hikâyesi vardır.

Başlangıca gittiğimizde orada bizi bekler çocukluğumuz. Yürüdüğümüz yolların varış noktası olan, anlatılmak istenen, içinde hep yaşadığımız ilk mahallemizdir çocukluğumuz. O yıllarda gelenek ve göreneklerimiz başkaları desinler diye yapılmazdı. İçsel olarak da hissedilen sahici yıllardı. Dışarıda oyun oynarken annemizin aklının kalmadığı, iki sokak ötedeki komşunun bile adının bilindiği, yazlık temizliklerde eşe dosta annelerin kızlarını yardıma gönderdiği yıllar. Şimdi bakıldığında nostalji gibi duran öz yurdum olan çocukluğumun bende bıraktığı en tatlı hatıralardan; dedemlerin İstanbul'dan Arabistan'a uzanan kara yolu ile yaptıkları hac yolculuğundan bahsetmek istiyorum.

Mazinin tatlı hatıraları arasında 1985 yılında Üsküdar'dan otobüsle başlayan hac yolculuğunu anneannem

ve dedem tüm yaşamları boyunca anlattılar. Eskiden her evde fakir zengin ayırmadan başköşede Kâbe fotoğrafları olurdu. Çocuk aklımla dedemin ve anneannemin Kâbe'ye gidecek olmasıyla çok heyecanlanmıştım. Şimdi anlıyorum ki hac bir özlem, bir niyet, bir vazgeçti. Bu ibadetin etrafında teşekkül eden geleneğin hikâyesi her daim varmış bu topraklarda. Çok eskilerde ihtişamlı sürre alayları, efsanevi hac kervanları mevcutmuş. Ot kökün üstünde bitermiş. Geçmişteki kadim geleneklere yaslanan hac geleneklerimizin yakın dönem geçmişine uzanalım.

Hz. Âdem'den İbrahim'e, Hz. İsmail'den iki cihan serveri Peygamberimize (s.a.s.) kadar birçok peygamberin izlerini barındıran Kâbe Müslümanların göz bebeği, yeryüzünün temeli, dünyanın merkezi idi. Bu kutlu yolculuğun hazırlıkları günler öncesinden başlamıştı.

O yıllarda hacı adayları yemeklerini kendileri hazırlıyordu. Bu nedenle yiyecek hazırlığı önemliydi. Kavurmalar yapıldı, tarhanalar poşetlere kondu. Uzun süre dayanacak ekşi mayalı ekmekler pişirildi. Tüm bunlar yapılırken dillerde dua, kalplerde heyecan vardı. Bu arada hatim duasını Kâbe’de yapma niyeti ile dedem ve anneannem bol bol Kur’an okuyordu.

Nihayet yolculuk günü geldi. Üsküdar’dan kalkan hac kafilesinde dedemler yerlerini almışlardı. Tüm akraba, eş dostla beraber Üsküdar İlahiyat Camii önüne gittik. Son kucaklaşmalar yapıldı, dayımın Almanya’dan getirdiği fotoğraf makinesi ile fotoğraflar çekildi. Gözyaşlarıyla, beyazlar içerisindeki hacı adaylarının otobüsleri hareket etti. Otobüsler İstanbul il sınırından çıkıncaya kadar çok hızlı gitmediler ki yollardaki halk hac kafilesini görsün, onlara dua etsin, el sallasın. O gün yollardaki arabalar kornalar çalıyor, halk gözyaşları içerisinde hac yolcularının mutluluğuna eşlik ederek el sallıyordu. Şimdi anlıyorum ki gelenek ve göreneklerin toplumla bütünleşmesine ne güzel bir örnekti bu.

Hacılarımızdan arada sırada gelen telefonlar ile haber aldık. Dedem dönüş tarihini haber verdiğinde yeniden başladı hazırlıklar. Sağ salim eve döndüler. Aynı kalabalık ekip karşıladı onları. Dönüşte dedemin elini öpmek istediğimde dedem avucunun

içini öptüdü “Kızım bu el Kâbe’ye dokundu, içini öp de sana da nasip olsun.” dediğini çok iyi hatırlıyorum. Dedem gidiş yolculuklarında çok önemli mekânları ziyaret ettiklerini; Şam, Bağdat, Necef, Kerbela, İmam-ı Azam, Abdulkadir Geylani hazretleri ve Kûfe ziyaretleri yaptıklarını uzun uzun anlatırdı. En nihayetinde menzile ulaşma heyecanının kafiyle her geçen dakika arttığından bahsederdi. Hele o Kâbe-i Muazzama’yı ilk gördükleri andan gözyaşları içinde bahsederlerdi. Tüm yaşamları boyunca her sohbetin bir köşesini bu hac hatıraları süsledi.

Köyümde ise hac ibadetinin hatıraları bir başka yaşandı. Bir kaç yıl sonra Anadolu’nun küçük bir köyünde yaşayan dedem ve babaannemin hacca gitmesi ile Anadolu âdetlerine

şahit oldum. Dağlarında büyük düğümlerin çözüldüğü, eteklerinde medeniyetlerin kurulduğu, asırlık çınarların gölgesinde köyün çocuklarının oynadığı, binlerce yıllık tarihe sahip olan canım Anadolu’m. Âdetlerimiz, geleneklerimiz bu topraklarda komşuyu komşuya, amcayı yeğene, şehri ülkeye bağlardı. Hazine kadar değerli âdetlerimiz köylerde biraz daha farklıydı. Dedem ve babaannem yola çıkmadan önce tüm köy halkı ziyaretlerine geldi, ufak tefek hediyeler getirdi. Her gelen eş dost, sıkıntıda olduğu konuyla ilgili derdini kısık sesle anlatıp dualar istedi. Yine geniş kapsamlı yiyecekler hazırlandı kutsal topraklara giden yolda yemek için. Ekmekler fırınlarda köy kadınları tarafından imece usulü pişirildi. Tüm bu hazırlıklar esnasında dedem, babaanneme dualar ezberletmeye çalışıyordu. Anadolu dindarlığının vücut bulmuş hâliydi dedem. Yoğun iş temposunda dahi ibadetlerini hiç aksatmazdı. Her boşlukta kitap okuduğunu görürdüm. İşte yine dedem hacca giderken de manayı yakalamaya çalışıyordu. Fiziki hazırlıklardan daha çok manevi hazırlığı tam yapmak ve yaptırmak istiyordu.

Dedem evini, tarladaki işlerini, ahırdaki hayvanlarını oğullarına emanet edince bizim de kırk gün sürecek köy maceramız başladı. Tabii konu komşu bize tüm işlerde yardım ettiler. Yapamadığımız her şeyi gösterdiler. “Dur, hemencik yapiverem gari.” diye başlayan

Şahsi bir ibadete tüm toplumun caniyürekten katılması, eşlik etmesi bize çok şey anlatıyor. Yüreğimizin yurdunun sıcaklığı atideki köklerimizde saklı. Dinimiz, dilimiz, örfümüz, âdetlerimiz bizim en önemli yurdumuz.

cümlelerle gün ağarmadan başlayan bağ bahçe işlerine destek oldular. Günler bir gölge gibi birbirini kovalarken dedemlerin dönüş vakti geldi. Tüm köy halkı hacca gidenleri karşılamak için köy girişinde hazırды. Otobüsler geldiğinde yüksek sesle salavatlar çekiliyordu. Ne etkileyici bir atmosferdi, bir anlık duygu bir ömür boyu süren duygu kadar değerliydi demek. Allah'ın davetine icabet eden dedem ve babaannem evlerine gelmişti. Heyecanla sarıldık öptük. Hızlıca hurmalar çıkarıldı, bidondaki zemzem suyu itina ile hacdan gelen metal zemzem takımında ikram edildi ve hemen başladı dedem hatıralarını anlatmaya. Ama anlatırken dudakları titriyor, cümleleri tamamlayamıyor, yağmur gibi akan gözyaşlarına engel olamıyordu. Anladım ki bir meşe ağacı gibi sağlam karakterli dedemin ruhuna işlemişti kutlu yolculuk. Anadolu irfanı İslam'ın güzellikleri ile birleşince bambaşka oluyordu. Küçük yaşta bunu tecrübe etmiştim. Belki o günlerde tohumu atıldı Anadolu irfanına olan hayranlığımın. Hac ibadetinden sonra dedem ve babaannem hâl ve hareketlerinde hep daha dikkatli oldular. Bu günlerdeki gibi sık sık umre yolculukları da yapılamıyordu. Hep derlerdi ki "Hacılığımızın kıymetini iyi bilelim, bir daha yolumuz ya düşer ya düşemez." Hac ibadeti onlara gerçek bir zırh giydirmişti artık her hareketlerinde

hacılık ünvanına layık olmaya çalışıyorlardı.

Kâbe hep özlenendir, varılmak istenen menzildir. Bu kadim ibadeti türlü zorluklarla yapmak insana belki de değerini daha iyi bilmeyi sağlıyor. Dedemin getirdiği hac hatırası tespih, annemin yıllardır özenle sakladığı en önemli hediyedir. Babaannemin kız torunlarına hediye ettiği inci kolye, o günden bugüne kendi evladına da miras olarak bıraktığım, takmaya kıyamadığım çocukluk hazinemdir. Bir de stereoskopik dürbünleri unutmamalıyım. Her çocuğun hac hatıratında yer alan bu makine bizi uzak diyarlara götürürverirdi.

Belki düşündüğümüzden daha kolayca yakalarız yeniden Anadolu ruhunu. Bu vuslat yolunu çokça tefekkür edip gönül dünyalarında kurdukları hayallerle besleyenler var biliyorum. Hayallerimizi cesurca kuralım. Bir şeyi mesele edinirsek, onun peşine düşersek, eninde sonunda sonuç elde edilir diye düşünüyorum. Galiba günümüzde hacca gitmekten ziyade acaba haccın ruhunu yakalayabilecek miyiz diye endişe ediliyor. Bir ikinci vakti gün ortasında, hafif bir rüzgâr eşliğinde, salavatlarla, tekbirlerle, lebbeyklerle yollara düşmek nasip olur inşallah. Geleceğin yönü geçmişte saklı, yeter ki biz kapıyı açmayı bilelim. Artık ben de kendimi kemale ermiş hissediyorum. Geriye

dönüp baktığımda ahirete intikal eden büyüklerimi, bahçesinde kuyusu olan eski evimizi çok özlediğimi fark ediyorum. Gönlümde dinen fırtınalarla durgun denizlere doğru yol almanın huzuru içindeyim. Sanki her bir dalı çiçek açmış bir kiraz ağacının altında yorgun oturuyorum. Kimseye yetmemiş bana da yetmeyecek zaman biliyorum. Bende kalan yaşanmış, yaşanmamış hayallerim olacak. Çocukluğumuzda yürüdüğümüz yollar bizim hazinemiz. Her birimiz, kendisinin dahi saymadığı tüm toplamlardan oluşuyoruz. İnsan bildiği gerçekleri de duymak ister bazen. Geçmişin mirasını değerli kılmak için ona saygı duymalıyız. Gündelik hayatın telaşı hiç bitmiyor. Çağlayan ırmak gibi akıyor zaman. Yürekteki karmaşayı bitirmek için geçmişin renklerini iyi değerlendirmeli, kıymet bilmeliyiz. Yaralarımızda takılı kalmaktansa her gün yeniden filizlenen doğrularımızla çoğalmak lazım. Yoksa hayatla cebelleşirken güzellikleri kaçırıyoruz. Eskide kalan âdetlerimize dönüp bir bakmak gerek. Zira huzur çok uzaklarda değildir belki, her gün aradığımız değişim rüzgârı kendi yakınıımızdadır. Şahsi bir ibadete tüm toplumun caniyürekten katılması, eşlik etmesi bize çok şey anlatıyor. Yüreğimizin yurdunun sıcaklığı atideki köklerimizde saklı. Dinimiz, dilimiz, örfümüz, âdetlerimiz bizim en önemli yurdumuz.

SALİHLER ŞEHİRİ AKSARAY

■ Hatice ERDAL BUDAKOĞLU

*Helvadere vermiş suyu bağından,
Rahmetler fişkirir dört bir yanından,
Sinende gezinir insan huzurdan,
Duygusun gönlüme, yârsın Aksaray.*

*Somuncu Baba'nın mekânı, ili,
Yetmiş bin erenin kulağı, dili,
Kapında yetişmiş Bayram-ı Veli,
Mâbetsin gönlüme, yârsın Aksaray*

Yaşar Akbaş

Burası çoğunuzun yol üstü tabelası olarak görsel hafızasında bulunan bir konum ya da İstanbul'un ilçesi mi, dediği bir yer olabilir. Burası benim çocukluğumu dolduran doğal güzelliklerin, efsanelerin yeri. Gençliğimde ıslık çalan kavaklarında heyecan bulduğum, Somuncu Baba'nın

manevi ikliminde huzuru tattığım Ah-Saray'ım...

Aşıklı Höyük'te başlayan tarihi milattan önce 9000'li yılları bulan ve İpek Yolu üzerindeki ticaret merkezi olma vasfına sahip bu şehir, Romalıların zamanında Hristiyanların saklanmak için yer altı şehirleri inşa ettiği Güzelyurt-Gülağaç-

Sultanhanı

İhlara ve Manastır Vadisi'ni içine alan kiliselerin, hanların, hamamların, manastırların, kervansarayların, medreselerin çokça bulunduğu tarihî bir hazine.

Taşıdığı bu güzel ve bir o kadar iddialı ismine rağmen pek bilinmiyor ya da kelimenin tam anlamıyla eskisi kadar gözde değil. Düşünsenize adını öyle bir saraydan alıyor ki bu saray II. Kılıçarslan döneminde 1170 yılında inşa edilir. Kapısında iki büyük aslan heykeli vardır. Bu aslanların şehre giren kötü niyetli insanları ağızlarından çıkan ateş ile yakacağı rivayeti tüm etrafa yayılır. Uzaktan bakanlara bembeyaz görüldüğü için bu adı almış olan yapı şehre de isim olur. Sultan Kılıçarslan'ın Konya'dan sonraki ikinci başkenti bu şehir olmuştur. Surlar, kaleler, medreseler, zaviyeler, kervansaraylar ile gözde bir askerî üstür. Kazanılan savaşların ilk zafer kutlamasını yapıldığı özelleştirilmiş bir beldedir. Özelleştirilmiş diyorum çünkü Sultan burayı

hem çok sevmektedir hem de bu şehre kötülerin girişini yasaklayan bir ferman bile yayınlamıştır. Şehir; "Şehr-i Süleha" yani "Salihler Şehri" olarak anılır.

Aksaray, Selçukluların ardından İlhanlı, Danişmendli ve Karamanoğlu hâkimiyetinde kalmıştır. Kötülerden uzak tutulmaya çalışılması ile başlayan süreç onu erenlerin, Allah dostu evliyaların uğrak yeri yapmıştır. Belki de bu sebepten olacaktır ki halkın birçok başka yerleşkelerin kurulması Türkleştirilmesi-İslamlaştırılması için tabiri caizse öncü kuvvet olarak görev almıştır.

1470 yılında Aksaray'ı alan İshak Paşa, Fatih Sultan Mehmet'in emriyle halkın bir bölümünü İstanbul'a nakletmiştir. İstanbul'un Türkleşip İslamlaşma sürecinde iskânda değerlendirilmiş olan Aksaray halkı; bugün pek çoğu İstanbul'un Fatih ilçesi sınırları içinde kalan Aksaray, Çağaloğlu (Coğlakı), Ereğlikapı, Kurtuluş, Laleli, Ortaköy ve Sofular'a yerleştirilmiştir. İskânla gidenler yeni yerleştirildikleri yerlere Aksaray'daki mahalle isimlerini vermişler (Her biri Aksaray'da bugün bile hâlen mahalle veya ilçe adı). Bu iskândan sonra Aksaray'da kalanların yaşadığı semt, Kalanlar Mahallesi (Kalanlar) ismiyle günümüze kadar ulaşmıştır. Çok daha ilginç olan ise yine Aksaray halkının bir kısmının 1571 yılında Kıbrıs'ın fethiyle buraya yerleştirilmesidir.

Ağzıkarahan Kervansarayı

Cumhuriyet Dönemi'ne kadar Konya'ya bağlı olan Aksaray, 1920'de il olmasına rağmen, 1933'te vilayetiği lağvedilerek Niğde'ye bağlanmıştır, ta ki 1989'a kadar. Yedi ilçeden oluşan bu şehir aynı zamanda birçok kara yolunun kesişim noktasındadır. Bu durum şehri ziyaret etmenizi kolaylaştıran bir diğer etkidir. Bir ucunda Ankara, diğer ucunda Niğde ve Adana, bir diğer uçta Konya, Nevşehir ve Kayseri var. Tüm bu ulaşım ağlarının üzerinde ise restorasyonları tamamlanmış hâlde olan hanlar (Ağzıkarahan ve Sultanhanı vb.), kervansaraylar var.

Yüzünü Hasan Dağı'na dönmüş, iki büyük dinin, onlarca uygarlığın izlerini taşıyan; kavakların, söğütlerin, iğdelerin, asmaların bulunduğu, tarım ve hayvancılığı yapıldığı bu şehri şimdi beraber gezmeye ne dersiniz?

Bu şehre geldiğiniz andan itibaren her an bir tarihî yapı ile karşılaşabilirsiniz. Ama öncelikle şehrin ortasından

geçen Ulurmak'tan bahsetmek gerekir. Aslında Melendiz Çayı'nın uzantısıdır. İhlara Vadisi'ni de oluşturan bu akarsu, Tuz Gölü'ne dökülmektedir. Daha 40-50 yıl öncesine kadar küçük bir Venedik görüntüsü veren bu ırmakta sandallarla gezilip sefalar yapılmış. Gürül gürül akan suyun etrafında açık yazlık sinemalar, çay bahçeleri varmış. Mahalle aralarında ise küçük sulama amaçlı kullanılan kollarında neşeyle yüzen çocuklar oynamış. (Ben de bu zevki tadanlardayım.) Şimdiyse bu güzellik, etrafı örülü boş bir havuzdan ibaret. Mevsimlerdeki değişikliklerden mi yoksa israf edilen sudan mı bilinmez artık yeni nesiller için herhangi bir anlam ifade etmeyen kayık sefaları efsane niteliğinde kalakalmış.

Şehir merkezine dönüp oradan ilerleyecek olursak 1408 yılında Karamanoğlu Mehmet Bey tarafından yığma bir tepeye yapılan Ulu Cami karşımıza çıkar. Camiye batı cephesindeki Taç Kapı'dan girilir. Camide klasik Selçuklu mimarisinin izleri görülmektedir. Ardından biraz daha ileride, yürüme mesafesinde Kurşunlu Cami vardır. Bunların tam tersi istikamette ise restorasyonu tamamlanan Paşa Hamamı ve onun hemen yakınında Ulurmak'ın yanına yapılan Eğri Minareli Cami gelmektedir. Eğri Minare (30,6 m), 1221-1237'de I. Alaaddin Keykubat döneminde kızıl tuğladan yapılmıştır. 800 yıllık bu eser, zaman içerisinde eğilmemiş ustası tarafından bilerek eğik yapılmıştır.

Şehrin hemen her mahallesinde bir çeşme hayratı görmek mümkündür. Helvadere'den gelen tatlı suya bu yolla ulaşılmış bulunmaktadır.

Şehri çevreleyen Kılıçarslan Tepesi'nden muhteşem şehir manzarasını izleyebilir, tepede bulunan Kırkkızlar'ı ziyaret edebilirsiniz. (Burada Sultanın yazlığının kalıntılarını görmek mümkün).

Aslında hiçbir şehir rehberinin yazmayacağı, belki de gezilecek

Ulu Cami

yerler listesine hiç eklenmeyen bir yeri ilk defa bu şehre özgü olmasından dolayı tavsiye edeceğim: Ervah Kabristanlığı ve tabii ki girişinde bulunan asırlık “Kanlı Pelit”.

7000’den fazla evliyadan bahsedilen bu şehirde birçok türbe görmeniz mümkün ama Ervah Kabristanı’ndaki Somuncu Baba Türbesi ve Külliye’sinin yeri bambaşka. Ayrıca türbenin hemen yanındaki yerin altına doğru inen Çilehane’nin de bir bölümü ziyaretçilere açık. Kabristanın da çok ilginç bir havası var, bunu gelip hissetmeyen olmamıştır ve anlatılan bir çok mistik hikayeyi de duyabilirsiniz. Girişindeki devasa pelit ağacı ve kanlı olarak anılma hikâyesi ise heyecan ve ibret verici. Birkaç kez yerinden kaldırılmaya çalışılması ve sonunda yaşananlar da oldukça ilginç.

Eğer birkaç günlüğüne gelmişseniz bu şehre, yatılı kalma hakkınızı mutlaka Ziga Kaplıcalarında kullanın. Oraya doğru giderken sizi Genç Osman karşılayacaktır. Yolunuzun üzerinde bulunan doğa harikası İhlara Vadisi’ne inebilir (382 basamaklı bir merdivenle vadi tabanına iniliyor), daha ileride Peri Bacaları’nın başlangıç noktası sayılabilecek Selime’de konaklayıp piknik yapabilirsiniz.

Kalabalık geldiyseniz Belisırma’da suların üzerine kurulmuş masalarda kahvaltı keyfi yapabilir, daha sonra ise burada ziyarete açılmış olan yedi tarihî kiliseyi ziyaret edebilirsiniz.

Yol boyunca birçok köyde, tarlada ve çiftliklerde görmeniz mümkün olan ve sadece Aksaray’da bulunan özel bir cins köpek “malaklı”dan bahsetmezsek olmaz. Sivas kangaldan daha iri olan bu köpek, iriliğine rağmen son derece uysal ve koruma içgüdüsü olan bir çoban köpeği ama buna rağmen adı sanki çok da duyulmamış ya da tanıtılmamış, siz ne dersiniz?

Yemek konusuna gelince birçok yöresel yemek sayılabilir ve bunların bir kısmını çevre illerde de duymuşsunuzdur. Ancak “köpük helvası” başka. Hele de bu helvayı tahinle karıştırarak yerseniz tadına doyamayacaksınız. Ayrıca; Aksaray tava, soğan dolması, incelele tatlısı, tahinli sıkma Aksaray kurabiyesi diğer lezzetler arasında sayılabilir.

Evinize kalıcı bir hatıra götürmek isterseniz Sultan Hanı’na uğramanızı tavsiye ederim. Burada kök boyalar kaynatılır. (Hasan Dağı’ndaki bitkilerden elde ediliyor.) Yörenin yünlerinden elde edilen ipler bu boyalar ile kazanlarda kaynatılarak boyanır. Mavinin, kırmızının, siyahın en güzel tonunu bulacağınız bu yün iplerden Sultan Hanı halıları dokunur. Ayrıca

Türkiye’den ve dünyanın birçok ülkesinden getirilen tarihî halıların bakım ve onarımı da burada yapılmaktadır. Taşpınar beldesinde de yine beldenin adıyla meşhur olmuş yün halılar dokunmaktadır. Ayrıca Gülağaç sele sepeti, Güzelyurt çömleği de hediye olarak alabileceğiniz arasında yer almaktadır.

Aksaray, rüzgârlarıyla meşhur bir şehir. Yüzünüze, saçınıza her zaman dokunan bir el gibi; bazen sevecen, bazen öfkeli... Rüzgârı da alıp arınıza ağaçların arasından Hasan Dağı’na çıkmalı insan; orada Hasan Baba ile Ali Baba’nın efsaneleşmiş hikâyesini dinlemeli, şehri izlemeli, gezdiklerine ve gezemediklerine son bir bakış atabilmek için belki de...

Hasan Dağı

Ihlara Vadisi

HÜRREM SULTAN

Hayırsever Sultan

■ **Meryem DALĞIÇ**

Türk İslam Sanatları Daire Başkanı V.

Tarih; nice acı, tatlı, ihtişamlı, hadiseleri aktarır bize. Peki, ne kadarı hakikati yansıtır günümüze? Bazen taraflı, önyargılı, bazen de ideolojiler doğrultusunda aktarılan bilgilerle karşılaşırız. Bazen hakikat perdelenir, hadiseleri idrak etmek de zorlaşır. Bir türlü tamamlanamayan bir yapbozun parçası gibi daima bir şeyler eksik kalır. Oysa tarihe yön veren şahsiyetleri değerlendirirken onların da insani zafiyetlerinin, hedeflerinin, endişelerinin, korkularının olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca her çağın kendine münhasır siyasi, sosyoekonomik vb. farklı şartlarının bulunduğu dikkate alınmalıdır. Nitekim bu açıardan bakmak tarihi doğru anlamın yanı sıra döneme damga vurmuş kişilere haksızlık yapılmasını da engeller. Kuşkusuz haksız eleştirilere maruz kalan, acımasızca yargılanan kişilerden biri de cihan padişahı Kanuni'nin eşi, Hürrem Sultan'dır.

Lehistan'da Katolik bir papazın kızı olarak dünyaya gelen Hürrem'in, asıl adı Alexandra Lisowska'dır. Kırımlıların Ukrayna'ya düzenlediği sefer esnasında esir alınıp on dört-on yedi yaşlarında iken Osmanlı sarayına getirilir. Kendisine güler yüzlü olmasından dolayı Hürrem veya Hürremşah adı verilir. Sarayda iyi bir eğitim ve terbiyeden geçen bu genç kız, İslam'ı tercih eder. Kısa bir sürede zekâsıyla zarafetiyle Kanuni Sultan Süleyman'ın gönlünü fetheder. 1521'de Şehzade Mehmet'in doğmasıyla haseki ünvanını alır. İlerleyen yıllarda Mihrimah isminde bir kızları, ardından da Abdullah, Selim, Beyazıt ve Cihangir adında oğulları dünyaya gelir. Kanuni Sultan Süleyman ile Haseki Hürrem'in birbirlerine olan sevdaları dillere destandır. Padişah sefere çıktığında karşılıklı yazılan mektuplara, şiirlere yansır onların sevdaları. (Cahit Baltacı, "Hürrem" mad., *DİA*, c:18, s:498-500) Kimilerine göre padişaha büyü yaptırdığı kimilerine göre de entrikalarıyla Sultan'ı etkilediği iddia edilse de

aslında Haseki Hürrem Sultan; neyi, nerede, ne zaman, ne şekilde söyleyeceğini bilen iyi bir iletişimci ve zeki bir eş olarak çıkar karşımıza. (Nevzat Tarhan, *Evlilik Psikolojisi*, Timaş Yayınları, s. 75)

Hürrem Sultan'ın ismini tarihe yazdıran en önemli vasıflarından biridir hayırsever kişiliği. Üç kıtada kurduğu vakıflarla ardında birçok hayır kurumu bırakan Hürrem'in, yaptırdığı eserlerden ilkidir İstanbul'daki Haseki Külliyesi (1537-1539). Cami, medrese, mektep, imaret ve darüşşifadan oluşan külliye aynı zamanda Mimar Sinan'ın hassa başmimarı olduktan sonra yaptığı ilk eseridir. Yine İstanbul'da Kariye adıyla anılan tekkenin medreseye çevirilmesi ve Ayasofya civarındaki Çifte Hamam'ın inşa edilmesi, Tophane'deki Cihangir Camii, Hürrem Sultan'ın yaptırdığı hayratlardır. Böylece o, ilk defa başkentte çok sayıda eser yaptıran haseki sultan olarak geçer tarihî kayıtlara.

Hürrem'den önceki hanım sultanların, hayratlarını

taşra merkezlerine inşa ettiği görülür. Ancak o, imparatorluğun başkentliğini yapmış Edirne, İstanbul başta olmak üzere Konya, Ankara, Bulgaristan, Şam ve İslam dünyasının kutsal olan Mekke, Medine ve Kudüs şehirlerine de yayar hayır kurumlarını.

Kutsal topraklara duyduğu özlemlerle Mekke ve Medine şehirlerinde medrese, imaret ve ribatlar yaptırır. Ayn-ı Zübeyde su yollarının onarımını üstlenir; böylece, suyu kullanan hacıların dualarında daima hayırla yâd edilir kendisi.

Miracın ilk durağı, ilk kible Mescid-i Aksa ve peygamberler şehri Kudüs, her Müslüman'ın yüreğinde bir sevdadır. Gidilemezse dahi oraya hasenatlar gönderilmesi tavsiye edilir hadisi şerifte. (Ebu Davud, Salat, 14) Saray kadınları içerisinde bu topraklara ilk eseri yaptırmak da Hürrem Sultan'a nasip olur. Mescid-i Aksa yakınındaki inşa edilen imaret, cami merkezli olup 55 odalı bir tekke, han, hamam, medrese ve sebilden oluşan bir külliye'dir (1549-1557). Kudüs'te benzeri olmayan külliye, Filistin'de o güne kadar kurulmuş en büyük vakıf olan Haseki Hürrem Sultan Vakfı ile desteklenir. Külliye'nin masraflarının karşılanması için birçok köy ve geniş araziler, vakfa tahsis edilir. Yine vakfiyede detaylı bir şekilde hudutları çizilen çok sayıda, arsa, han, dükkân ve değirmen de vakfın gelirleri

arasında yer alır. (Şehri Kartal, "Haseki Hürrem Sultan Yapıları", İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, s.139-323)

Vakfın aşevinden her gün 400 fakir fukaraya, sabah ve akşam olmak üzere iki öğün yemek dağıtılırdı. Vakıf görevlileri ile vakfın yönetim ve denetimine ilişkin şartların kaydedildiği vakfiyede ne zaman hangi yemeğin pişeceği, kimin ne işi yapacağı, ücretleri ve çalışanların nitelikleri detaylıca belirtilmişti. Kuşkusuz o dönemde Kudüs'ün önde gelen sosyal yardım kurumu olan Haseki Sultan Vakfı, şehrin ekonomisini hareketlendiren dinamik bir kurum olarak da varlığını göstermişti. (Haseki Hürrem Sultan Kudüs Vakfiyesi, Tercüme: Osman Kesikoğlu, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları)

Mescid-i Aksa'nın Meclis Kapısı'na 100 metre yakınında inşa edilen Haseki Sultan

İmaret, geçmişten günümüze kesintisiz bir şekilde, savaşa rağmen hizmet vermeye devam ediyor. Varlığıyla bereketiyle savaş günlerinde Filistinlilerin bir nebze olsa yaralarını saran bu aşevi, Müslüman ülkelerden gelen zekât, sadaka ve yardımlarla ayakta duruyor.

Hayatı, birçok romana, tiyatroya konu olan Hürrem Sultan, ardında bıraktığı nice sadaka-i cariyeye ihtiyaç sahiplerine kol kanat gerdi. Kurgulandığı, anlatıldığı gibi sarayda entrikalarla dolu bir hayat sürmedi. Sahip olduğu makamı, imkânı en güzel şekilde değerlendirdi. Başta Haseki Külliyesi olmak üzere yaptırdığı bütün eserler için yüksek gelirli vakıflar bıraktı. 1558 yılında 53 yaşındayken bilinmeyen bir hastalıktan ötürü İstanbul'da vefat eden Haseki Hürrem Sultan, Süleymaniye Camii Haziresi'ne defnedildi.

TEZHİP: AKIL, KALP VE RUHUN ESTETİĞİ

■ Feyza TURİNAY ŞEN

*“Anladım işi, sanat Allah’ı aramakmış;
Marifet bu, gerisi yalnız çelik - çomakmış...”
Necip Fazıl*

Sanat; ruha söylenen şarkı, kalbin raksı ya da insanı hayret makamına yükselten estetik bir dokunuş, hakikat kapılarını açan bir biliş.

Tolstoy, “Sanat el işçiliği değildir. Sanatçının tecrübe ettiği duyguların aktarımıdır.” der. Aristoteles de “Sanatın amacı, varlıkların dış görünüşlerini değil, onların içsel önemlerini temsil etmektir.” diye tanımlar sanatı. Picasso, “Sanatın amacı, ruhu gündelik hayatın tozlarından temizlemektir.” diyerek sanatın metafizik tesirinden söz eder. Diriliş şairi Sezai Karakoç ise “Sanatçı yaratılanı değil, yaratışı taklit etmeye çalışmalıdır. Çünkü eser yaratılanın yani, nesne, durum, olgu ve olayların taklidi

oldukça değerden düşer; yaratışın her an yeni kalışındaki ve orijinal oluşundaki sırrı dile getirdiği müddetçe de yoğunlaşır.” tespitini yapmaktadır.

Çağlar boyunca sanatın pek çok tanımı yapıldı. Sanatçılar, filozoflar, düşünürler din âlimleri tarafından farklı anlatımlar, farklı yorumlar, farklı bakış açıları karşımıza çıkıyor. Bunlardan bazıları birbirine zıt, bazıları örtüşen, bazıları da hiçbirine uymayan! Yazan (anlatan) kişiler kendi bakış açılarıyla, kendi tecrübeleriyle, üyesi oldukları toplumların sosyolojik durumuyla, nihayetinde de kendi akli ve kalbî derinlikleriyle tanımlarlar sanatı.

Peki, biz bu açıklamaları okuyarak, irdeleyerek sanatın ne olduğunu kavrayabilir miyiz? Zannımca zor. Sanatı anlamak için ruhumuzla, aklımızla, kalbimizle hissetmemiz, onu hayat felsefemiz hâline getirerek özümsememiz gerekmektedir.

Van Gogh’un *Yıldızlı Gece*’sine bakarken veya Mozart’ın bir bestesine denk geldiğimizde, Mimar Sinan’ın bir eserini ziyaret sırasında veya Dede Efendi’nin mahur bestesini dinlediğimizde, hayranlıkla Şahkulu’nun yapraklarına bakıp ecdattan kalan kuş evlerini izlerken, Ali Üsküdarî’nin çiçek demetlerinin zarafetine hayran kalıp Kara Memi’nin desen ve renk zenginliğinin içinde kaybolurken, Yahya Kemal’in “Dönülmez Akşamın Ufkunda” şiirini okuduğumuzda veya Nazan Bekiroğlu’nun *Yusuf ile Züleyha*’sında ifadenin büyüüne kapılıp kendimizi kaybettiğimizde, başımızı kaldırıp gökyüzünde her an başka bir güzelliğe bürünen bulutları izlerken ya da yere bakıp minicik bir çiçeğin içindeki katmanların ve renk cümbüşünün içine çekilirken hissettiğimiz olmalıdır sanat.

Sanat, kalbin hayretten hayrete düşmesi belki de. Baktığımız, dokunduğumuz, işittiğimiz güzelliklerin insan beyninde anlam kazanmasından daha ötede, ruhta yer etmesi, bize küçük bir kalp çarpıntısı olarak dönmesi, bu inceliklerin insan eliyle yapılsa bile Allah’ın ona bir güzellik haşmeti bahşettiğinin bilinmesi

ve nihayetinde de "Boyası Allah'inkinden daha güzel olan kimdir?" (Bakara, 2/138) ayetiyle tefekkür edilmesi. Sanırım bütün sanat dallarının insana kazandırdığı estetik haz bu olsa gerek...

Özünü tam olarak bilemesek bile kendini ifade etmek, kalıcı bir eser meydana getirmek, ayrıca iletişim kurmak için olmalı, ilk çağlardan beri insanlar mağara duvarlarına, kayalara izler bırakmışlardır. Bunların sanat hüviyetine yükselmesi tam olarak ne zamandır bilinemez. Fakat konumuz olan Türk süsleme sanatlarına ve tezhibe ilk kez Orhun Kitabeleri'nde, ressam manasına gelen "bedizci" tabiriyle denk gelmekteyiz. Fiziki olarak ise sekizinci yüzyılda Uygurlardan kalma bazı eşyalarda tezhibin ilk örneklerini görmekteyiz.

Buradan anlaşılmaktadır ki Türkler, tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren, kendi kimliklerini ve inanışlarını estetik olarak ortaya koymuşlardır. Orta Asya'dan göç eden atalarımız, uğradıkları coğrafyaların kültürlerini de kendi potalarında harmanlayıp Türk kültürüne has estetik tesirler üreten çeşitli sanat yapıları oluşturmuşlardır.

Türklerde sanat kısıtlı kullanım alanı olan, seçkin sınıflara hitap eden bir olgu değildir. O, daima hayatla iç içedir! Kadim zamanlardaki çadır bezemelerine, kilimlerdeki

Tezhip uzun bir yolculuktur. Yolun öğrettiği, her yolcuya göre değişebilir. Değişmeyen öğretisi ise ortaya çıkardığımız eserin, "el Müsavvir" isminin tecellisi ile bize bahşedildiğini kavramak, dolayısıyla asıl sanatkârın Allah olduğunun bilincine ermektir.

motiflere, mezar taşlarına bakıldığı zaman, günümüzde kullandığımız motiflerin nerelerden geldiğini çıkarabiliyoruz. Ayrıca her motifin, her ilmeğin, her bezemenin bir manası vardır. Yeni gelini ve yaşlıyı anlatanlar ayrı, hastayı anlatanlar ayrı, evlenmek isteyen genci veya çocuklu kadını anlatan motifler ise daha bir ayrı.

Tarihî göçlerle beraber diğer milletlerle yolu kesişen Türklerin, İslamiyetle tanışması neticesinde Türk kültür sanatı daha bir ruh ve kimlik kazanmıştır. Çirkinin güzel, güzeli daha güzel yapmanın yolunu keşfetmişler, bu anlayışla da Kur'an-ı Kerim ve yazma eserler süslenerek Türk İslam kültür ve medeniyeti büyük şaheserlerle tarih sahnesinde boy göstermeye başlamıştır.

Müslümanlıkla ilk tanışan devlet olan Karahanlılardan

itibaren Türk İslam sanatlarında dönemlere kapılar aralanmıştır. Selçuklu Dönemi bize bol bol geometrik tasarımlar sunmaktadır. Osmanlı Dönemi'nde bilhassa Fatih zamanında ise Özbek asıllı Baba Nakkaş, saray nakkaşhanesinde şahsına has özgün eserler meydana getirerek kendi üslubunu ortaya çıkarmıştır. Yavuz Sultan Selim tahta çıktığında Tebriz asıllı sanatçı Şahkulu, saray nakkaşhanesinde, büyük yeniliklere imza atmıştır. Şahkulu'nun "saz yolu üslubu" hâlâ sevilerek çalışılmaktadır. Ağa Mirek İkinci Bayezid döneminin en ünlü tezhip üstadıdır. On altıncı yüzyıl Kanuni dönemine damga vuran müzehhip ise meşhur Kara Memi'dir. "Muhibbi Dîvânı" onun başyapıtları arasında yer almaktadır. Sanat, bir toplum içinde yaşadığı devrin aynasıdır. Sanatına bakarak o toplum hakkında okumalar, yorumlar yapmak mümkündür. Nitekim on altıncı yüzyıl olarak anılan dönemde bol altınlı zeminler ve altın üzeri çiçek motifleri çok kullanılmıştır. Kanuni ile âdeta şahlanışa geçen imparatorluk, sanatta da büyük bir ihtişama mazhar olmuştur. Günümüzde de pek çok hoca atölyelerde bu üslubu devam ettirmekte, usta çırak ilişkisiyle dönemin inceliklerini ve özelliklerini talebelerine aktarmaktadır. Üçüncü Ahmet'in tahta çıkışıyla başlayan Lale Devri'nde tezhip sanatı da Batı'dan etkilenmiştir. Dönemin parlayan yıldızı

Ali Üsküdârî, çok yenilikçi teknikler kullanmış, ilk defa kullanılan natüralist çiçek demeti tasvirleriyle tezhip sanatına farklı bir yön çizmiştir. Kendisine İkinci Şahkulu da denilmektedir. Bu dönemde “rokoko” dediğimiz Avrupai tarzda bezemeler başlamış, sanatta geleneksellikten uzaklaşmıştır. Selçuklu ve Fatih döneminde hafif tombul ve küt olan motifler, on altıncı yüzyıl döneminde biraz uzamış ve incelmış, Lale Devri’nde ise özellikle Rumiler daha bir incelmış, uzamış, devre rengini veren laleye benzemeye başlamıştır. Üçüncü Selim döneminde Devlet matbaasının kurulmasıyla saray, klasik tarzda süslemeleri talep etmeyi bırakmış, bunun neticesinde de saray nakkaşhanesi çökmüştür. Bu dönemden sonra sanatçılar bireysel çalışmalara başlamış, bir nevi günümüzdeki atölyelerin temelleri atılmıştır. Osmanlı’nın son döneminde yaşanan savaşların tesiriyle, tezhip sanatı âdeta bitme noktasına gelmiştir.

Bu çöküntüden Süheyl Ünver, Muhsin Demironat, Rikkat Kunt gibi hocalar vasıtasıyla kurtulan, klasik sanatlar arasında müstesna bir mevkiye bulunan tezhip, günümüze kadar taşınabilmiş, pek çok üniversitede açılan bölümlerle de yerini sağlama almıştır. Günümüzde ise akademik ayağı ve usta çırak ilişkisiyle işleyen atölyelerde büyük bir şevkle hayatietini sürdürmektedir.

Bu arada tezhip sanatında kullanılan desen ve kompozisyonlara çeşitli

simgesel anlamlar yüklenmektedir. Kullanılan mavi renk sonsuzluk ve huzuru; altın güneşi; “hatâî”, “penç” gibi yuvarlak çiçekler dünyayı; motiflerin desen içindeki devamlı tekrarı hayatın sürekliliğini anlatır bize. Bu açıdan bakıldığında derin bir felsefe ve ruh zenginliği sunan tezhip, madde ile mananın, akıl ile inancın, beden ile ruhun muhteşem bir uyumudur.

Genelde her sanatın, özelde ise tezhibin akliselim, kalbiselim ve zevkiselimle birleşerek zarif eserlere dönüştüğüne şahit oluruz. Tezhip, her motifle, her yaprakla, her çiçekle tamamlanan, değişen ve dönüşen eser sebat etmenin güzelliğini de sunar bize. Genellikle sabırla ilişkilendirilir fakat zannımca asıl sebat işidir. Çünkü tezhipte de hayat gibi inişler çıkışlar yükselişler düşüşler var. Bize düşen ise sebatı bırakmamak, pes etmemek, onu azimle sonuna kadar götürmektir. Ve bu sebat ile biten her eserle birlikte, zihnin güçlenip gönlün genişlemesi, kalbin rahatlaması da alacağımız en güzel mükâfattır.

Cünümüzün yeni moda tabirlerinden biridir “an’da kalmak”. Tezhip tam da bunu sunmaktadır bize. Bezenen tablo ile hemhâl olmaya başlayınca ne geçmişin yorgunluğu ne geleceğin kaygısı uğrar ruh dünyamıza. Süslenen hatların manevi iklimi sarar bizi. Hilye veya hadis ise hat, salavatlar eşliğinde, Peygamber (s.a.s.) sevgisi tüter bağrımızda. Süslenen Âyetü’l-

kürsî veya nazar ayetleri ise korunup muhafaza edildiğimiz tüm hissiyatımızı kaplar, İnşirah suresini süslediğimizde gönlümüzün genişliği arşa çıkar âdeta. Kelime-i tevhidde ise her fırçamızda iman tazeleyip esmâ-i hüsnâda o isimlerin hikmetleriyle hemhâl oluruz. Allah lafzında ise tezhibimiz, her dokunuşta Allah’ın yarattığı renklerin güzelliğine dalıp kalbimizde bir zikir olur Rabb’imizin adı. Bulut motifyle gökyüzünün renkten renge bürünerek bize sunduğu şölenin seyrine kapılıp, “çintemani” motifinin Osmanlı’da güç, refah ve başarı sembolü olduğunu bilerek ecdada Fatihalar göndeririz. “Münhani” deseniyle Selçukluyu yâd ederiz. Lale tararken Allah’ın teklifini bilip, gül tararken Peygamber kokusu duymak isteyen gönlü gülle teskin edip karanfilde ümmetin selametine dualar ederiz. Elimizde tezhiplenen işimiz âdeta ukba ve dünyayı birleştiren bir esere dönüşürken o an bize kalan ne geçmiş ne gelecektir. Sadece süslediğimiz yazının manevi iklimiyle kuşanıp motif ve renklerin anlattıklarını dinleyerek minicik bir çiçeğin renklenmesinin ruha şifa oluşuna, gönle sürür bahşetmesine şükretmekten başka ne olabilir?

Velhasıl, tezhip uzun bir yolculuktur. Yolun öğrettiği, her yolcuya göre değişebilir. Değişmeyen öğretisi ise ortaya çıkardığımız eserin, “el Müsavvir” isminin tecellisi ile bize bahşedildiğini kavramak, dolayısıyla asıl sanatkârın Allah olduğunun bilincine ermektir.

ŞEHİRLERİN *Şehrine Doğru*

Büyük Yolculuk / Le Grand Voyage / The Great Journey Filmi

■ İshak KOÇ

Hayat bir yolculuktur. Kısa ya da uzun bir ömür boyunca devam eden yolculuk; sergüzeşt, serencam, serüvenlerle doldurulur ve maceraların niteliğine bakılmaksızın nihayete erer. Kimi birkaç sayfalık sinopsis kadar kimi uzun metraj bir film kadar kimi de kurgusuz, senaryosuz, doğaçlama denebilecek bir hayat yaşar. Ömür kesitleri kadraja alınmayan, çerçevenemeyen, plana uymayan yol hikâyesi gibidir. Söz konusu yolculukta da bir yere alışmak, durup dinlenmeyi ummak, geçiciliği unutmak, anlamdan ve olmaktan uzaklaşmayı

getirir. Bir kez doğunca kaçınılmaz olarak ölüme doğru yol alırken yön tayin etmek, yüzü bir cihete doğru çevirmek, yönelmek iktiza eder. İnsanların bir kısmı merkeze, insanlığın kâbesine, gerçeğe yönelir; gayrisi kendi tercihleri doğrultusunda başka taraflara döner. Bir kible tanımı yapılmış olsun ya da olmasın, her halukârda yöneliş söz konusudur ve içine doğulan yolculuk hâli bilinsin bilinmesin, insan mutlak olana doğru yol alır.

Büyük yolculuk... Topraktan insana; insandan toprağa, doğumdan ölüme doğru... Daha somut hâliyle kalbe, Allah'ın evine doğru... Beşeriyetin büyük yolculuğu geniş anlamda dar-ı bekaya irtihal diye tanımlanabilir. Bir o kadar mutlak olan hakikate yöneliştir. Başka bir gerçeklik, İslam olmak itibarıyla emir doğrultusunda hilkate dönmek, kendini bulmak... *Büyük Yolculuk / Le Grand Voyage* isimli 2004 yapımı filmde İsmail Ferroukhi, herhâlde buna benzer bir akıl yürütür. Hac için çıkılan yolu, insanın kendini tanıması, anlamlandırması ve olgunlaşması seyrine çevirir.

Fransa'nın güneyinde yaşamakta olan Fas asıllı baba figürü (Mohamed Majd), artık zamanıdır deyip haccını yapmaya karar verir. Hac yolculuğu için seçtiği vasıtalar, yine inancına dayalıdır: "Okyanus suları buharlaşırken arı hâle gelirler. İşte bu yüzden;

at yerine yürüyerek, araba yerine at sırtında, gemi yerine arabayla, uçak yerine gemiyle hacca gitmek en makbulüdür." Kendince gayet bilinçli hacı adayı, yolun meşakkatine katlanmak itibarıyla arınmayı umar. Bu sebepten yolculuk için vasıta olarak düşük modelli bir otomobil, yoldaş olarak da oğlunu seçer. Alabildiğine seküler bir ortamda büyümüş oğul Reda (Nicolas Cazalé), böyle bir yükü göze alamaz ancak kendisinden daha seküler bir hayatın kurbanı kardeşi Halid, aşırı sarhoşluk sonucu kaza yapıp hapse düştüğünden çaresiz kabullenir. Film boyunca adı hiç anılmadığı için baba figürünü canlandıran oyuncu diye bilinen hacı adayı, filmin tüm yorumlarında, eleştirilerinde, değinilerinde geçtiği şekliyle (küçük tripler, blöfler ve kaptisler dışında) tutucu, bağınaz, gerici falan görünmez. Belki iki oyuncu arasında replikler ve mimiklerle şekillenen diyalogu, baba sabrının olası ihtimallerini göz önünde bulundurarak okumak gerekir. Gerisi bu ilginç Hicaz yolculuğunda baba oğul çekişmesinin psikolojik çözümlenmeleri, aşılan memleketler ve karşılaşılan insan tipolojisi itibarıyla sosyolojik çıkarımlar ve bir yol hikâyesinde görülebilecek sorunlar üzerinden senaryolaşmış maceradır. Fransa'dan başlayan bu büyük yolculuk; İtalya, Sırbistan, Hırvatistan, Bulgaristan, Türkiye, Suriye, Ürdün

üzerinden Suudi Arabistan'a ulaşmak üzere bir rotadır.

Ortada, Yahya Kemal'in Orta Doğu coğrafyasında dolaşarak söylediği muhteşem şiiri "Yol Düşüncesi"nin sadece "Bu gözlerim, medeniyetlerin bıraktığını / Beş on yıl önce, görür müydü böyle taş yığını? / Bugünse yeryüzü hep madde, her ufuk maddî / Demek ki âlemin artık göründü serhaddi." (Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 2010, s. 47) dizelerinden yansıyan insicam vardır. Filmin yapı sökümsel satır aralarına ayrıntılıca girmeksizin çarpık kentleşmeden sanayileşmeye, ekonomiden kültürel dinamiklere, elbette sosyoloji ve toplumsal teamüllere değinildiğinden çok daha fazla dilsel olarak dinsel alana eğilmek gerektiği söylenmelidir. Yaşamı, eylemi ve inancıyla geleneksel bir baba figürü karşısına modernitenin figürü olarak oturtulan Reda, zamanla muhatabının mistik etkisine kapılmaktan kendini alamaz. Ve üstelik bu durum romantik yahut duygusal bir düzlemde de cereyan etmez. Pekâlâ gerçekliğin içinde, uzak düşülen babanın dünyasına ve inancın hayata mütekalibiyetine kayıtsız kalmak inatçılık sayılır. Yalnızca babanın ölümünden duyulan üzüntünün, genç kahramanın olgunlaşma sürecine etkisi, asıl amaca dönük söylemi basitleştirir.

Bir başka hafifsenecek kurgu; Fransa vatandaşı bir Faslı, canı istediğinde ve dilediği vasıtalarla hacca gidebilir mi? Bu, o kadar kolay olmasa gerektir. Ancak bunun böylece halledilebildiğinin gösterilmesi, yapımın finansmanında Fransa desteğinden yararlandığının ifadesi olsa gerektir. Hem de 1960 sonrası ulusallaştığı görülen Fas sineması ve genel olarak Mağrip sinemasının istisna yönetmenleri Avrupa eğitimidir. Bu yönetmenler filmlerini yerel salonlardan çok yabancı festivallerde gösterim şansı bulur. (*Dünya Sinema Tarihi*, Ed: Geoffrey Nowell – Smith, (Çev: Ahmet Fethi), Kabalcı Yayınları, İstanbul 2008, s. 760) Hac konusunda ise Fransa'da belki şartlar diğer ülkelere göre daha kolaydır ama özellikle şimdiki zamanda işaret edilen güzergâhta kara yoluyla hacca gidilemeyeceği de herkesin malumudur. Zira sınırlar vardır. Kontenjan yahut somut ülke sınırları görünürde ülkeler arası geçişi güçleştirirse de zihinlere yerleştirilen soyut sınırlar insanoğlunun bir yerden bir yere geçişini, dilediği yerde yaşayabilme olanağını, hasbelkader bir memlekette bulunuşunu kısıtlar. Ve elbette hakikatte olduğu gibi filmsel açıdan da dikkate alınması gereken yargı; sınırlar ancak yoksulları, güçsüzleri, imkân bulamayanları sınırlar. Gayrısı zaten Thomas Hobbes'un "Homo homini lupus / İnsan insanın kurdudur." sözüne

kulak asmayıp insanı yurt bilmenin, yurt edinilen toprakları da insan dolayısıyla, insan için ve insanla imar edenlerin kaderidir. Nitekim yol boyunca karşılaşılan, memleketlerin değil insanların karakteristiğidir. Bir nevi sosyolojik (baba–oğul arasındaki gerilimler dolayısıyla da psikolojik) resital sunulur da çerçevelenen görüntüler itibariyle bunun köşeleri belirlenmez. Yani yönetmenin bakışıyla kişiselleşen episodların yerleşik sosyoloji kuramlarına oturması beklenmez. Gel gör ki kendisi de Fas asıllı bir Fransız vatandaşı olan yönetmen, doğuya doğru yol aldıkça toplumlara oryantalistçe bakmaktan kendini alamaz. En azından yolculuğun Türkiye ve Suriye kısımları için bunun böyle olduğu söylenmelidir.

Yol filmleri izleyici açısından keyiflidir. İmkân bulup gidemediği yerlere gitmek, asıl yüzünü yolda gösteren yoldaşlarla ânı paylaşmak, görsele sığdırılan harekete zihin ve gözle iştirak etmek gibi... Yahut da menzile, finale, finişe ulaşan; eriştiği yerde sanata, hayata, insana dönük anlam arayan izleyicinin içsel doyumunu sağlayan bir serencam... Bilindik yerli yapım komedilerde, menâsikin ziyaret olanı için (umre ibadeti için); "Zamanında gidilecekti, gidemedik." repliğinin gençlerde –internetin sosyal sayfalarının büyüyle büyüyen çocuklarda– dahi karşılık bulduğu türden bir gerçeklik... İşte bu konunun,

haccın belki her anının yeniden ve tekrar tekrar kayda alınması kadraja sığdırılması, sinemaya aktarılması gerekir.

Standart hac yolculuğu için yapılmış eğitsel video parçası, belgesel ya da tanıtım filmi pek sinematografik görünmez. Dolayısıyla bir ibadeti yerine getirmek için niyetlenenler dışında alıcısı, izleyicisi, meraklısı da bulunmaz. Bu ilgi uyandırmama durumu, sinemanın ya da sinemacının uygulaması gereken ilkeler gereği değildir ama belgeselin sanatsal karşılıkları beyaz perde için her daim sorgulanır. Nihayet seyirci, kurgulanıp kadraja alınmış, sürükleyici olduğunu varsaydığı bir dramının etkisi altına girmeye çok daha yatkındır. Kuşatıcı bir öykü ve yarı akademik bir makale ya da deneme ayrımı gibi... Öykünün edebiyat adına ifade gücüyle herhangi bir yazınsalın okuyucudaki kalıcılığı gibi... Anlamsal bütünlük, sürükleyicilik, kavrayıcılıktan öte sanatçının hikâye anlatma kabiliyetinin muhataplardaki yansıması gibi... Gerçi hac ibadetinin belgesel formunda gerçeği de gösterilse izleyici ve uygulayıcı için, içinde bulunduğu vaziyetin imkân ve şeraiti değişmez. Namaz görüntüsünün gösterip yaptırma bağlamında namaz kılmayı karşılamadığı gibi hac yolculuğunun meşakkatli ya da gayet keyifli görüntüsü hac yapmanın hazzını izale etmez.

Mistik bir bakış açısıyla yola çıkmak, zamanla aynı yere dönüşü getirir. Muhtemelen

sufizmin felsefeyle birazcık örtüştüğü yer de bu açıdır. Çeyrek asır evvel bir radyo programında İhsan Fazlıoğlu'nun "Bir an evvel yola çıkmalı... Yola İstanbul'dan çıkmalı... Dahası İstanbul'a dönmek için çıkmalı..." şeklinde tarif etmeye çalıştığı döngü, bu varsayıma yorulabilir. Ya da herhangi bir yorum gerekmez insan, çıktığı her yolun yoruculuğunu, meşakkatini, zorluğunu, yaşadığı hayatın romantik yanlarına değil de geçiciliğine dayandırır. Nihayet her yolculuk geçicidir ve insan, emekli olduğunda rahata ereceğini umanlar gibi mukim olacağını bildiği bir başka âlemde ilelebet rahata ereceğini umar.

Sinema tarihinin fin / cut / the end / son'a dair klişesi "Ve sonsuza dek mutlu

oldular." yerine yönetmen, ismini bağışlamadığı başrol oyuncusunun sonsuza doğru mutlu mesut gittiğini belirtmenin sanatını yapar. Kutsal topraklarda bıraktığı oğul ise filmin sonunda gerçeklik algısının dışına taşıp bir aydınlanma, epifani yaşamaz. Tüm yolculuğu birlikte geçirdikleri külüstür aracı satıp eline geçen meblağdan ihtiyaç sahibi olanın hakkını vermesi gerektiğini öğrenmiş, yeryüzünün bu tür küçük hareketlerle devindiğinin farkına varmış görünür. Belki babasını bir başka âleme götüren iştiyaka iştirak etmemiştir ama bu istemeden girdiği yolculuk, her yaşayanda fark edilebilecek kadar onu da öldürür. Belki amaç sadece budur. Hac, öldürür, olgunlaştırır.

Orijinal İsmi

Le Grand Voyage

Süre

1 saat 48 dk

Tür

Dram

Yönetmen

Ismael Ferroukhi

Senarist

Ismael Ferroukhi

Yapımı

Fransa, Fas

2004

SÜRDÜRÜLEBİLİR GELECEK İÇİN ÇEVRE EĞİTİMİ

■ Şule TÜZÜN

Çevre bilinci, insanın doğa ve yeryüzüyle olan bağlarını keşfetme ve bu bağları anlama sürecidir. Oluşturulan bu bağlar, insanın tabiatla sadece fiziksel bir etkileşimi değil, aynı zamanda manevi bir deneyimdir. Çevre bilinci, insanın tabiatı varoluşun bir parçası olarak görmeye ve ona karşı bir sorumluluk duygusu geliştirmeye teşvik eder. Çevre bilinci ve eğitimi, günümüzde giderek artan çevresel sorunlar karşısında toplumun bilinçlenmesi ve

harekete geçmesi açısından hayati öneme sahiptir. Doğanın korunması, sürdürülebilir bir gelecek için küresel bir sorumluluktur ve bu sorumluluğun bilincinde olan bireylerin yetiştirilmesi, çevre eğitiminin temel hedeflerindedir. Ancak çevre bilincinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir yaşamın sağlanması için etkili bir eğitim stratejisinin benimsenmesi gerekmektedir. Bu noktada, bireyin doğayla olan bağı

büyük önem kazanıyor. Çünkü tabiatla bağı kuramayan insan, onu korumanın da anlamını kavrayamıyor.

Günümüzde konfor alanından çıkmayan insanın âdeta hizmetçisi hâline gelen tabiat tahrip olmanında ötesinde kendini tüketmeye başladı. İnsan doğaya ihtiyaç duyan bir canlıyken ondan uzakta ve ihtiyacı yokmuş gibi tavır takınarak hoyratlığına devam ediyor. Son yıllarda ülkemizde ve dünyada en öncelikli çözülmesi gereken konuların başında gelen çevre konusu ilgililerini eğitim yoluyla

çeşitli stratejiler geliştirmeye teşvik etti. Bu nedenle, çevre bilincinin geliştirilmesi ve çevre eğitiminin yaygınlaştırılması kaçınılmaz bir gereklilik hâline geldi. Çevre eğitimi, sadece bilgi aktarımından öte, bireylerin doğayı anlamalarını, ona duyarlı olmalarını ve doğal kaynakları korumak için harekete geçmelerini sağlamalıdır. Bu noktada, etkili bir çevre eğitimi stratejisi, bilimsel temellere dayanan, toplumun her kesimini katılıma teşvik eden içerikte olmalıdır.

Çevre bilinci oluşan toplumlar, sadece doğal kaynakları korumakla kalmaz, aynı zamanda insanların birbirleriyle ve doğayla olan ilişkilerini daha derin ve daha anlamlı bir düzeye taşır. Bu toplumlar, sürdürülebilirlik ve adalet ilkelerini temel alarak hareket ederler. Çevre bilinci, bireylerin kendi yaşamlarıyla tabiatın yaşamını uyumlu hâle getirme sorumluluğunu kabul etmelerine olanak sağlar.

Ayrıca çevre bilinci olan toplumlar, bilgi ve eğitimle beslenen bir zihniyet geliştirirler. Bireyler, çevresel sorunların kaynağını anlamak ve çözüm yolları bulmak için sürekli olarak bilgi arayışı çabası içindedirler. Eğitim kurumları, çevre bilincini yaygınlaştırmak ve sürdürülebilirlik ilkelerini benimsetmek için önemli bir rol oynar.

Türkiye’de çevre bilinci, giderek artan bir öneme sahip olmakla birlikte, hâlâ gelişme ve yaygınlaşma sürecini devam

ettirmektedir. Doğal güzellikleri ve çeşitliliğiyle zengin bir coğrafyaya sahip olan ülkemiz, çevre bilincinin yaygınlaştırılması açısından büyük bir potansiyel taşımaktadır..

Bu bağlamda, Türkiye’nin çevre bilinciyle ilgili önünde hem büyük fırsatlar hem de önemli sorumluluklar bulunmaktadır. Genç nüfus yoğunluğunun fazla olması çevre bilinci eğitimlerinin karşılığını bulması açısından umut vad ediyor. Çevre bilincinin artırılması için eğitim kurumlarının yanı sıra medyanın, sivil toplum kuruluşlarının da etkin rol oynaması gerekmektedir. Toplumun her kesimine yönelik bilinçlendirme ve farkındalık artırma çalışmaları, sürdürülebilir bir çevre bilinci için gereklidir.

Geleceğin sahibi olan çocuklarımıza çevre bilinci eğitimi vermek, onları çevreye duyarlı bireyler olarak yetiştirir. Çocuklar, tabiatı, yaşamın temel kaynağını, iç içe geçmiş ekosistemleri ve insanın doğayla olan derin bağlarını keşfederken aslında tabiatın kendileriyle beraber ve birlik içinde olduklarının farkına varırlar.

Çocuklara çevre bilinci eğitimi vermek, onları sadece dışsal çevresel faktörlerle değil, aynı zamanda içsel deneyimleriyle de bağlantı kurmaya teşvik eder. Tabiatın sessiz diliyle

konuşmayı öğrenirken içlerindeki derin duyguları keşfederler. Bu deneyim, onların empati yeteneklerini geliştirir ve doğayı sadece tüketilmesi gereken bir kaynak değil, aynı zamanda bir yaşam ortağı olarak görme bilincini oluşturur. Doğanın sınırlı kaynaklarını korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak için sorumluluk alabilen çocuklar aynı zamanda toplumsal bir değişimin de habercisi konumundalar.

Sonuç olarak, insanın doğaya ve diğer canlılara saygı duyması; onların haklarına ve yaşam alanlarına zarar vermemesi gerektiğini öğreten çevre bilinci ve eğitimi, toplumların adalet temelinde şekillenmesine katkıda bulunan önemli araçlardandır. Bu durum insanı çevresine karşı daha duyarlı ve sorumlu bir birey hâline getirir. Gelecek nesillerin refah içinde yaşamalarını sağlamak için çevre bilincini yaygınlaştırmak ve çocuklara etkili bir şekilde öğretmek büyük önem taşımaktadır. Bu noktada, toplumun tüm kesimlerinin iş birliği içinde hareket etmesi gerekmektedir.

Bir Zamanlar Televizyon ve Telefon

Seher MERİÇ

“Hadi kızım artık televizyonu kapat ve yat.”

Bu cümleyi sadece cumartesi akşamları duyardım. Çünkü diğer akşamlar en geç dokuz buçukta yatmış olurduk. TRT'nin tek kanal olduğu zamanlarda yayın bittiğinde ekranda daire ve karelerden oluşan bir görüntü ve sürekli “dızzz” diye bir ses gelirdi. Öyle şimdiki gibi sürekli bir yayın yoktu benim çocukluğumda. Ve tabii ki uzaktan kumandalar yerine biz çocuklar vardık. “Kızım haydi şu televizyonun sesini biraz aç.” ya da “Hadi kapativer şu televizyonu.” denirdi.

Şimdilerde artık pek de rastlamadığımız tüplü televizyonlar bulunmaz nimetti. Annemler televizyon ilk çıktığında almışlar. Bu yüzden konu komşu hem ziyaret hem de meraktan akşamları bize gelirmiş. Akşam belirli saate kadar yayın yapan televizyon kapatıldıktan sonra evin kadim cihazı radyo açılırmış. Televizyon gelmeden evvel evin

en kıymetlisi olan radyoların pabucu biraz dama atılsa da özellikle akşam saatlerinde yayınlanan radyo tiyatrosu ev halkını bir araya toplarmış.

Bizim ilk televizyonumuz siyah beyazmış. Ama benim çocukluğumda renkli televizyonumuz vardı. Televizyonla ilgili en güzel anılarımdan ilki hafta sonlarının sabah saatleridir. Bütün ev ahalisinin uyuduğu saatte annemin diktiği pazen pijamam ve sırtıma giydiğim bir hırka ile televizyonun başına gider ve kocaman düğmesini -azıcık sertçe basarak- açardım. Öyle ekran hemencecik gelmezdi. Önce hafif hafif cızıltılar duyulurdu. Annemin dediğine göre önce tüp ısınmış. Sonra görüntü karaltı şeklinde gelirdi. Kısa bir zaman sonra da normale dönerdi. Evet şimdi çizgi filmlerimi seyredebilirdim. Halının üzerinde bağdaş kurup pür dikkat televizyon seyrederken bedenim evde ama ruhum çizgi film karakterlerinin yanına giderdi.

Çizgi filmlerin bitmesine yakın ev ahalisi de uyanırdı. Yatakların toplanması, kahvaltının hazırlanması sırasında bir gözüm hep televizyonda olurdu. Hafta sonlarının en değişmezi, sabahları seyrettiğimiz kovboy filmleriydi. Çocuk aklımla bile sabah kahvaltısını tarhana çorbası ile yapan bir milletin neden sürekli bu yabancı filmleri seyrettiğini düşünürdüm. Gün artık dönerken akşam haberleri başlardı ki buna dedem “akşam ajansı” derdi. Bu aynı zamanda akşam yemeğinin de habercisiydi.

Televizyon evimizin bir ferdi gibiydi. Çoğu evlerde televizyonların muhakkak bir örtüsü olurdu. Örtü deyip de geçmeyelim lütfen. Özel olarak dantel örtüler serilirdi. Evde temizlik yapılırken nazikçe tozu alınırdı.

Bu kadar özenli davrandığımız bu cihazlarımızda görüntü ile ilgili sıkıntılar yaşadığımızda ise sağına ya da soluna şöyle avucumuzun içiyle şiddetli

bir tokat atardık. Evet, inanmayacaksınız ama bu tokadın etkisiyle görüntü düzelirdi.

Çocukluğumun bir diğer teknolojik gelişmesi de telefonlardı. Hani şimdi hepimizin cebindeki adına “akıllı” dediğimiz ama bizi kendine bağlayan cihazlar. İşte bunlar benim çocukluğumda öyle kolay ulaşılabilen cihazlar değildi. Epey bir uğraştan sonra evimize alabildiğimiz bu cihazlar uzakları yakın etmişti. Bayramlarda ve özel günlerde kartpostal gönderdiğimiz sevdiklerimizin sesini duyabiliyorduk artık. Ne büyük bir lüks değil mi? Şimdilerde herkes sevdiklerini görüntülü arayabiliyor ya, işte onun gibi bir şey.

Evimizin en güzel sehпасının üzerinde duran telefonların kocaman bir ahizesi olurdu. Numaralar ise üzerinde bulunduğu halkanın çevrilmesiyle çalışırdı. Halka en sona kadar çevrilirdi. Genelde yeşil ya da krem renkli bu telefonlar bizim uzaklara açılan kapılarımızdı. Sesleri o kadar yüksekti ki yan komşudan bile duyabilirdik. Bulunduğu sehpanın üzerinde muhakkak yine bir dantel örtünün üzerine konurdu. Hatta bazı evlerde üzerine de dantelden bir örtü örtülürdü. Konu komşu gelip sürekli orayı burayı aramasın diye bazı ev telefonları eskinin iki buçuk lirası ile çalışırdı.

Şehir içinde birini aramak kolay olmakla birlikte şehir dışındaki dedemi aramak oldukça zordu. Yanlış

hatırlamıyorsam öncelikle sıfır çevrilir ve karşımıza bir hanım sesi çıkardı. Burası santralı. Santrale şehir dışında konuşmak istediğimiz telefon numarası ve şehrin ismini söylerdik. Burada bizim yaşadığımız en büyük sıkıntı, aynı isimli başka bir ilçeyi bağlamaları olurdu. Biz Afyon-Bayat’lıyız ama hep Çorum-Bayat’taki aynı numara bağlanırdı. İşin iyi tarafı artık Çorum-Bayat’taki aile ile de tanış olmuştuk. Çünkü aynı şeyleri onlar da yaşıyorlardı. Bizler olumlu ve küçük şeylerle mutlu olan insanlardık o zamanlar.

Sabit telefonlarla birlikte hatta ondan biraz daha önce ankesörlü dediğimiz telefonlar vardı. Bu telefonlar bir insanın rahatlıkla sığabileceği, genellikle sarı ya da turuncu kabinlerin içinde olurdu. Hemen her sokakta bulunurdu. Ve jeton dediğimiz sarımtırak metal paralarla çalışırdı. Şimdinin gençleri pek bilmese de özellikle benim üniversite yıllarımda en teknolojik aletiydi. Evle olan en güzel bağlantımdı. Annemin o güzel “Canım kızım nasılsın?” sesini duyabildiğim yegâne yerdi. İşte o zaman yaşadığım

tüm zorluklar kanat takıp uçar giderdi.

Özel günlerde önünde kuyruk bile olurdu. Bizim üniversitemin ve kaldığım öğrenci yurdunun bahçesindeki ankesörlü telefonlar hiç boş kalmazdı. Malum, memleket hasreti sadece mektuplarla dinmiyor. Aa birde jeton yutan ankesörlü telefonlar vardı. Bunlar attığınız jetonu yutar ama konuşmanıza da izin vermezdi. Bunun tam tersi olan ankesörlü telefonlarda ise bir tane jetonla yarım saatten fazla bile konuşabilirdik. Evet evden uzak bir memlekette okuyorduk ama kısa bir “Anne ben iyiyim.” cümlesi bile sevdiklerimizin gönüllerine su serpiyordu.

Bu kadar az teknoloji ile nasıl yaşıyordunuz, diye sorabilirsiniz. Evet, o zamanlar televizyonlarımızda yüzlerce kanal yoktu. Teknolojik bağlantılarımız azdı evet ama bizler gönüllerimizden birbirimize bağlıydık. Kelimeler çok kıymetliydi. Az, öz ve kıymetliydi her şey.

YAŞAMIN SIRRI: A, D, E, K VİTAMİNLERİ

■ Merve Bilge ATALAY
Diyetisyen

Vitamin nedir? Herkes vitaminlerden bahsediyor fakat “Tam olarak nedir bu vitaminler?” sorusunu genelde sormuyoruz. Vitaminler, sağlıklı bir vücut için oldukça önem taşıyan organik bileşiklerdir. Normal hücre büyümesi, yaşamsal fonksiyonların devamı için gereklidir. Vitaminler ikiye ayrılır: Birincisi yağda eriyen, ikincisi ise suda eriyen vitaminlerdir. Biz yağda eriyen vitaminlerden bahsedeceğiz. Bu vitaminler emilimi için yağ ihtiyacı duyar. Vücutta depolanabildiği için uzun vadede aşırı miktarda alınırsa zehirlenmelere sebep olabilir.

Bu yazımızda, hem A, D, E ve K vitaminlerinin vücutta ne işe yaradığı, nelerde bulunduğu ve ne kadar alınması gerektiğine dair önemli fikirler elde edeceksiniz.

A Vitamini

A vitamini üreme, büyüme, gelişme, yani hayatın sağlıklı şekilde devam etmesini sağlama noktasında önemli vitaminlerden biridir. Yiyeceklerde iki şekilde bulunur: Et, yumurta, süt yani hayvansal gıdalarda bulunan, formu önceden oluşturulmuş A vitamini formudur (retinol gibi). Bu, vücutta kullanılır formudur. Yeşil, sarı, turuncu bitkilerdeki formu ise provitamin A formu

(karotenoidler) vücutta A vitaminine dönüştürülür.

A vitamininin görme işlevinde önemli görevleri vardır. Hatta “Havuç yersen gözlerin iyi görür.” inancı buradan gelmektedir. Çok önemli bir antioksidan olduğu için immün sistem, kardiyovasküler sistem için olmazsa olmaz bir vitamindir. Ayrıca cilt hastalıkları, kemik gelişimi için de önemlidir.

Kırmızı et, yumurta ve süt ürünlerinde bulunur. Ayrıca kayısı, lahana, havuç, tatlı patates, bal kabağı, renkli biberler, ıspanak, koyu yeşil yapraklı sebzelerde de bulunur. Burada önemli nokta, çiğ sebzeler ve meyvelerde bolca

kolay dönüştürülebilir A vitamini bulunsa da bunların emilimi için mutlaka yağa ihtiyaç vardır.

D Vitamini

Vücutta eksikliği en çok görülen vitaminlerden biridir. En önemli kaynağı güneştir. Fakat burada önemli nokta cam arkasından güneşe maruz kaldığımızda D vitamini alamadığımızdır. Dolayısıyla güneş ile direkt temas hâlinde olmamız gerekir. Ancak güneş ile direkt temasın zararlı etkilerinin de olabileceği yönündeki bilimsel araştırmaların çokluğu bu konuda daha temkinli olmamız gerektiğini gösteriyor. Güneşe belli saatlerde çıkmamız gerektiği doktorlar tarafından vurgulanıyor. Sonuç olarak, Türkiye’de ve dünyada ne yazık ki çoğu kişinin D vitamini eksik.

En önemli kaynağı güneştir. Düzenli şekilde güneşlenmek -özellikle kol bileklerinden- önemlidir. Bunun yanında yiyeceklerde olan kısmı çok vurgulanmasa da az da olsa yağlı balıklardan bu vitamini alabiliriz. Eğer bu yazıyı okuyorsanız, mutlaka D vitamini düzeyinize baktırın ve eğer düşük çıkarsa doktorunuzun önerdiği şekilde D vitamini

takviyesini kullanmaya başlayın. Pek çok hastalığın temel sebeplerinden biri D vitamini eksikliği olabilir.

D vitamini eksikliğinde yataktan kalkarken, yani uyanırken çok zorlanmak, sürekli yorgunluk ve rahatsızlık hissi, bacaklarda, eklemlerde, kollarda ağrı, zor kilo verme, depresyon, baş ağrısı gibi kişinin iyi yaşam hâline zarar verecek pek çok sorun ile karşılaşılır.

E Vitamini

E vitamini sekiz farklı formu ile vücut için yine çok önemli vitaminlerin başında gelir. Yağda erir ve depolanır. Eksikliğine çok sık rastlanmasa da kötü beslenme koşulları ile eksiklik yaşanabilir. Cilt için çok önemlidir. Ayrıca bağışıklık sisteminin temel taşlarından biridir. Vücudu radyasyonun kötü zararlarından korur.

Tüm kuru yemişlerde ve onların yağlarında E vitamini bulunur.

Örneğin: fındık, antep fıstığı, ceviz, ay çekirdeği, kabak çekirdeği, badem, zeytin ve yağları. Ayrıca avokado, et ve süt ürünlerinde de bulunur.

K Vitamini

K vitamini de yağda eriyen bir vitamindir. Kalp damar sağlığı için çok önemlidir. Kanın akışkanlığında temel görevi vardır. Kan pıhtılaşmasında rol oynar. K1 daha çok bitkisel, K2 ise hayvansal kaynaklıdır.

Ispanak, yeşil yapraklı sebzeler, süt, süt ürünleri, etler ayrıca pek çok sebze ve meyvede de E vitamini bulunur.

MEVLANA'NIN KADINA VERDİĞİ DEĞER

■ Doç. Dr. Derya COŞKUN
Erzurum Teknik Üniversitesi

X III. yüzyılda Afganistan'ın Belh şehrinde doğan Mevlana, büyük kitlelerin İslamiyet'le tanışmasına vesile olan isimlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Hayatı boyunca tüm yaşam tecrübesini insana hitap ederek ve yol göstererek geçirmeyi kendine düstur edinmiş, toplumun kadına yaklaşımı konusunda da birçok söylemde bulunmuştur. Bunun yanı sıra ailenin kadın üyeleriyle olan ilişkilerine bakıldığında son derece sevgi dolu ve korumacı bir yapıya sahip olan Mevlana'nın kadına verdiği değer, kadının toplumda saygın bir yer kazanması noktasında oldukça önemlidir.

Sultan Veled ile Fatıma Hatun'un Evliliği

Mevlana'nın ilk oğlu Sultan Veled'dir. Sultan Veled, Mevleviliği devam ettirme noktasında bayrağı taşıyan isim olması hasebiyle oldukça önemli bir kimliğe sahiptir. Mevlana'nın oğlu ile Fatıma Hatun'un evliliği ilginç bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevlana ve çevresi hakkında ilk menakıpnamelerden biri olan Risâle-i Sipehsâlâr'ın müellifi Ferîdun Sipehsâlâr'a göre, bir gün Mevlana, kuyumcular çarşısından geçerken Selahaddin Zerkubî'nin dükkânından gelen çekiç seslerinin ahengine uyarak cezbeyle sema etmeye başlamış, Selahaddin ona bu sırada intisap etmiştir.

Ailenin kadın üyeleriyle olan ilişkilerine bakıldığında son derece sevgi dolu ve korumacı bir yapıya sahip olan Mevlana'nın kadına verdiği değer, kadının toplumda saygın bir yer kazanması noktasında oldukça önemlidir.

Mevlana ile Selahaddin Zerkubî arasında şeyh-mürîti ilişkisinin yanında yakın bir ailevi irtibat söz konusudur. Zerkub'un ilk kızı Fatıma Hatun'a her gün Kur'an dersleri veren Mevlana onu oğlu Sultan Veled'e nikâhlar. Mevlana'nın Selahaddin Zerkubî ve ailesiyle yakın ilişkilerine dair çeşitli menkıbelerden onun Zerkub ailesini kendi ailesinden saydığı anlaşılmaktadır. (Semih Ceyhan, TDV İslam Ansiklopedisi, "Selâhaddîn-i Zerkûb" Mad., c. 36, s. 340-341)

Sema bitip dükkânına döndükten sonra dükkânın altın yapraklarıyla dolu olduğunu gören Zerkubî, bu olaydan önemli ölçüde etkilenerek Mevlana'nın müridi olmaya karar vermiştir. Mevlana'nın yakın dostlarından biri olan Şems'in vefatı sonrası yaşanan bu olayın akabinde Zerkubî ile Mevlana arasında yakın bir bağ kurulduğu görülmektedir. Bu bağ öyle güçlü bir hâl almıştır ki Zerkubî'nin kızı Fatıma ile Mevlana'nın oğlu Veled evlenmiştir.

Zerkubî'nin Fatıma ve Hediye adlarında iki kızı bulunmaktaydı. Akrabalık bağı sonrası her iki kızın da Mevlana'yı babalarından ayırt etmedikleri ona saygı göstererek hizmette buldukları görülmektedir. Mevlana da yine aynı sevgi ve muhabbetle onları sahiplenmiş Fatıma'ya "sağ gözüm", Hediye'ye de "sol gözüm" demek suretiyle

onların değerine değer katmıştır. Yine onların anneleri Latife Hatun'a da övgü dolu sözlerle hürmet gösteren Mevlana, bu yaklaşımları dolayısıyla kadına verdiği değeri ortaya koymuş ve toplumun temelinde kadına olan saygıyı yerleştirmeye çalışmıştır.

Fatıma ile Veled'in düğününü son derece sade ve gösterişten uzak bir şekilde yapan Mevlana, düğünde sema ederek gazeller söylemiştir.

Mevlana'nın Fatıma Hatun'un Maneviyatına Etkisi

Fatıma Hatun, ibadetlerine son derece önem veren, mümkün olduğunca gününü oruç tutarak geçiren, pişirdiği yemeği ve ekmeğini her daim ihtiyaç sahipleriyle paylaşan bir kadın olarak tanımlanmaktadır. Onun bu tanıma uygun hâl gelmesi elbette Veled ile evlenmesi sonrasında

Mevlana'da aldığı feyz ve gördüğü sevginin bir sonucudur.

Sultan Veled ile Fatıma Hatun'un birçok çocuğu olmuştu. Fakat çocukları çok küçük yaşlarda vefat etmişlerdi. Bunun üzerine Mevlana'nın, torunu olması için çokça dua etmiş ve bu duanın bereketiyle sonrasında Ârif Çelebi dünyaya gelmiştir.

Mevlana,
Fatıma Hatun'a
çocukluğundan
beri sevgisini
hiçbir zaman
eksik etmemiş,
baba şefkatine
ihtiyaç duyduğu
her an onun
yanında yer
almıştır.

Torunun dünyaya geldiğini öğrenen Mevlana, mutluluktan olsa gerek Fatıma Hatun'un başından altın dinarlar serpiştirmiş, bebeğin kundak ucuna altın bağlamıştır. Mevlana'nın bu hediyesine özel bir değer veren Fatıma Hatun yıllarca onu muhafaza etmiştir

Mevlana ile Fatıma Hatun Arasındaki Sevgi Muhabbet

Mevlana her zaman el üstünde tuttuğu gelini Fatıma Hatun'a torunu olduktan sonra da ayrı bir sevgi ve muhabbetle yaklaşır. Öyle ki gelinini üzmemesi hususunda oğluna telkin ve uyarılarda dahi bulunur. Hatta bununla da kalmaz, Fatıma Hatun için oğlu Sultan Veled'e bir mektup yazarak ona saygılı olması

hususunda öğütler verir. Fatıma Hatun ile eşi arasında kırgınlık olduğu bir gün Mevlana bu duruma üzülmüş ve gelinine bir mektup yazarak onun kırılan gönlünü tamire çalışmıştır. Bu mektup, Mevlana'nın kadına verdiği değer bağlamında gelinine olan muhabbeti ve sevgisini açıklamak ve anlamak adına oldukça önemlidir. Mevlana'nın gelinine sevgisini gösteren başka bir durum da kız kardeşi Hediye Hatun'un evleneceği sırada çeyizinin olmamasına dair duyduğu üzüntü ve eksiklik üzerinedir. Fatıma Hatun'un üzüntü ve kaygısının farkına varan Mevlana, sarayda Gürcü Hatun'a haber göndererek ondan çeyiz talep etmiştir. Gürcü Hatun da giyim kuşam,

kap kakak, takı başta olmak üzere birçok eşya göndermiş, Mevlana da gelen çeyizleri ikiye bölerek yarısını kızı kadar çok sevdiği gelini Fatıma Hatun'a diğer yarısını da Hediye Hatun'a vermiştir.

Mevlana, Fatıma Hatun'a çocukluğundan beri sevgisini hiçbir zaman eksik etmemiş, onun baba şefkatine ihtiyaç duyduğu her an yanında yer almıştır. Bu nedenle de Fatıma Hatun Mevlana vefat ettiğinde üzüntüden perişan olmuş, günlerce uykusuz ve aç gezmiştir.

Fatıma Hatun'un yaklaşık elli yaşlarında Konya'da vefat ettiği ve kabrinin de Mevlana Müzesinde olduğu göz önüne alındığında vefatları sonrasında bile ayrılmadıkları aşikârdır.

Tarihte bu ay neler oldu?

Ayasofya'da ilk cuma namazı kılındı.
(1 Haziran 1453)

Hilmi Ziya Ülken vefat etti.
(5 Haziran 1974)

Cahit Zarifoğlu vefat etti.
(7 Haziran 1987)

Sultanahmet Camii ibadete açıldı.
(9 Haziran 1617)

Soyadı kanunu kabul edildi.
(21 Haziran 1934)

BULMACA

Hazırlayan: Ali OSMANOĞLU

İdü'l-adhâ	Kolay kandırılan	Eylem		Kış	İsim		Büyük su birikintisi
Bir ilimiz	Temel ilke		Emek birliği ile yapılan iş	Kısa, ensiz kılıç	Aktinyum simgesi		Piston
Bilgin					Refik, refika		
Mey		Od				Nikel simgesi	
Okuyucu			Tok olmayan		Asalak bir böcek	Birinci tekil şahıs zamiri	
		Bağışlama	Kuzu sesi	Nefer	Hamur topağı		
Kalın ve kaba kumaş	Mekânsız				Bir sure adı		Sene
	Bir göl adı						
Mola		Beyaz, saf				Yemekten emir	
Kafiye			Rahat, geniş, huzurlu	Seçkin	Yaraşan, müstahak		
					Gümüş		
Lübnan plaka kodu		Acıklı		Yapıt		Değersiz	Ustalık, maharet, üstün beceri
		Katkısız					Cılananmış mobilya
Hayır kurumu	Halk ozanı		İlave		Ankara'nın bir ilçesi		
					Ay, kamer		
Ziya, çerağ				Konum			
				Eski dilde ayak			
Elektrik bağlantı noktası	Geniş düzlük	Erler, askerler	Kabiliyet				
			Tam, bütün				
Haşarı çocuk	Düş			Bir seslenme edatı	Yıyecek		
	Koku						
Oy	Bir binek hayvanı		Eza, sıkıntı	Lokman ruhu			
	Seperatör						
Yağ dokusu		Çekya halkına mensup					
Polonyalı						Baryum simgesi	
		Dudak					
Görüntü kaydetme cihazı							

	9	1	5		6			
		6				8		
	2		7	3			9	
3		4	6		2	7	8	9
2		9	4	7	1		5	6
5		7						
		2					6	3
			1	6		2		8
	7				3			

SUDOKU

KEİLİME OYUNU

B	A	K	A	R	A				
S									
A									
F									
F									
A									
T									
						K	A	L	E

ABİDE	İYİ
AFİYET	İZALE
ARİF	~~KALEM~~
AYET	KAMERA
~~BAKARA~~	MAKİNE
CAMEKAN	MEDİNE
ÇİT	NOTA
FELAK	~~SAFFAT~~
HİMAYE	TAHİN
İDARE	TANE
İFA	TEK
İMAR	YAKUT
İTİBAR	ZAMK

NEREYE KAÇSAM?

■ Süreyya MERİÇ

İnsanın zihnine çengellerle tutunan sorular vardır. Zaman ve mekânla arasına perde çeken. Eşyayla kurduğu ilişkiyi yeni baştan dizayn eden sorular. “Nereye kaçsam?” sorusunun ardında da böyle bir hakikat gizli. Mekânla ilişkimizi sorgulatan, bizi nesnenin tahakkümünden kurtarmaya yeltenen bir hakikat. Tebdilimekânda ferahlık vardır sözüne düşülen bir şerh gibidir “Nereye kaçsam?” sorusu. Feyzi arayan ruhun handikabıdır. Gitmek lazım gelir der, peki ama nereye?

Ahmet Belada'nın kaleme aldığı *Nereye Kaçsam?*, hayatın kenarına düşülen şerhlerden oluşur. Yaşamı bütün veçheleriyle satırlara taşır Belada. Her defasında duyguların kapısını çalar, onları en saf hâliyle kelimelere döker. Dili hasbi, kelimeleri samimidir. Rafine bir anlatımla düşünceyi harekete geçirir. Bir arayışın yol haritasını çizer âdeta.

Bireyden topluma çizilen bir yol haritasıdır bu, zira toplumun ahvalini fertlerin durumu belirler. “Dengenin ihlali savrukluktur.” der yazar. Tam da bu nedenle kitabın ilk yazısında “ölçü” ve “denge” kavramları karşılar bizi. Hâl ve hareketinde ölçülü ve dengeli olmayı tarif eden yazar bir yandan Müslüman bilincine seslenirken öte yandan güvenli toplumun nasıl inşa edileceğine dair ipuçlarını verir.

Bazen okuduğu kitaptan bir satır, bazen şiirden bir mısra, bazen görüp de geçemediği bir fotoğraf düşünceyi kıskırtarak yazı masasına oturtur yazarı. Ahmet Belada tam da bu motivasyonla kaleme alır yazılarını. Kıvılcımını hayattan devşirir, olur olmadık insan hikâyelerinden beslenir, en çok da kitaplardan.

Belki de bu yüzden kitabın sonlarında “Okumak ne sağlar?” sorusunun ardına düşer. Belada'ya onca kitap ne sağlamıştır, peki *Nereye Kaçsam?* okuruna ne sağlayacaktır. Bu sorunun cevabı tek tek bütün yazılarda başka başka verilebilir. Lakin zahirde birbirine uzak görünen ama bâtında aynı dertten mustarip bir ruhun iz düşümleri olan yazılar için ortak bir cevap da mümkündür? Ne de olsa hayat bir yolculuktur. Bizler ise raylarda giden koca bir trenin yolcuları.

Penceremizin perdesini kaldırdık. Manzara sürekli değişiyor. An geliyor nasibimize “Tâcettin Sultan” düşüyor, an geliyor “Meşhur Hâfız Sami Merhum”. Kimi vakit “Tanrı'nın Hikmeti Ayasofya”ya nazar ediyoruz kimi vakit “Mekân ve Kader” üzerinde tefekküre dalıyoruz. İşte o zaman “Nereye kaçsam?” bir soru olmaktan çıkarak bir arayışa dönüşüyor. İyiye ve güzele meyleden bir arayış, bize “Penceremi hikmetle aç.” diyor. O zaman gördüğün, duyduğun, okuduğun ne varsa sana bir başka görünecek, hikmetini idrak etmeye başlayacaksın.

DIYANET TV

ESSİZ SANAT

Pazartesi

19.00

FREKANSLAR

4A(HD)

FREKANS: 12.380 MHZ
POLARİZASYON: DIKEY (V)
SEMBOL ORANI: 27.500
FEC: 3/4

FREKANS: 12.422 MHZ
POLARİZASYON: YATAY (H)
SEMBOL ORANI: 30.000
FEC: 3/4

4A(SD)

Digiturk - 68. kanal

D-SMART - 104. kanal

Kablo - 555. kanal

tv+ - 133. kanal

tubu - 49. kanal

X f @ You Tube | diyanetv

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ISSN: 2147-1452

9 772147 145203

Fiyat: 25 ₺